

IOANNIS DESPAVTERII
SYNTAXIS,

A SEBASTIANO NOVIMO
*la Duisburgensi, in absolutissimam
methodum redacta.*

Item Libellus de Reciprocis, ac ordine in declara-
tione Grammaticæ seruando.

Adiectus est per eundem de syncategorematis, de proprie-
tate graduum comparationis, & de speciebus nu-
meri, Libellus vtilissimus.

Accessit & Erasmi Roterodamî de ratione
studij parænesis.

ANTVERPIAE,

Apud Martini Nutij Viduam,

Anno M. D. LXIII.

SEBASTIANVS NO-
VIMOLA DVISBURGENSIS

*Henrico Riswichio, præclaræ indolis
adolescenti. S. P. D.*

QVanta optimæ spei adolescens, Ioannis despauterij, hac caussa quod iuunnam Grammatices carne cõplexus est, sit præstantia ac vtilitas, omnium rectè instruendæ pubis artincum suffragia comprobant. At neminem, qui eius opera vel vnquam vidit, ignorare arbitror, quã in oratione soluta non obseruarit Horatianum illud. Quidquid præcipies, esto breuis. Cùm autem tot scholis sit receptus, & vix vllus tum discipulus, tum etiam præceptor reperitur, qui ex immodica commentariorum diffusionem nauseam contrahat, diu summis desiderijs aliquè expectauit, qui Syn taxin diligenter excisam in communem vtilitatem exhiberet. Atque istud ipsum, quia cognoui semper voluisse Michaelem Hillenium, non destiti aliquandru eam in compendium redactam, quotidianis ferè et flagitationibus, ex eius officina requirere. Sed vbi nec ipse vllius industria, voti redderetur compos, existimans, quod ab alio expectarem, me posse, vehemèter est adhortatus, vt Aesopici segetum domiui exemplo arrepta falce, proprias taudem manus operi admouerem, exhorrida, in qua sine tædio quotidie versarer silua, spinas resecares, expeditioremque studiosis ad metam properantibus pararem viam. Heic cùm in re litterarũ candidatis tam frugifera, homini amicissimo meam operam negare, verecundia prohiberet, quod sine intermissione postulabatur, sum aggressus, & sedulæ apis in morem, in torta peruolitans dumeta, hoc est, sterilissima quæque excutiens, quæcumque inueni rudioribus necessaria, in hanc methodum collegi. *Quam*, Risvichi studio filissime, tibi dicatam in lucem prodire visum est, vt qui maiorum tuorum insistens vestigijs, maximum, vt spero, Reipub-

publicæ Christianæ olim allaturus es commodum, nuno quoque habeas aliquid quod multis de causis tibi debitū, haud parum studiosis profuturum cōfido. Atque vtinam illi minima tantæ diligentæ partiumcula hunc lectitent libellum, quantam in te rectè instituendo ab Ioanne Altenano adhiberi animaduerto: falluros olim omneis sperarem, se nec plenius, nec facilius ex alio vllō constructionem imbibere potuisse. Ne verò quis putet opus illud immentum ab solutius esse, multoq; plura de Syntaxi in scholis prælegenda complecti, præmonitos omneis velim lectores, ipsum facteri Despauterium se multis id perniſcuisse, in quibus se nugari ait, non ad institutionem puerorum, sed ex more suæ ætatis Grammatistarum. Hinc colligat aliquis, officiãntne magis in grammaticis præceptis, quam profint, vitio temporis accommodata, non eis, quibus sunt composita. Habet autem moles illa & alias inutilis planè prolixitatis causas, quas quoniam mediocri iudicio saltem præditus perspicere potest, non censeo operæpretium eas enumerare. Nunc ergo exponam paucis, quæ velut Thesei filum secutus; hoc compendium, quam potui commodissimè digesserim, quo etiam mellæ amaritudinem, quam in radicibus artium esse dicebat Iſocrates, reddiderim tolerabiliorem. Primum, vt reiectis superuacuis, quæ ad Syntaxin pertinent, lucidius connecterem, nſcitanter dicta vel mutarem, vel completerè, fusiùs citra utilitatem sparsa contraherem, non solum meis necessariò sepe sum vsus verbis, verumetiam appendicibus, & annotaciunculis commentarios passim distinxī. Secundo, quia exempla præceptorum sunt lumina, sublati sæpè otiosis, è probatis scriptoribus permulta depromti conuenientissima, quæ dictu mirum, quantam sint allatura pueris in ediscendo tædij relaxationem, quantum in sermone familiari, ac styli exercitationibus sint profutura, quantum denique ad honestos mores formandos valeant: cūna ferè nullum sit, quin præter exquisitam elegantiam insigni sententia splendeat, & aut memorabili historia, aut lepida fabula, iocòue delectet. Quæ tertia mihi fuerit cura, breuiter expedire non possem. In summa: versibus, quia nihil compendiosius, nihil ad firmandam memoriam

EPIST. NVNCVPATORIA.

vtilius scribi potuisset, paucissimos omisi, multa deprauatè
 impressa vbique corréxi, ordinem sapius in prosa commu-
 tau. In duobus præcipuè locis incredibilem impendi labo-
 rem. Congresserat Despauterius pene omnia, quæ Lauren-
 tius Valla, Perottus, Calepinus, & alij de præpositionibus ha-
 bent, quibus diligenter collatis, vt præpositionum vis nota-
 bilior elucesceret, cognatas cognatis adiunxi, contrarias
 apposui contrarijs, reieci nihil ad rem facientia, partim vlti
 discenda, partim prouectioribus ex ipsis fontibus haurien-
 da. Secundum locum hac ratione tractaui. Coniecta erat ad
 finem datiu, verborum variæ constructionis congeries, or-
 dine tantum alphabetico digesta: huic ne quid relinquerem
 spatij, quædam regulis, ad quas pertinebant, inserui. Reliqua
 cum multis alijs, quæ incertis sedibus dispersa deprehendi,
 in postremam Syntaxis datiu regulam contuli: vbi quò cõ-
 modio rem haberent locum, duobus hemistichijs præposio-
 nes, à quibus incipiunt carminibus, apposui. Hac equidem
 parte mihi videor, Despauterij opus non diminutum esse, at
 generalis præcepti amplitudine adauctum, quod ne Eras-
 mus quidem omisit in eo, quem castigauit, libello, quem si
 ægas, inuenies verba quædam à post composita, quæ quia
 comparationis vim tenent, accusatiuum cum datiuo admit-
 tunt, atque ob id alium in hac methodo sortita sunt ordinè.
 Plura non libet exsequi, ne præfatio in librum procurrat.
 Hunc nostrum, mi Henrice, pro tua singulari modestia bo-
 ni consule conatum: ac perge, quæso, diuina ingenij tui ma-
 turitate eniti, vt tuorum omnium de te expectationi
 respondeas. Vale. Colonia ex Gymnasio Mon-
 tano. Anno M. D. xxxiii. Ca-
 lendas Aprilis.

Quid

QVID SIT GRAM- MATICA ET VNDE DICITVR.

GRAMMATICA, est ars rectè scribendi, rectè-
que loquendi, poëtarum enarrationem continens, om-
nium scientiarum fons vberimus. Hæc ars à litte-
ris incipit, vnde Grammatica dicitur quasi litteratura: γράμμα-
μα namque litteram significat.

Diuisio Grammaticæ.

Grammatica, vt definitio indicat, est duplex, Methodice,
& Historice.

Methodice rectè loquendi, & scribendi præcepta con-
tinet.

Historice, est poëtas enarrandi scientia. Omnes scripto-
res heic poëtas voco, quod fecit & ipse Quintilianus li-
bro primo de institutione oratoria: Nec refragatur nominis
etymologia: ποιῶ enim facio, fingo significat. Fingit autem
omnis scriptor.

Diuisio Methodicæ.

Methodice grammatica versatur circa quatuor. Litte-
ram, Syllabam, Dictionem, & Orationem.

Sunt igitur totidem eius partes. Orthographia, cui debetur
littera. Prosodia, cui syllaba. Etymologia, cui dictio. Syn-
taxis, cui oratio curæ est.

Orthographia, est rectè scribendi peritia: vt, Chryso-
stomus cum χι & υ Græco. Dicitur ab ὀρθός, rectus, & γράφω,
scribo, quasi recta scriptura.

Prosodia, carminis est, & accentus notitia: vt, Simon, ge-
nitiuo Simonis, penultima longa. Prosodia Latinè dicitur
accentus, à πρὸς, id est, ad, & ᾠδή, cantus, carmen.

Etymologia, est scientia, ostendens veram dictionum ori-
ginem cum reliquis accidentibus: vt, Rex à rego descen-
dit. Etymologia, ab ἔτυμον, id est, verus, & λόγος, sermo, ver-
bum, dictio, ratio. Quidam, teste Fabio, hanc partem origi-
nationem vocauerunt. Cicero ἐτυμολογίαν vertit veriloquium,

quod verbum, vt durūm, ipse qui finxerat, fugit, & suauius notationem appellauit: quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur *σύνθεσις*, quod est nota.

Syntaxis, quæ Latinè constructio dicitur, est congrua dictionum in oratione ordinatio. Deriuatur à *συντάξις*, id est, ordino, compono, construo. Est autem dictionum ordinatio tripliciter congrua: vel voce tantūm: vt, populus cantat: vel sensū tantūm: vt, Populus cantant: vel voce, & sensū simul: vt, Petrus ambulat.

Syntaxeos accidentia.

Syntaxi, siue constructioni accident duo: Concordantia & Regimen.

Concordantia, est debita partium orationis conuenientia in genere, numero, casu, vel persona.

Regimen, est certi casus exigentia, de casus natura nihil amittentis: vt exigentia accusatiui in verbo Amo, est regimen: quia dicimus, Amo litteras. Addidi de casus natura nihil amittentis, propter casus aduerbialiter positos: quia ferè totam naturam casus, & nominis amittunt: vt, Vado Romanam.

Omnes partes orationis regunt, præter Coniunctionem: vt, Oculi Domini super iustos. Hæc volucrum. Ama Deum. Satis vini. Amans Deum. Heu me.

Tres solūm partes regunt, & teguntur, Nomen, Pronomen, & Participium: quia casus tantūm regitur. Sola Coniunctio nec regit, nec regitur, suam naturam seruans. Sed de regimine plura post concordantiam.

Triplex concordantia.

Concordantia est triplex, adiectiui & substantiui, relatiui & antecedentis, verbi cum nominatiuo à fronte recto.

In hac vltima concordantia, quia etiam est regimen, de ea tractabimus in regimine nominatiui.

IOANNIS DESPAVTERII,
DE CONCORDANTIA ET RE-
GIMINE, LIB. VIII.

Adiectiui, & substantiui concordantia.

Mobile cum fixo genere, & casu, numeroq;
Conueniat: nomen sic vult cognomini adesse.

Adiectiuum & substantiuum esse debent eiusdem generis, casus, & numeri: vt, Sæuus vitricus. Iniusta nouerca. Turpe vitium.

Adiectiuum est, quod substantiuo adijcitur, sine quo sensum non perficit. Triplex est adiectiuū. Nomen: vt, Bonus: Pronomen: vt, Meus. Participium: vt, Factus. Adiectiuum vocauit mobile, quia de genere in genus mouetur.

Substantiuum est, quod adiectiuo substat. Id fixum vocatur, quia firnum est, nec mouetur de genere in genus.

Annotatiuncula.

Quod dicit Cicero, Omnium rerum mors est extremū, id datam regulam non impugnat: quia adiectiuum in neutro genere sæpè fit substantiuum, & plerumque declaratur, vel per nomen res. Virgil. Varium & mutabile semper femina, id est, res varia, & mutabilis. Vel per nomen pars: vt, Frigidissimum hominis est cerebrum, id est, pars frigidissima. Vel per nomen, quod Dialectici abstractū vocāt. Seruā-tissimus æqui, id est, æquitatis. Huc pertinet illud Virgilij.

Fama malum, quo non aliud velocius vllum.

Sic Ouidius. Turpe senex miles, turpe senilis amor.

Nomen sic vult cognomini adesse. Nomen & cognomē concordant in genere, casu, & numero: sicut adiectiuum & substantiuum: vt, Pontius Pilatus, Simon Petrus.

Appendix.

Idē de prænominē, & agnomine dicēdū est: vt, Marcus Tullius

CONCORDANTIA

lius Cicero. Publius Virgilius Maro. Scipio Africanus.

Quatuor sunt igitur priorum nominum species. Nomen, Pronomen, Cognomen, Agnomen.

Nomen est proprium singulorum vocabulū: vt, Pontius, Tullius, Virgilius, Sinion.

Prænomen est, quod honoris causa præponitur: vt, Marcus, Publius, Titus, Quintus.

Cognomen, est familiæ & cognationis nomen: vt, Cicero, Maro, Naso, Scipio, Nero, Pilatus, Cornelius.

Agnomen est, quod ab euentu quodam acquiritur: vt, Naso, à nasi magnitudine: Cæsar, à cæsò matris ventre: Africanus, à deuicta Africa. Agnomina sæpè abeunt in cognomina: cognomina verò deinde in nomina. Præterea cognomē & cognomentum, pro agnomine aliquando capimus. Cicero. Scipio ille cui Africano fuit cognomen. Idem. Teque non cognomentum solum Athenis deportasse, sed humanitatem & prudentiam intelligo.

De cognominibus attribuendis, Præceptum I.

Cognomina sumpturus à locis, aut etiam aliunde, dices: Terentius Afer, non de Africa: Ioannes Pontanus, Paludanus, Montanus: nequaquam de ponte, palude, &c. Item dices: Petrus Pavo, Martinus Magister, Iacobus Faber, Ioannes Albus: non Pauonis, Magistri, Fabri, Albi. Horū omniū hæc est ratio: quia nomen & cognomen ad eandem rem pertinent, quod sanè non significatur, si dicas Petrus Pauonis, pro Petrus Pavo: Fabius Pictoris, pro Fabius Pictor. Si autem dicas Ioannes Lupus, iam Lupus non significat bestiã, sed hominem.

Ex Erasmo, Præceptum II.

Barbara, & sono absurda vocabula vel hominū, vel locorum, vel familiarū, aut Latinis, Græcisue vocibus reddenda sunt, aut in Latinam faciem cōmodè deflectenda, vt ab idiotis etiam vulgatum nomen agnoscat: vt, cū pro Barbir, quod vulgò tonsorem sonat, Barbiriū dicimus: pro Busleid, Buslidium: pro Lang, Lāgium: pro Despauter, Despauteriū.

Annotatiuncula ex eodem.

Præter veterum consuetudinem faciunt, qui paternū nomen

RELAT. ET ANTECED.

men cognominis vice substituitur: ut, si quis Antonium Dionysij filium, Antonium Dionysium appellet. Ceterum qui parentis vocabulum gignendi causa subnectit, magis referunt Hebræorum consuetudinem, quam Romanorum: Iacobus Alphaei, Ioannes Zebedæi. Hæc Erasmus. At Seruius sic ait. Figura est Græca, si dicamus: Aeneas Anchise, & subaudiamus filius. Hæc autem figura utitur circa patres, & circa maritos tantum: ut, Virgilius. Deiphobe Glauci, subauditur filia. Hectoris Andromache, intelligitur vxor. Hæc Seruius. Dicimus tamen etiam, Eusebius Pamphili, scilicet amicus.

Concordantia relatiui, & antecedentis.

Pone relatiuum cum præcedente, in eodem Et genere, & numero, nec non persona in eadem.

Relatiuum & antecedens concordant in genere, numero, & persona: ut, Ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. Non fies tu, qui amisisti patrem: Prouer. xxvii. Homo, qui confidit in corde suo, stultus est. Posui particulam in persona, quia licet relatiuum per se nullius sit personæ, tamen statim ut cum antecedente ponitur, capit antecedentis personam, & ita semper cõueniunt in persona: deo uices. Tu laudandus es, qui studes, non, qui studet: quia sic vel relatiuum ab antecedente, vel uerbum à nominatiuo à fronte tecto in persona discordaret.

Annotatiuncula.

Eleganter interdum antecedens intelligitur. Horatius: Argentum, & vestes Gatulo, murice tinctas
Sunt qui non habeant, est qui nõ curat habere. Iuuenalis.
Sunt quibus est sola viuendi causa voluptas.

Relatiuum quid sit, & quotuplex.

Relatiuum est, quod rem antedictam refert, id est, repetit: ut, qui, quæ, quod. Duplex est relatiuum: substantiæ, & accidentis.

Relatiuum substantiæ quid, & quotuplex.

Relatiuum substantiæ est, quod refert antecedens substan-

CONCORDANTIA

tiuum. Publius. Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui. Relatiua substantiæ sunt, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cetera, & ceterum. Nominatiui quis & quid nunquam relatiuè capiuntur.

Duplex est relatiuum substantiæ: similitudinis, & diuersitatis.

Similitudinis est, quod idem cum suo refert antecedente. Et sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem.

Diuersitatis est, quod refert antecedens, diuersum quædè se à cõsequente, cum quo concordat, sed tamen sub eodè genere vel specie naturæ comprehensum: vt, Amo laurū, & ceteras arbores. Hinc infertur laurum esse arborem, verum à ceteris arboribus diuersam.

Relatiua diuersitatis sunt, alius, alter, reliquus, cetera, ceterum: ceter aut ceterus non dicitur. His relatiuis nunquam utemur, nisi ostendere velimus, antecedens eiusdem esse generis vel speciei cum eo, quod consequitur. Propterea caue dicas: Iudæi crucifixerunt Christum inter duos alios latrones: quia sic loquens dicit, Christum fuisse latronem.

Relatiuum accidentis quid.

Relatiuū accidentis est, quod refert antecedens adiectiuum: vt, Sum albus, qualis est pater. Huiusmodi sunt, qualis, quantus, quot, quotus, quotennis, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias. Ponit hæc Priscianus, quorum tamen quædam, nisi apud Grammaticos, nusquam legi. Hæc rursus sciendū est, relatiua accidentis ad datam regulam nō pertinere, quia semper cum consequente concordant in genere, numero, & casu: vt Catharina est pulchra, qualis est eius filius, vel quale est eius mancipium. Idem faciunt relatiua substantiæ diuersitatis: vt, eorum definitio indicat, & vnum similitudinis suus: vt, Trahit sua quenque voluptas. Publius Mimographus. Auarus ipse, miseræ causâ est suæ.

De relatiuo. Regula Oratoria I.

Quando relatiuo precedens subdis, eodem

RELAT. ET ANTECED.

Ponatur casu, quia verbo dantur eidem.

Quem scribo librum, bonus est, ornatus aio,

Quam librum quem: nam raro reperimus in usu.

Quando relatiuum qui, quæ, quod, præponitur antecedenti, sic vt antecedens cum eodem verbo construatut, Latine, & eleganter in eodem ponuntur casu: vt, *Quas ad me dedisti litteras, fuerunt elegantes & iucunda. Quam legis historiam, est lepida. Terent. Quas credis esse has, nõ sunt veræ nuptiæ. Idem. Populo vt placerent, quas fecisset fabulas. Quintilianus. Non sustineo eosdem expetere, ne quos porrexerim cibos, venena fiant. Ponit hanc regulam Valla, & doctissimi quique.*

Si autem antecedens in eodem casu præcedat, erit quidẽ oratio figurata, minus tamen elegans & rarior apud probatos. Virgilius. *Urbem quam statuo vestra est. Orator dixisset, teste Valla. Quam urbem statuo vestra est. Plautus. Naucratem quem conuenire volui, in naui non erat. Hanc orationem, & omnes huic pertinentes sic expone per expressionem alicuius subauditæ particule. Quem Naucratem conuenire volui, is in naui non erat. Idem. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidistis. Ordinatio. Qui patronus vobis fuit futurus, eum perdidistis. Istam ordinationem tradit Donatus.*

De relatiuo Regula

Oratoria II.

Si referens ponas inter generum variorum

Casus, haudq; sequens fuerit proprium, dabis, vt vis.

Sin proprium fuerit, referens conforme sit illi.

Quotiescumque relatiuum qui, quæ, quod, ponitur inter casus diuersorum generum, & sequens fuerit nomen appellatiuum, poterit concordare cum vtrolibet: si verò sequens sit nomen proprium, cum eo concordabit. Prioris partis exempla. Cicero 1. de Leg. *Animal plenum rationis & consilij, quem vocamus hominem.*

Idem.

CONCORDANTIA

Idem. Quibus tandem gradibus Romulus in cælū adscendit, hisne, quæ illi appellant bona? Idem. Omnes tenues atque humiles, quæ maxima in populo multitudo est, sibi præsidium paratum putant. Ovidius.

Ante mare, & terras, & quod tegit omnia cælum,

Vnus erat toto naturæ vultus in orbe.

- Quem dixerè Chaos.

Posterioris partis testimonia. Salustius. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Sic dicimus. Est opus Cicero- nis, qui Cato inscribitur. Inuenitur interdum relatiuū conuenire cum præcedenti, licet sequens casus sit nomen proprium. Cicero. Propius à terra Iouis stella fertur, quæ Phaëthon dicitur.

De coniunctis, & de interrogatiuo.

Consimileis optant casus coniunctio, quærens,

Consimuleis quæ; modos, si non regimen varietur.

Coniunctio, & quidquid coniungendi vim habet, petit simileis casus & modos: similiter interrogatiuum & responsum eiusdem erūt casus. Prioris exempla. Maritus & vxor litigant. Publius. Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertiuū. Superbus ambulat, quasi Rex. Vim coniungendi habent, quam, nisi, præterquam, sicut, quasi, velut, & plura.

Exempla posterioris partis.

Quis miseretur peccatoris? mitissimus Iesus. Quem tremunt Barabara? Iesum. A quo liberati sumus? Ab Iesu.

Biantis dicta carmine heroico.

Quis diues? qui nil cupiat: quis pauper? avarus.

Si non regimen varietur. Quando dictiones necessario exigunt diuersos casus, hæc regula non habet locum: vt, si interrogaris, Cuius est liber? respondebis, meus est, nõ mei, si ad te pertinet. Quanti emisti? aureo. Accusaris furti, an homicidij? an de utroque?

Annotatiuncula.

Ex his satis liquet, coniunctionem ex sua natura, nec simileis, nec dissimileis coniungere casus: sed quoscunque dictio regens exigit, illa etiam potest copulare coniunctio.

Notan-

RELAT. ET ANTECED:

Notandum est etiam, interrogatiua & responsiua, quæ ea sibus carent, in casu conuenire non posse: vt, Vbi comedes? heic. Terentius. De ista rogas virgine? ita. Plautus. Egone istuc dixi? ita. Sic alibi sæpius: licet Valla vult elegantius responderi per etiam.

Quid interrogatiuum.

Interrogatiuum, est rei dubiæ, vel tanquàm dubiæ postulatiuum. Interrogatio, est rei dubiæ, vel tanquàm dubiæ postulatio.

Regula aptè respondendi.

Interrogatiuis danda sunt debita responsiua: vt, Quis es? Petrus. Quid es? homo. Qualis es? albus, niger, doctus, & similia qualitatem dicentia, Quantus es? bipedalis, & cetera quantitatem continuam significantia. Quotus es? primus, secundus, &c. Quot ludunt? tres, quatuor, &c. Qualem equum emisisti? Valla dicit rectè responderi oblongum, lato pectore, breui aluo: quia qualitas magis, quàm certa quantitas significatur. Interrogatus, qualis es, si reddis homo, ineptè loqueris.

DE REGIMINE.

Post concordantiam, de casuum regimine agendum est, & quidem hoc ordine, vt, si qua dictio diuersos regat casus, tota declaretur in priore casu, nec alibi repetatur, quò breuitati simul consulamus, & leuemus ediscendi laborem. Adspirer cœptis mitissimus Deus noster Iesus Christus.

Sex sunt casus. Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus, & Ablatiuus. De Vocatiui regimine, quia a paucis regitur particulis, in cōstructione nominatiui obiter pauca dicemus, vbi de Aduerbijs, & Interiectionibus agetur. Sunt qui ponant septimum casum, is in ablatiuo cōprehenditur: & octauum, is sub datiuo continetur.

REGIMEN NOMINATIVI.

Nominatiuus in oratione vel regitur, vel ponitur absolute: vt, Dominus noster Iesus Christus, is est veritas. Regitur autem nominatiuus duobus modis: figuratè, & sine figura.

REGIMEN

ra. Sine figura, à fronte & à tergo : vt, Ego vocor Ioannes. Figuratè verò septem regitur modis: per appositionem, per euocationem, per conceptionem, per prolepsim, per zeugma, per antiptosim, per synthesin raro vtendam. exempla videbuntur suo loco. Hæc præmitti re placuit, quia præter alia commoda rationem aperiant, ob quam hæ figuræ à quibusdam ad finem syntaxeos reiectæ in constructione nominatiui tractentur.

Nominatiui. REGULA I.

*Ante caput rectum persona conuenientem
Et numero, verbum quod personale vocatur,
Nec non finitum: rectum per sepe tacemus.
Sæpe loco illius quid pono. ne puer vni
Pluralem dones sermonem: non honor est hic.
At de me solo numerus dicetur vteruis.*

Omne verbum personale finiti modi regit ante se expressè vel subauditè eiusdem numeri, & personæ nominatiuum, vel aliquid pro nominatiuo: vt, Ego scribo, tu legis. Virgilius. Fama volat. Nos canimus. Ouidius. Tempora labuntur. Pluit, tonitruat. Publius. Deliberare vtilia, mora tutissima est.

Vtiles annotatiunculae in datam regulam.

Dixi personale verbum, quia impersonale ante se nominatiuum non recipit: vt, Statur, curritur. Pœnitet me peccati.

Dixi finiti modi, quia infinitiuus ante se non nominatiuum, sed accusatiuum recipit, nisi poëticè, vel historicè pro præterito imperfecto indicatiui modi ponatur. Terentius. Omnes mihi inuidere, & mordere clanculum: ego autem flocci pendere, id est, Omnes mihi inuidebant, & mordebant clanculum: ego autem flocci pendebam. Cicero. Hic Iudices ridere, stomachari, atque acerbè ferre patronus, causam sibi eripi.

Dixi

NOMINATIVI.

Dixi vel subauditè, quia tribus modis nominatiuus ante verbum intelligitur.

I. In omni verbo primæ, vel secundæ personæ potest nominatiuus intelligi. Ouidius.

Et si quid faciam, nunc quoque quæris: amo. Idem.
Venturæ memores iam nunc estote senectæ:

Sic nullum vobis tempus abibit iners.

Raro exprimitur prima persona, vel secunda, nisi fuerit emphasis, aut discretio: vt, Nos hominem accusauimus: vos damnastis. Emphasis, est figura altiore præbens intellectum, quàm quem verba per seipsa declarant: vt, O Maria tu aduocata nostra, tu intercessor, tu spes: quasi dicat, tu sola, aut simile quid. Aeolus ad Iunonem.

Tu mihi quodcunque hoc regni, tu sceptrâ, Iouenque
Conciliâs, tu das epules accumbere Diuum.

II. In verbis tertiæ personæ pluralis numeri intelligitur homines: veluti, Lolium, vt aiunt, facile crescit, difficultes perit. Sic ferunt, perhibent. Ouidius.

Teque ferunt iræ prænituisse tuæ.

III. In verbis exceptæ actionis intelligitur nominatiuus Deus, vel natura: vt, Pluit.

Quid verbum exceptæ, vel exem- te actionis.

Verbum exceptæ actionis est, cuius actus Deo, vel naturæ tribuitur: vt, Pluit, fulminat: quia solus Deus verè dicit, Ego pluo, fulmino, terno, hiberno, pro hiemè facio. Apud poetas nominatiuus aliquando exprimitur.

Theocritus apud Philelphum.

Fidere Batte decet, melius cras forsàn habebis.

Sperandum est viuis, non est spes vlla sepultis.

Nunc pluit, & clarus nunc Iupiter æthere surgit.

Verba exceptæ actionis continentur his versibus Badianis.

Fulminat, atque tonat: ningit, pluit, atque choruscet:

Vernat & æstiuat: gelat, autumnatque hieinatque.

Hiber-

REGIMEN

Hibernat, quandoque tonirruat, atque pruinat:

Grandinat, & rorat: noctescit, siue diescit:

Lucescit, simul aurorat: conformia iunges.

Postremò adieci regulæ, vel aliquid pro nominatiuo.

Quinque enim modis ponitur aliquid loco nominatiui.

I. Infinitiuus sine casu: Cato. Legere & non intelligere, negligere est. Quicquid ponitur loco nominatiui, est generis neutri. Persius.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

II. Infinitiuus cum accusatiuo ante se: vt, Tyrannos vivere, non expedit Reip. Id dialectici vocant dictum.

III. Infinitiuus cum aliquo casu post se. Persius. At pulcrum est digito monstrari, & dici hic est. Terent. Seni verba dare est difficile. Est pij patris, pio succurrere gnato.

III. Appellatum: vt, Quod studes, est tibi conducibile. Appellatum, est tota oratio uominatiui & verbi precedente tali particula, quod, vt, ne, aut simili: Multò ornatiùs per dictum, quàm per appellatũ loquimur: diligenter igitur discant pueri hoc in illud mutare, hac via. Gaudeo quòd tu bene vales: Gaudeo te bene valere.

V. Quædam aduerbia funguntur nominatiui officio: vt, Partim virorum sunt otiosi. Martialis.

Cras te victurum, cras dicis Postume semper.

Dic mihi cras istud Postume quando venit?

Sunt, qui dicunt dictionem technicè, seu materialiter sumtam pro nominatiuo poni: vt, Amo est verbum. Sed talis dictione est verum nomen indeclinabile, neutri generis.

Vnum pluraliter non esse compellandum.

Ne puer vni pluralem, &c. Vni honoris causa, nõ est pluraliter loquendum: vt, Rogo te amice, venias ad prandium meum: non autem, rogo vos amice, vt veniatis. Sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui.

Quintil. Utinam hoc mihi fata præstaret, vt residuum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu.

De his Erasmus sic ait. Si probatos Grammaticos audimus, in prima persona mutatur numerus per sepe aut modestiæ, aut festiuitatis, aut euphoniæ gratia. In secunda, persona

NOMINATIVI

sona nunquam, nisi cum genus significamus, non personam.
In tertia invidiæ causa, raro. Exempla primæ Personæ. Ci-
cero ad Brutum. Populo imposuimus, & oratores visi su-
mus.

Virgilius.

O Melibœæ Deus nobis hæc otia fecit.

De secunda lepidum est apud Nasonein exemplum.

Quæcunque æquor habet, quæcunq; pericula tellus,
Tam longæ causas suspicor esse moræ.

Hæc ego dum stultè meditor, quæ vestra libido est,
Esse peregrino captus amore potes.

Ad solum Vlystem scribens Penelope, traxat hæc totum vi-
rorum genus. Exemplum tertie personæ. Terentius. Cum
ad uxores ventum est, tum fiunt senes. Naufistrata vnum
Chreinetem per invidiam senes appellat.

Appendix.

Quia inuitè audiuntur, tu, te, tibi, tuus : ideo blandiùs
poteris superiorem sic compellare. Oro tuam probitatem,
dignitatem, paternitatem, beatitudinem, reuerentiam, gra-
tiam, & cetera. Ne tamen pro tuus, vester ponas : quia in-
trinsecus plurale est. Præterea quando vni loquentes, ad
plureis sermonem dirigimus, potest locutio esse pluralis.

Virgilius.

Vos ò Calliope precor adspirate canenti.

Compellat Calliopen, ad omneis Musas sermonem dirigēs,
teste Landino.

Regula elegantie.

Rectos si binos numerum verbo variorum

Preponas, verbum quadrabit proximiori.

Omnia pontus erat, dic: & domus antra fuerunt.

At vestes sunt lana, feras: est lana, caueto.

Verbum substantiuum positum post duos nominati-
uos diuersorum numerorum, eleganter conformatur secun-
do nominatiuo. Ouidius. Omnia pontus erat. Idem.
Domus antra fuerunt : singularis numeri est Domus. Te-
rentius. Amantium iræ, amoris redintegratio est. Ouid.
B Vestes

REGIMEN.

Vestēs quas geritis, sordida lana fuit. Hæc tamen elegantia sæpe non obseruatur. Liuius. Captiui militum præda fuerāt.

At vestes sunt lana, &c.) Si verbum substantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum concordabit cum præcedenti: vt, Vestes fuerunt lana: non vestes fuit lana. Sermones summi patris, sunt meditatio iusti. Aliquando fit contrà, vbi est, pro significat, poni videtur: vt, Discipulos, quos ceperunt Apostoli, est collectio fidelium.

Nominatiui principalis REGVLÆ II.

Cum substante, vocans, & vim quod seruat eorum, si sit res eadem, post se rectum retinebunt.

Verbum substantiuum, verbumque vocatiuum, & eorum vim habentia, regunt post se nominatiuum, qui significatur accipi pro eodem cum nominatiuo præcedente explicitè, vel implicitè: vt, Deus est omnipotens. Vocor Ioannes. Cognominor Despauterius. Plautus. Hic vigilans somniat. Posterior casus non significatur accipi pro eodem: vt, Gladius est Petri. Pater est Ioannis.

Annotatiuncula.

Vt verbum habet ante se aliquid vice nominatiui, ita etiã post se: vt, Furari est peccare. Cicero. Magis isti seruiunt, si obseruare seruire est, id, si obseruatio est seruitus.

Quid verbum substantiuum, & quot.

Verbum substantiuum est, quod alijs verbis substat in coniugando, vel resoluendo: vt, Lego, id est, sum legens. Legor, lectus sum in præterito. Sum, vnicum est verbum substantiuum. Fio, substantiuum non est, vt uec exto, & existo: de quibus lege Laurentium Vallam.

Vim substantiui verbi habentia.

Triplicia verba habent vim verbi substantiui. Primò passiva, quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadem re acceptos: vt, Crederis diues, quia dicimus, credo te diuitem. Sic habeor, iudicor, æstimor, fio doctus. Sallust. Virtus clara, æternaque habetur. Ouidius.

Quæritur, Aegistus quare sit factus adulter.

In promptu causa est: desidiosus erat.

NOMINATIVI:

Secundò, multa verba neutra, veluti eundi, manendi, vi-
uendi: vt, Concedo domum potus, id est, eo. Ouidius. Victa
iacet pietas. Virgilius. Ast ego, quæ Diuum incedo Regina,
Iouisq;, Et soror, & coniux. Incedere est cum fastu, & magno
apparatu ire. Seneca. Tenero, ac molli passu gradum suspen-
dimus, nec ambulamus, sed incedimus. sedes tristis, curuus,
& erectus. Viuo inops. Euado doctus. Dic etiam: Euado in
doctum virum.

Tertiò, plurima alia verba actiua, deponentia, quorù non
constat certa regula: vt, Audiui hoc puer. Feci inuitus: me-
lius, quàm inuitè. Nudus egressus sum de vtero matris, nudus
reuertar. Huiusmodi nominatiui eleganter ponuntur pæne
pro aduerbijs.

Appendix 1.

Factus, habitus, creditus, & similia ab huius farinae verbis
participia, post se cupiunt casum, quem ante se habent, adeò
vt etiam si ipsa vocatiui casus fuerint, vocatiuos casus post
se copulent.

Propertius.

Lectule diuitijs facte beate meis.

Catullus.

Rufe mihi frustra nequidquam credite amici.

Appendix altera.

Quotiescunq; participium verbi substãtiui, vocatiui, vel
vim eorum habentis, ponitur inter duo substantiua, concor-
dabit cum præcedente: vt, Petrus est factus mancipium. Si
verò vtrique postponatur, conforme erit vtrilibet. Linius
sexto decadis quartæ. Ludos Megalesia appellatos. Idem li-
bro nono decadis tertix. Ludi fuerunt Megalesia appella-
ta.

Cicero.

Video amicitiam nostram inimicitias modò factas.

Quid verbum vocatiuum, & quot.

Verbum vocatiuum est quiddam generale, quod per rei
nomen, præsertim propriù, aliquando etiam commune de-
terminatur: vt, Vocor Ioannes. Studium sapientiæ, quæ phi-
losophia appellatur. Quinque sunt verba vocatiua: nuncu-
por, appellor, vocor, dicor, nominor. Eorum actiua regunt
duos accusatiuos, qui significantur ad eandem rem pertine-
re. Publius. Timidus, vocat se cautum, parcum sordidus. Vo-

REGIMEN.

catiurum verborum vim habent, cognominor, agnominor, inscribor, salutor, baptizor, arguor, &c. vt Cognominor Scipio, Agnominor Africanus. Horatius in Arte.

Descriptas seruare vices, operumq; colores,
Cur ego, si nequeo, ignoroq;, poeta salutor?

Appendix.

Septem modis poteris exprimere, *Quis* vel qui *vocaris*:
Vocor, dicor, nominor, appellor, nuncupor Petrus.

Est mihi nomen Petrus. Et mihi nomen Petri. Plautus.

Nomen Nercurij est mihi.

Est mihi nomen Petro. Hic est elegantissimus.

Habeo nomen Petrus. Ouidius. Lactea nomen habet.

Habeo nomen Petri. Auctor Seruius.

Habeo nomen Petrum. Idem auctor est. Sic dicimus: Facio, impono, indo tibi nomen Ioannes, Ioannis, ni, nem.

Appendix de infinito Esse, & similibus.

Esse pares optat casus. sed non male dices:

Huic licet esse probum: loquitur sic Quintilianus.

Esse, & alia à verbis vtrinq; nominatiuum habentibus infinita, copulant simileis casus explicitè, vel implicitè, qui significantur accipi pro eodem. De nominatiuo: vt, Petrus cupit esse doctus. De genitiuo: Misereor Ioannis cupientis esse docti, cui deest ingenium. De datiuo: vt, Licet mihi esse Sacerdoti. De accusatiuo: vt, Audiui Ioannem esse doctum. De ablatiuo: Vtor familiariter Ioanne cupiente esse docto.

Cato.

Sperne repugnando tibi tu contrarius esse. Claudianus.

Natura beatis Omnibus esse dedit, si quis cognouerit vti.

Terentius. Apparet hunc seruum esse domini pauperis.

De genitiuo, & ablatiuo Grammatici sibi exempla fingunt, apud auctores enim vix reperiuntur,

Annotaciuncula.

In dictis copulantur similes casus explicitè: in sequentibus nominatiui & accusatiui implicitè. Terentius. Hei mihi, disce esse pater ab his, qui verè sciunt. Tibi placet euasisse diuitem: subauditur, te. At si dicas tibi placet euasisse diuiti, nihil subaudjes. Præstat viuere pauperem, quam

NOMINATIVI.

quàm iniuste diuitem: venuste subauditur generalis accu-
latius, aliquem.

*De nominatiuo, & obiter de alijs ca-
sibus figuratè constructis.*

Figura est aliqua arte nouata dicendi forma: vt, Miratur
molem Aeneas magalia quondam, figuratè dixit: Virgilius,
Dic molem, quæ fuit magalia quòdam, figura non erit: quia
nihil arte nouatum, nihil à primùm se offerente ratione
remotum

*Figura est triplex: Dictionis, Locutio-
nis, Constructionis.*

Dictionis figura est, quæ fit in dictione. Quatuordecim
figurarum dictionis, vt summatim dicam, hæc natura est, vt
dictionem vel augeat: veluti Prothesis, epenthesis, parago-
ge, ectasis, diæresis: vel minuant, vt Aphæresis, syncopa, apo-
cope, systole, synæresis, ecthlypsis, synalcephe: vel inuertant
eius elementa: vt, Antithesis, metathesis. Vnde Græco no-
mine metaplasmi, hoc est, transformationes vocantur. Ectæ-
sis verò non auget dictionem syllaba, sed tempore. Ita
systole non minuit dictionem syllabam auferens, sed tem-
pus. Virgilius.

Obstupui, steteruntq; comæ, & vox faucibus hæsit.
Insteterunt artificiosissimè penultimam corripuit, vt subi-
tum terrorem magis exprimeret.

Figura locutionis est, quæ circa loquendi aliquem mo-
dum, non circa congruitatis regulam versatur: vt, Sine Ce-
rere, & Baccho friget Venus, est Metonymia: quia inuen-
tor, pro inuento, capitur.

Figura constructionis est, quæ circa grammaticas cõstru-
ctiones versatur. Et sunt octo. Appositio, euocatio, syllep-
sis, vel cõceptio, prolepsis, zeugma, antiptosis, synthesis, sy-
nechdoche. De hæc vltima in constructione genitiui, com-
modior erit dicendi locus.

Appositio.

Apponens coniunge pari casu duo fixa.

Esto res eadem, declaratumq; præito.

REGIMEN

Si duo nomina substantiua, ad eandem rem pertinentia coniungantur sine cōiunctione, erunt eiusdem casus, precedente declarato per appositionem: vt, Fratres gemini, fluuius Rhenus, vrbs Roma, arbor morus, mensis Augustus. Dico declaratum debere præcedere, ex sententia Quinctiliani dicentis lib. i x. Quædam ordine perinutato sunt superuacua: vt, Fratres gemini: nam si præcesserit gemini, fratres addere non est necesse. Hæc Quinctilianus, secundum cuius præceptionem ineptè dicitur gemini fratres, Rhenus fluuius, Roma vrbs, &c. Sed notandum est Quinctilianum magis ostendere, quid ars exigat, quàm quid obtinuerit vsus probatissimorum virorum, qui frequentissimè ordinem illum substantiuorum in appositione non seruant. Cicero. Procles & Charistenes Lacedæmoniorum Reges, gemini fratres fuerūt. Sueton. Rheni fluminis. Titus Liuius. Prope Thybrim fluuium.

Quid Appositio.

Appositio, est sine coniunctionis medio substantiuorum ad eandem rem pertinētium in eodem casu positio: vt, Vrbs Roma. Horatius.

Et genus, & formam Regina pecunia donat.

Annotatiuncula.

Si dicam, Maria & mater, & virgo sanctissima, cōiunctio nec iuuat, nec impedit appositionem, sed solū ponitur propter duo vni connectenda. Verùm cum dico, fluuius & Rhenus: vrbs & Roma, non est appositio.

Gentilia, siue patria nomina, vt Romani, Itali, Galli, Sulumonenses, Insubres, pene sunt substantiua: ideo inter huiusmodi apud Titum Liuium, & alios optimos auctores sæpè inuenies appositionem: vt, Ager captus de Gallis Boijs fuerat. Hec nota obiter, quod non solū gentilia, siue patria nomina non sunt plenè adiectiua, verum etiam numeralia, pro nomina, syncategoremata, veluti omnis, & nullus, & cetera: quia alijs adiectiuis rite maritantur: vt, Multi albi homines, Quinque fatuæ virgines. Virgilius.

Aurea mala decem nisi, cras altera mittam.

Substantiua in appositione duobus modis possunt esse diuerso-

NOMINATIVI.

uerforum numerorum. Priore, vbi alterum alterius número caret: vt, Vrbs Athenæ, Pisces signum, quoniam duo sunt. Virgilius. Corydon ardebat Alexim, Delicias domini. Posteriore, vbi alterum est collectiuum. Ouidius.

Turba ruunt in me luxuriosâ proci. Idem.

Quid meruere boues animal sine fraude, dolisque?
Animal heic collectiuum est. sic apud Iuuenalem.

- quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros animal propter conuiuia natum.

Tribus de causis fit appositio. Primò, causa restringendæ generalitatis: vt, Vrbs Gandauû, arbor laurus, mēsis Iunius.

Secundò causa remouendæ æquiocationis: vt, Leo signû ardet. Plinius. Lupum piscem non vidit Italia. Aequiuocum est polysemum, hoc est, dictio diuersâ significatione multa significans: vt, canis.

Tertiò fit causa attribuendæ proprietatis: vt, Plato homo doctissimus.

Appositio declaratur per participium ens: licet parum sit in vsu, teste Prisciano: vt, Diligo Petrum hominem iustum, id est, Petrum entem hominem iustum. Istud mouisse est vtilissimum: nam hic, Voco te Ioannem: Facio Petrum sacerdotem, non est appositio, quia non intelligitur ens: neque in hac oratione, Dedit filium pretium mundi, vbi intelligitur præpositio in.

Duo millia viri, dicunt esse appositionem, nec repugno, quia sic exponendum est, viri entes duo millia. Eodem modo resoluendæ sunt Ecclesiasticorum orationes, Ex tribu Dan Duodecim millia signati, Debebat decem millia talenta. Auctor est Laurentius Valla: qui tamen maluisset dicere, Duodecim millia signatorum, Decem millia talentum. Sed eiusmodi locutiones frequentiores sunt classicis scriptoribus, quàm ille putauit. Plinius lib. xiiii. cap. vii. Ancus Martius Rex salis modica sex millia in congiario dedit populis. Iust. Trecentis millibus mulieribus. Lilius. Duodecim millia pedites. Cicero. Tritici modios quinq; millia. Virgil. Tot millia gentes arma ferent Itale. Male ergo scripsit Georgius Valla, millia aliquando adiectiuum esse, non animaduertens in exemplis citatis, substantiua appositione coniungi.

REGIMEN

Euocatio.

Si ternon primæ des, totum sit tibi primæ:

Siq; secundæ des ternam, totum esto secundæ.

Pauper ego canto. Luca vir maximus audi.

Quando immediatè primæ vel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ vel secundæ personæ: vt, Ego pauper canto: tu diues trepidas.

Dico immediatè, quia in euocatione nõ potest intercedere coniunctio: estq; hæc figura appositio quædam: exigit enim & personas ad eandem rem pertinentes, quarum euocans ab euocata declaretur: & præterea resolui potest per ens, vt appositio: veluri, Ego pauper nil rimeo, id est, ego ens pauper, aut qui sum pauper. Defende me tu vir oprimus. Tace tu homo imperitus, ens subintelligitur, teste Valla, III. Elegant. Lib.

Quid sit Euocatio.

Euocatio, est continua tertix personæ ad primam vel secundam reductio: vt, Ego Ioannes sedeo. Virgilius.

Non omnia possumus omnes.

Quatuor sunt necessaria in euocatione: Persona euocans, persona euocata, absentia cõiunctionis, & verbum personæ euocanti conforme. Persona euocans est prima vel secunda persona: Sola tertia est euocata.

Duplex est Euocatio: explicita, & implicita. Explicita est, vbi persona euocans cum euocata exprimitur: vt, Ego Petrus scribo. Tu Paulus ludis. Titus Liuius. Audi tu populus Albanus.

Implicita est, vbi persona euocans subauditur: vt, Peccatores te rogamus, audi nos. Aue Cæsar summus Imperator. Horatius.

Decipimur specie recti pars maxima vatum. Ouidius.

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Cicero. Omnes trahimur & ducimur ad scientiam cupiditate gloriæ.

Persona euocans & euocata, quatuor modis possunt esse diuersorum numerorum.

NOMINATIVI

I. Vbi idem de se pluraliter loquitur: vt, Nos Carolus diuina gratia Francorū Rex mandamus. Eiusmodi tamen orationes sunt inusitatae scriptoribus probatis.

II. Vbi alterum singulari numero caret, aut saltem heteroclitum est: vt, Ego deliciae ruz canto.

III. In collectiuis. Ouid Populus superamur ab vno. Vixque viro. Sensus est, nos populus superamur, &c. Plinius. Pars magna studiorum amoenitates quarimus. Virgilius. Nos tua progenies, caeli quibus annuis arcem, Prodimur.

IIII. In distributiuis Ouid. In magnis laesi rebus uterque sumus. Persona euocans nos intelligitur: quia sensus est, Nos uterque sumus laesi: nisi malis sic ordinare, Nos sumus laesi, uterque in magnis rebus.

Conceptionum parasceue.

*Que per, & aut socias iungo, dant rite valorum
Pluralem: sic eum, pro coniungente repostum.*

Copulatum per coniunctionem, per praepositionem cum, pro &, valet saepe dictionem pluralis numeri: vt, Ego & tu, id est, nos: tu & iste, id est, vos. Petrus & Ioannes, id est, illi. Ideo verbum, vel adiectiuum, aut relatiuum erit pluralis numeri: vt, Ioannes & Petrus ludunt, quos video. Virgilius & Ouidius sunt docti. Exemplum de cum. Apuleius. Postquam finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem cum Minerva tristes & iratis similes a scena redeunt, indignationem repulsae gestibus professae. Ouidius.

Ilia cum Lauso de Numitore sati.

Nota quod coniunctio aliquando intelligitur per asynthon. Terentius. Dum aetas, metus, magister prohibebant. Quandoque multiplicatur per polysynthon: vt, Et ego & Petrus & Paulus currimus.

Conceptionis regula.

Personam atque genus semper dabimus magis digno:

Prima quidem reliquis praestat, ternaeque; secunda.

Mausculeum reliquis praestat, neutro muliebre.

Copulatum aequipollens vni plurali, est eius personae, aut generis, cuius est pars dignior, per conceptionem. Ex-

R E G I M E N

emplum de persona: Ego & tu est primæ personæ, quia ego est pars dignior: ideo dicemus, Ego & tu disputamus. Exemplum de genere: Petrus & Anna est masculini generis, cuius est pars dignior copulati, Petrus: ideo dicemus per adiectiuum masculini generis, Petrus & Anna sunt pij.)

Prima quidem reliquis præstat, &c.) Prima persona dignior est secunda & tertia: secunda verò solum tertia. Concipit ergo prima secundam & tertiam: secunda tertiã tantùm. Tertia persona, vt indignior, nunquam concipit.

Masculinũ reliquis præstat, &c.) Masculinũ genus dignius est feminino & neutro, quæ ab illo concipiuntur. Femininũ superat, & cõcipit neutrũ: vt, Lena & scortũ sunt impudicæ.

Quid Syllepsis, siue Conceptio.

Conceptio, est mediata indignioris ad dignius reductio: vt, Ego tuque damus.

Quinque in Conceptione sunt necessaria: Dictio cõcipiens, dictio concepta, copula, verbum vel adiectiuum, concordantia cum dictione concipiente & non concepta.

Conceptionis quatuor sunt species: personarum, generũ, numerorum, casuum.

Conceptio personarum.

Conceptio personarum est, in qua persona à persona concipitur: vt, Ego tuque damus. Et est duplex: directa, & indirecta. Conceptio directa est, quæ fit sine cum: vt, Tu & Petrus luditis. Indirecta est, quæ fit per cum præpositionem personæ concipienti adiunctam: vt, Tu mecum gaudemus. Virg. Diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum.

Conceptio generum.

Conceptio generum est, in qua vnum genus cõcipit alterũ: vt, Pater materque sunt boni. Ptolomeus & Cleopatra sunt Reges. Conceptio generum est duplex: explicita, & implicita. Explicita est, in qua genus conceptum & concipiens exprimuntur: vt, Ioannes eiusque vxor sunt pij. Misereor Ioannis & Catharinæ pauperrimorum. De syllepsi implicita hi sunt versus.

Conceptio generum implicita.

Implicitam voces generum Syllepsint: vterque

Est

NOMINATIVI

Est probus. at debent mas & femella notari.

Conceptio generum implicita est, quando de viro & femina loquimur, non expressis concipiente & concepto: vt, Vterque est probus: de Petro, eiusque vxore, Vterque parenti tuorum est mortuus. Quis fecit? Aliquis fecit. Nullus homo currit. Semper oportet loqui de viro & femina: alioquin nulla esset figura In Genesi. Erat vterque nudus: de Adam & Heua dicitur. Virg. De Cupidine, & Venere.

Vna dolo Diuini si femina victa duorum est. Ouidius. Nubere si qua voles, quamuis properabitis ambo,

Differ: habent parum comoda magna moræ.

Conceptio generum implicita fit quinque modis. Primò per distributiuum. vt, Vterq; est probus. Nullus homo est Grecus. Secundò, per particulare: vt, Alter horum loquitur. Tertiò, per demonstratiuum: vt, Hi sunt Christiani. Quarto, per questiuum: vt, Quis horum meretur sexum? Quintò, per substantiuum: vt, Latona peperit geminos, scilicet, Appollinem, & Dianam.

Conceptio casuum.

Conceptio casuum est, in qua nominatiuus tertiæ personæ concipit ablatiuum mediante præpositione cuius. Virg. Remo cum fratre Quirinus iura dabunt, id est, Quirinus & frater Remus. In huiusmodi orationibus: qualis est, Ego tecum ludimus, magis est personarum conceptio, quam casuum; ideo dixi, nominatiuus tertiæ personæ.

Conceptio numerorum.

Conceptio numerorum est, vbi plurale concipit singulare: vt, Petrus & isti ludunt: sic dicunt plurimi, sed Aldus affirmat plurale debere præcedere: vt, Sunt nobis mitia poma, Castaneæ molles, & pressi copia lactis: alioqui fieri zeugma ait.

In conceptionem generum annotatiuncula.

Vix bene dicitur: Calamus & papyrus sunt studioso necessarij: quia in conceptione generum copulatum debet significare res animatas: sin minus, adiectiuum ei dabitur neutri generis, per regulam indifferentiæ.

Regula indifferentiæ.

Sint res absq; anima, ponetur mobile neutrum.

Quo-

R E G I M E N

Quotiescunque substantiua rerum inanimatarum cuiuscunq; generis coniunguntur ad adiectiuū, vel demonstratiuū, vel relatiuum plurale, ipsum erit neutri generis ferè semper: vt, Penna, & atramentum sunt scribenti necessaria. In sacris. Virga tua & baculus tuus ipsa in e consolata sunt. Lunā & stellas, quæ tu fundasti. Cicero. Eadem mente comprehendimus colorem, saporem, odorē, sonū, quæ nunquā animus cognosceret. In promouendis ætas, maturitas, grauitas morum, & litterarum scientia sunt inquirenda. Titus Liuius. Labor voluptasq; dissimillima natura, societate quadam inter se naturali sunt innexa. Dixi ferè semper: quia quando res sunt inanimata, fit aliquando conceptio generū, sed rarissimè. Lucan. Hinc leges & plebiscita coactæ. Cicero in Somn. Scip. Concilia cætusq; hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur. Loquitur ita sine dubio Iustinianus lib. ix. Misericordia in eo & perfidia pari iure dilectæ.

Fit & implicite indifferentiæ regula, veluti vtrunque est homini vtile, scilicet aqua & ignis. Similiter vbi nō de multis loquimur, sed multa vni conuenire significamus. Plaut. Vtrumque hæc & multiloqua & multibiba est anus.

Prolepsis.

In parteis totum partitur rite Prolepsis

Cum verbo positum . tacitam quandoq; videbis.

Propter totum cum verbo vel adiectiuo cōgruè constructū, in partibus verbum vel adiectiuū eleganter intelligitur per Prolepsim, quæ Latine præsumptio dicitur: vt, Noluerūt venire, sed abierunt: vnus in villam suam, alius ad negotiationes suas. Vidi duos Angelos: vnum ad caput, alterū ad pedes. Petrus & Paulus sunt admodū periti: hic pila, ille alex. Totū est dictio pluralis numeri: vt, Homines: aut copulatiū: vt, Petrus & Paulus: aut dictio collectiua: vt, turba, populus.

Quid Prolepsis.

Prolepsis, est attributio proprietatis toti diuiso in suas partes, quæ totius proprietatem vario modo cōtinent: vt, Omnes student: hic scientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri. Totum est omnes, cui attribuitur proprietas student, quæ in partibus, hic, ille, alius, vario modo continetur. In hac definitio-

ne

NOMINATIVI.

ne Sulpicij, nomen attributio regit dativum sui verbi.

In prolepsis sunt quinque necessaria. Totum, partes, determinationes partium, proprietas, & ordo. Proprietas, est verbum vel adiectivum. Ordo in eo consistit, ut præcedat totum, & partes sequantur.

Duplex est prolepsis: explicita, & implicita. Implicitam indicat posterior versus, eamque vocat tacitam.

Prolepsis explicita est, in qua totum & partes exprimuntur: ut, Duo homines ascendunt in templum: unus Pharisæus, & alter Publicanus.

Implicita est, in qua totum intelligitur, vel partes in adiectivo continentur: ut, Alter alterius onera portate: totum vos intelligitur in portate, & partes continentur in alter. Salustius. Cœperunt se quisque magis, magisque, extollere. In sacris. Vana locuti sunt, unusquisque ad proximum suum. Ad Galatas. Quod si alius alium vicissim mordetis, & deuoratis, videte, ne vicissim alius ab alio consumamini.

Zeugma quid.

*Vnius est verbi ad diuersa reductio Zeugma,
Aut adiectiui . nihil heic nisi carmina desunt.
Iratu Rex est, Reginaque, non sine causa.*

Zeugma, est vnus proprietatis ad diuersa reductio: ut, Cærus est panis & vinum Ego sicut fenum arui.

Differt Zeugma à syllepsi. In zeugmate vna proprietates diuersis tribuitur: vni expressè, alteri subauditè: ut, Iratus est Rex, & Regina. In syllepsi proprietates pluribus tribuitur simul: ut, Rex & Regina irati sunt.

In zeugmate quinque sunt necessaria: proprietates, duo substantiua, coniungens, & concordantia proprietatis, cum vno expressè, cum altero intellectu.

Tres sunt zeugmatis species: hyperzeugma vel protozeugma, mesozeugma, & hypozeugma, vel hysterozeugma: Latine zeugma à superiori, zeugma à medio, zeugma ab inferiori.

Protozeugma est, in quo verbum vel adiectivum ponitur in principio: ut, Erunt signa in Sole & Luna, & in terra pressura gètiū. Beatus vèter, qui te portauit: & vbera, que suxisti.

Meso-

REGIMEN

Mesozeugma, est in quo verbum vel adiectiuum ponitur in medio. Cornelius Tacitus. Mediocres poëtas nemo nouit, bonos pauci. In sacris. Si radix sancta, & rami, Cæli mouendi sunt, & terra.

Hipozeugma, est in quo proprietates in fine ponitur. Virgilius. Nihil heic nisi carmina desunt. Terentius.

Vtinam aut hic surdus, aut hec muta facta sit.

Antiptosis quid.

Antiptosis erit, pro casu ponito casum.

Antiptosis, est casus pro casu positio sub aliqua proprietate. Pompeius apud Nonium. Quot lætitiis insperatas modo mihi irrepere in sinum: pro lætitiarum insperatarum. Næuius. Res vis hanc priuari pulcras: pro rebus pulchris. Sallustius. Multi, qui de castris processerant, amicum alij, pars hospitem, aut cognatum reperiiebant: pro multorum. Persius. Censorem tuum vel quod Trabeate salutas: pro Trabeatus, teste Prisciano. Plantus. Habet gladium, sed duos: quibus altero te occisurum ait, altero villicum: quibus, pro quorum. Virgilius.

Forte ratis celsi coniuncta crepidine saxi,

Expositis stabat scalis & ponte parato:

pro datiuo crepidini, teste Seruio.

Antiptosis pro ratione habet auctoritatem: proinde nobis eiusmodi orationes non sunt imitandæ. Est tamen Antiptosis quædam adeo ab oratoribus usurpata, ut nulli sit vitanda: veluti, Id genus, pro eius generis. Omne genus, pro omni generis. Dicimus etiam venustè: Quibus in extremis, pro in quorum extremo.

Synthesis.

Synthesis haud vocem, sed cernit significatum:

Rem magis adspiciunt, quam vocem sepe poëta.

Synthesis, est attributio proprietatis vni, vel pluribus copulatis, quod sit non gratia vocis, sed significati: ut, Pars in frustra secant, id est, alij. Hanc figuram apud oratores vix vnquam reperies: sed familiaris est poëtis, & historicis: præcipue tamen poëtis.

Synthesis est triplex: adiectiui & substantiui, relatiui & ante-

N O M I N A T I V I.

antecedentis, nominatiui & verbi.

Synthesis inter adiectiuum & substantiuum, relatiuum & antecedens quinis fit modis.

Primò, ratione discernendi sexus. Plautus. Audiui sæpe hæc vulgò dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos. De relatiuo, vt si quis dicat, Anser quæ incubat ouis.

Secundò, ratione subauditionis: vt, Preneste sub ipsa, subaudi, vrbe. Rex est Carnoti, quæ est pulchra, scilicet vrbs.

Tertiò, ratione collectiui. Cornelius Tacitus. Magna pars faucij, aut palantes in montem Vocetiun per fugere. Apuleius. Vulgus ignobile, quos.

Quartò, ratione distributionis. Ouidius. Vtraque formosæ Paridi potuère videri. Terentius. Si quisquam est, qui placere se studeat bonis Quàm plurimis, in his poeta nomen profitetur suum.

Quintò, ratione abstracti pro concreto positi. Terentius, Scelus postquam ludificatus est virginem: ad rem respexit, teste Donato. Idem. Vbi illic est scelus, qui me perdidit. Scelus, id est, plurimum scelestus.

Synthesis in nominatiuo & verbo fit duobus modis. Priore, ratione collectionis. Stat. En vtraque gentis turba rogât. Posteriore, caussa, distributionis. Sallustius. Vterq; insaniūt. Ouid. Quò ruitis: vestras quisque redite domos.

Aduerbia & Interiectiones.

En, ecce, hem, primum quartumq; aliquãdo requirūt.

Heu petit & quintum, velut ô. hei, vahq; datiuum.

Prò primum, quartum, quintumq; notatur habere.

Hæc aduerbia demonstrandi, en, ecce, hem, petunt post se nominatiuum, vel accusatiuum. Cic. Ecce tibi status noster. Terent. Hem astutias. Heni comicum est, non oratoriū. En sæpe exprobrâtis. Ponuntur & sine casu, & tunc ecce ferre vtimur, vbi quid ex improuisò fieri significamus.

Heu petit & quintū, velut ô. Heu & ô petunt post se nominatiuū, accusatiuū aut vocatiuū. Plin. Heu dementia, allatoris aduentus semper est gratus. Cic. O variam, volucremq; fortunam. Idem. O magna vis veritatis, quæ contra homi-

num

R E G I M E N

num ingenia, calliditatem, sollertiam, contraq; fides omnium infidias, facile se per seipsam defendit. O seruit omni affectui, teste Valla: & pulcre subauditur, quando affectus est parum vehemens. Cic. in Antonium. Indignum facinus, & hominem nequam. Et huius leuioris caloris est interiectio, petens accusatiuum. Terentius. Huius tam graues rastros quæso.

Hei, vāh; datiuum.) Dux interiectiones, hei & vāh, regunt datiuum post se. Virg. Hei mihi, qualis erāt. Martialis. Vāh tibi caussidice. Vāh quoque cum accusatiuo antiqui posuerunt.

Prò primū, &c. Prò interiectione dolētis, vel indignantis, & aliquando admirantis, construitur cū nominatiuo, accusatiuo, vocatiuo: vt. Prò dolor. Plautus. Prò sancte Iupiter, quid video. Terent. Prò Deum, atque hominum fidem. Georgius Valla adspirauit proh, vegetioris soni gratia.

*Regimen nominatiui, & obiter aliorum
implicitum.*

Cuiusuis tacitam do casus saepe regentem.

Supprimit orator, quæ rusticus edit ineptè.

Diectio regens tam nominatiui, quàm aliorum casuum, aliquando etiam diectio recta eleganter subauditur: vt Gloria tibi Domine. Difficile bonum esse. Difficilia, que pulcra. Exemplū vbi subauditur diectio recta Vocor Ioannes. Cic. Quod in tabulis, quæ sunt ad Opus, patebat. Titus Liuius. ^{4. ab} *Linteis libris ad Monetæ inuentis: subauditur templum.* ^{urb. an} *Difficile esset omnes subintelligendi modos enumerare: plurimos frequens offeret lectio. Hoc nobis obseruandum est, quod quotiescunque subauditio obscuritatem nõ parit, ornatè multa subticemus.* ^{te medi} ^{um.}

Regimen Genitiui.

REGVLA I.

Si duo continuè iungantur fixa, nec vna

Sit res, in patrio rectè casu dabis vnum.

Omne nomen substantiuum regit alterum substantiuum in genitiuo, si ipsa pro diuersis significantur accipi, cõiunctione nec explicitè, nec implicitè intercedente: vt, Agger Petri, Facundia Ciceronis, Biantis dictum, Valere corpore.

G E N I T I V I.

corpore, naturæ munus est, Divitiæ dantur à fortuna, Sapientia animi bonum est, Summa summarum, apud Plinũ, Liber illius, quia pronomem primitivæ speciei fungitur officio nominis substantivi.

Elegantia Regula.

Quoties loquendum foret per quis, quæ, quod, multus, is, minor, tantus, quantus, & alia non nulla adiectiva, veniunt adiectivum in neutro genere substantivum efficiemus, mutando prius substantivum in genitivum, priore servato numero. Quæ causa, quid causæ: multa pecunia, multum pecuniæ. Nullus, in nihil vertitur: vt, nullus locus, nihil loci. Plaut. Neque habet plus sapientiæ, quàm lapis, Iuvenal.

Quantum quisque sine nummorum servat in arca,
Tantum habet & fidei. Horatius.

Sed tacitus palci si posset coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multò minus, invidiæq;.

Pulcherrimū est: Id tēporis, pro eo tēpore: id etatis, pro ea etate: id locorū, pro eorum locorum. Neq; hoc regimen solū in nominatio, aut accusatio fit. Valerius Maximus. Fuerat eodē loci. Idem. Multo iam noctis serum auxilium venit.

Aliquando, id, pulchrè subauditur. Mela. Quod terrarum iacet à freto ad ea flumina, ab altero latere Africā vocamus, ab altero Europen.

R E G V L A I I.

*Temporis, atque loci, quantiç; aduerbia quædam
Hunc optant casum. dic, venimus illius ergò.*

Quædã aduerbia temporis, loci, & quantitatis regunt genitivum, tēporis: In Isaiâ, Nunc temporis nubes pluât iustū. Terent. Tum temporis, &, Interea loci, id est, tēporis. Pridie illius diei. Postridie Diuæ virginis. Dicimus etiam pridie Calendas, postridie Nonas: & tunc intelligi videtur præpositio ante vel post, cuius virtute accusativum habent.

Loci: Vbiuis gentiū, nusquam gentium, vnde gentiū, ubi terrarum: in quibus gentium & terrarum solū ornatus gratia ponuntur. Cicero, Tu autem abes longe gentium. Cæsar, Eò discordiæ ventum est. Valde elegans locutio, pro ad eam discordiam. Sic, Quò miseræ venimus? Perlius.

R E G I M E N

Hucceine rerum venimus?

Quantitatis: Satis eloquentiæ, affatim lignorum, partim hominum. Ouidiana Helena ad Paridem.

Nec tibi plus cordis, sed in agis oris in est. Plautus.

Virtute ambire oportet, non fautoribus.

Sat habet fautorum semper, qui rectè facit.

Caue dicas paruum vini, sed parum: nec in agnum oris, aut maius oris, sed in ultum & magis. Vbi enim aduerbia sunt quantitatis, nominibus neutri generis genitiuum vix damus. Ergò aliquando aduerbium est, teste Seruio, cum genitiuo. Virgilius. Illius ergò venimus.

De mei, tui, sui, nostri, vestri. REGVLA III.

*Possessiuum spernit patrium, quo passio fertur,
Filius ergo mei ne dixeris: at meus inque.*

Nomen significans rem possessam, vel habitam, non potest pro possidente vel habente regere genitiuos passiuè significantes mei, tui, sui, nostri, vestri: vt, de filio què habeo, non licet dicere, Filius mei: nec de agro, quem habes, ager tui: similiter non licet dicere, ager nostri, ager vestri, liber sui. Quia mei, tui, sui, nostri, vestri non significat possessorem, sed passiuè rem, de qua, aut in quâ aliquid habetur: vt, Amor mei, id est, amor, quem quis habet in me, non quem habeo, nisi cum habeam erga me ipsum. Ouidius. Vror amore mei. Notandum est ergo, quod veteres dicebant, filius mis, tis, sis, nostrum, vestrum: nam hi genitiui actiuè significabant. Nunc mis, tis, sis, non sunt in vsu. Nostrum vestrū, ferè partiuè ponuntur. Ideò per possessiua loquemur. Filius meus, tuus, suus, noster, vester, quæ actiuè & possessiuè sumuntur. Et meus ponitur interdum pulchrè pro mei iuris: sic tuus, pro tui iuris, &c. Persius.

Vindicta postquam meus à Præatore recessi.

Annotatiuncula.

Ex prædictis, Amor tui & amor tuus sic differunt. Amor tui passiuè est, quo tu amaris, Amor tuus, quo tu amas, siue te, siue alium. Sic utilitas mea, quam ego habeo: & utilitas mei, quam de me aliqui habent. Eadè differentia seruabitur
in om-

G E N I T I V I.

in omnibus, quæ actiue & passiue declarari possunt: qualia sunt, vsus, memoria, fastidium, desiderium, cura, odium, dolor, potestas, & quod idem est copia, suspicio, existimatio, &c. Ouidius. Sit tibi cura tui, sit tibi cura mei. Plin. Nulla est voluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.

R E G V L A I I I I.

*Quæuis proprietas, aut pars, cui mobile iungis,
Laudem significans aut vituperamen, in hoc fit,
Vel sexto casu: ceu vultus femina pulcri,
Aut vultu pulcro. quandoq; synecdoche habebit.
Rite locum quarto aut sexto: ceu candida collum,
Aut collo. miserè doleo cor, cordèue dices.*

Nomen subiecti aut totius, regit dictionem proprietatis aut partis cum adiectiuo laudis vel vituperationis, in genitiuo vel in ablatiuo. Proprietatis: vt, Vir summx virtutis, vel summa virtute. Plinius. Aristoteles vir immensè subtilitatis. Cic. Non multi tibi hospitem accipies, sed multi ioci. Teren. Homo antiqua virtute ac fide. Partis: Populus duræ ceruicis, vel dura ceruice. Herba magnæ radice, vel magna radice. Parasitus audivsime gulæ, vel audivsima gula. Terentius. Virgo rufa, cæsa, sparso ore, adunco naso. Subiectum est, cui aliquid accidit: vt, Homo subiectus est scientiæ. Proprietas est res, quæ accidit: vt, scientia est proprietas, quia accidit homini.

Annotatiuncula.

Pars vel proprietas regitur à quatuor orationis partibus.

A nomine. Liuius. Mulier magno natu, id est, annosa.

A pronomine. Plaut. Tu cano capite, amas senex nequissime.

A verbo substantiuo vel habente vim eius, aut saltem intercedente. Magna auctoritate es vir, aut magnæ auctorita-

is. Suetonius. Tibi minimi erat. Cato.

Esto animo forti cum sis damuatus iniquè.

A participio, veluti. Hic adolescens optimæ profectò indolis est, olim futurus magnæ auctoritatis apud principem.

R E G I M E N

Synecdoche quando fiat.

Quandoque Synecdoche habebit, &c.) Nomē adiectiuū, aut cum participio suo verbū passiuū, aut neutrum significās proprietatem, aut accidens in parte rei, potest illius partis dictionē in accusatiuo vel ablatiuo regere per synecdochē: vt, Aethiops albus dentes, vel dentibus. Doleo caput, vel capite. Frangor brachium, vel brachio. Fractus membra, vel membris.

Synecdoche quid.

Synecdoche est attributio partis ad aliquod totum sub proprietate verbi vel adiectiuī: vt, Nuda genu. Ager depa-
 itus segetes. Flores inscripti nomina Regum. Hæc figura, vt
 Valla docuit, tantum ad animi, & corporis qualitatem perti-
 net, nihil ad externa respiciens. Proinde synecdoche nō est:
 Potens diuitijs. Grauis pietate, Preditus dignitate: sed in hoc
 Martialis disticho in Zoilum.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus

Rem magnam præstas Zoile, si bonus es.

Duplex ex Synecdoche, locutionis & constructionis. Locutionis synecdoche alterū ex altero intelligit: ex parte totum: vt, Octo animæ intrauerunt arcam Noe. Ex toto partem: vt, Petrus est in cælo.

De synecdoche constructionis hic agimus, quæ diuiditur in directam, & in indirectā. Directa est, in qua veræ partis dictio in accusatiuo vel ablatiuo regitur: vt, Nudi pedē, vel pede. Indirecta synecdoche est, in qua nō vera pars, sed pro parte adiacens quippiam reperitur: vt, Sum albus vestē.

In synecdoche constructionis tria sunt necessaria: Totū, pars, proprietas, id est, verbum, vel adiectiuum.

Cōstructionis synecdoche poëtis maximè licet vti, proximè deinde historicis, oratoribus vix vnquam.

De Opus, Vfus, REGVLA V.

*Poscit opus sextum, tolerans quandoq; secundum:
 Vt mihi opus libro est. at opus dux, Tullius inquit,
 Est nobis. Vt opus, Plautus sic vtitur vsus.*

Opus regit ablatiuum cum datiuo intercedente verbo
sub-

G E N I T I V I.

substantiuo: habet quoque, sed rarissimè genitiu^um pro ablatiuo. Cicero, Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Ouidius.

Nec minor est virtus, quàm quærere, parta tueri:

Casus inest illic, hæc erit artis opus. Sallustius.

Prius quàm incipias consulto, & vbi consulueris, maturè factò opus est. Hæc ablatiu participiorum neutri generis eleganter ponuntur pro infinitiuis, consulere & facere.

At opus dux, Tullius, &c. Opus capitur pro necessarius, interdum adiectiuè ac indeclinabiliter, & ita quemuis casum secum permittit. Cicero: Dux nobis, & auctor opus est. Idem: Dices numinos, mihi opus esse ad apparatus triumphi. Cæsar. Respondit si quid ipsi à Cæsare opus esset, sese ad eum venturum fuisse. Sic dicimus, Opus est mihi consilio à te.

Vt opus, Plautus sic vitur vsus.) Vsus capitur aliquando pro opus, & regit similiter ablatiuum cum datiuo intercedente verbo substantiuo, præsertim apud Plautum in Asinaria. Viginti iam vsus est filio argenti minis. Menedemus apud Terentium.

Mihi sic est vsus, tibi vt opus est factò, face.

Ch. An cuiquam est vsus homini, se vt cruciet? Me. mihi est.

De adiectiuis verbalibus,

REGVLA VI.

Actiuè signans verbale dabit genitiuum

Mobile: ceu quædam, quorum vix scitur origo.

Adiectiuum verbale actiuè significans, regit genitiuum, vt quædam adiectiua, de quibus an verbalia sint ambigitur: vt, Amans vini. Patiens frigoris. Consultus iuris. Memor beneficij, Compos voti.

Vt plurimorum nominum ad hanc regulam pertinentium vis liqueat, opus est sequentem annexere differentiam.

Amans vini, & amans vinum sic differunt. Amans vini est, qui vinum multum cupit, & ex consuetudine amat: nec præsens tempus hæc magis significatur quàm præteritum

REGIMEN

titum: est enim amans nomen comparabile. Amans vinum est, qui iam amat vinum, & participium est. Sic patiens frigus, qui patitur. Patiens frigoris, qui per multam consuetudinem frigus facile tolerat: & multos videas patientes frigus, minimè patientes frigoris. Doctus Grammaticam, qui grammaticam didicit, etiam si neglexerit, participium est. Doctus Grammaticæ, qui multo vsu grammaticam callet, nomen est. Ita dices in reliquis.

Vndecuplicia adiectiuana nomina, regunt casum huius regule.

- I. In ans, & ens. Amans, fugiens, fugitās, patiens, potens pro potentiam habens: nam pro abundans etiam ablatiuum habet. Virgilius de Italia.

Terra antiqua, potens armis, atque vbere glebæ.
Seneca. Amantes tui ama: Sallustius. Catilina patiens in edicæ, algoris, vigilæ, supra quàm cuiquam credibile est. Tacitus. Vulgus cupiens voluptatum. Iuuenalis. Metuens virga iam grandis Achilles. Gellius. Sallustius proprietatem in vrbis retinuentissimus, consuetudini concessit.

- II. In tus, sus, è præteriti temporis participijs. Doctus, indoctus, profusus, peritus, imperitus, insuetus, suspensus, & cetera. Sallustius. Alieni appetens, sui profusus. Horatius.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusq; pilæ, discive, trochive quefcit,
Ne spissæ risum tollant impunè coronæ.

- III. In iuus. Cometes, est belli significatiuus. Plinius. Imitatiuo iuris. Multis sic vtuntur medici: vt, Herba expulsiua veneni. Vinum incentiuum libidinis: sic, Virtus sui diffusiua. Lapis consistiuus sanguinis. Potio opitulatiua alui. Ita apprehensiuus penetratiuus, & cetera.

- IIII. In idus. Auidus, cupidus, trepidus, validus, impudus. Plinius. Natura hominum est nouitatis auida. Plautus. Leno auri cupidus. Ouidius. Cupidus studiorum quisque suorum. Tacitus. Animi validus, & corpore ingens.

G E N I T I V I.

v. In ax. Rapax, carpax, ferax, fugax, sagax, peruicax. Quia
 Et il. Natura tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis
 percipimus. Tacit. Opum contemtor, recti peruicax. Quid.

Tempus edax rerum, tuque inuidiosa vetustas,

Omnia destruitis. Idem de seipso.

Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,

Sollicitæque fugax ambitionis eram.

v i. In osus. Ambitiosus dignitatis, studiosus, curiosus,
 incuriosus, Cicero de Amici. Pilæ studiosi fuerint. Philel-
 phus. Quid enim earum rerum sumus curiosi, quæ ani-
 mæ curas non adimunt, sed augent? Osus, perosus, & exo-
 sus, inodò nomina sunt, actiue significantia cum genitiuo:
 vt, Exosus vitæ. Perosus ridendi: sed passiuè capta cum
 datiuo: vt, Epictetis Dijs haud est exosus. Modò sunt
 participia accusatiuum regentia, licet verba exodi & per-
 odi non sint in vsu. Columella. Immundam segnitiam
 perosa est.

Quidius.

Ille perosus opes, siluas, & rura colebat.

v i i. In ius. Dubius, nuntius, sciens, præsciens, con-
 sciens, nesciens, innoxius, obnoxius. Virgilius.

Fama est tam ficti, prauique tenax, quam nuntia veri.

Idem.

Nescia mens hominum fati, fortisque futuræ,

Et seruare modum rebus sublata secundis.

Anfonius.

Quæ nam summa boni? mens quæ sibi conscia recti.

v i i i. In ilis. Docilis, susceptibilis, penetrabilis, muta-
 bilis. Quid. Præui docilis Romana iuuentus. Plini. Luscinias
 Græco, atque Latino sermone dociles. Heic docilis abla-
 tiuum habet. Valerius Maximus. Alexandri pectus insatia-
 bile laudis.

i x. In rus. Auarus pecuniæ, matura, securus, gnarus,
 ignarus. Tacitus. Famæ nec incuriosus, nec venditor, pec-
 uniæ alienæ non appetens, suæ parcus, publicæ avarus.

Virg. Securus amorum. Horatius.

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo

Musa loqui præter laudem nullius avaris.

C 4

x. In

R E G I M E N

x. In gus. Prodigus pecuniæ. Belli præfagus. Virgilius de Drauce.

Largus opum, lingua melior, sed frigida bello
Dextera.

x i. Plurima diuersæ terminationis nomina. Rudis, cō-
pos, impos, memor, innemior, felix, infelix, æmulus. Mulra
puer similia obseruabis crebra lectioe. Cic. Græcarum lit-
terarum rudis. Plautus. Ira me Rex Deorum atque homi-
num faxit patriæ compotem. Sallust.

Laudis auidi, pecuniæ liberales erant. Claudianus.

Munificus laudis, sed non est prodigus auri.
Oriundus rarissimè habet genitiuum : frequenter verò ab-
latiuum cum præpositione, vel sine præpositione.

R E G V L A V I I.

*Affinis, similis, communis, par, propriusq;
Finitimus, fidus, conterminus, atq; superstes,
Conscijs, & socius; conformis, siue propinquus,
Et vicinus, amicus, habet iungi his alienus:
Hæc casum ternum donabunt siue secundum:
Cetera queis damnum signabitur, vtilitas uic,
Cum teruo pones. armis fer & aptus ad arma.*

Quædam adiectiua regunt genitiuum, vel datiuum : fre-
quentius tamen datiuum : vt, Affinis senectutis, vel senec-
tuti. Similis patris, plerunq; dicitur de moribus : simi-
lis patri, de figura. Comune omnium, vel omnibus. Par
tui, vel tibi. Par odio importuna beneuolentia. Finitimus flu-
uij, vel siuuij. Cicero. Est finitimus oratori poeta. Fidus a-
mici, vel amico. Conterminus fontis, vel founti. Superstes di-
gnitatis paterne, vel dignitati. Conscijs deliciarum, vel de-
licijs. Socius belli, vel bello. Conformis imaginis, vel ima-
gini. Propinquus, vicinus, vrbis, vel vrbi. Erasim. Aurora Mu-
sis amica est, apta studijs. Quintil. Sicut aues ad volatum,
equi ad cursum, ad sæuitiam feræ gignuntur, ita nobis pro-
pria est mentis agitatio, atque sollertia. Idem. Rationem no-
bis

G E N I T I V I.

bis præcipuam dedit eiusque nos socios esse cum Dijs im-
mortalibus voluit. Ouidius. Mala sunt vicina bonis. Alie-
nus consilij, consilio, & à consilio. Terent.

Homo sum, humani à me nihil alienum puto.

Cetera quis damnum, &c. Cetera adiectiua quibus signi-
ficatur quæpiam vtilitas vel damnum, regunt datiuum.

Et sunt quantuplicia.

1. Adiectiua aduersitatis, siue contrarietatis. Hiems est
nobis grauis. Infestus hosti, id est, valde molestus. Infensus
discipulo, id est, valde iratus. Ouidius.

Qui color albus erat, nunc est contrarius albo. Plaut.

Opulento homini haud seruitus dura est.

Hoc magis miser est diuitis seruus. Hoc modo construun-
tur plurima contrarietatis, seu repugnantiæ verba: de quibus
agemus in constructione datiu.

11. Adiectiua proximitatis. Confinis, intimus, familia-
ris adiectiuum. Cato.

Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.

Reducuntur huc multa proximitatis verba: vt, Propinquo,
adhæreo, proximo Solini verbum, quod vt alia, pro datiuo
potest habere accusatiuum cum præpositione ad. Solinus,
Geloni ad hos proximaunt.

111. Verbalia in bilis passiuæ significationis. Aufonius.
Multis terribilis, caueo multos. Horatius.

Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi. Idem.

Nulli flebilior, quam tibi Virgili. Virgilius.

Nec visu facilis, nec dictu affabilis vlli.

1111. Verbalia in dus. Ouidius.

Sæpe tibi pater est, sæpe legendus auus. Idem.

Pauper amet caute, timeat maledicere pauper.

Multaq; diuitibus non patienda ferat. Horatius.

Si vis me flere, dolendum est Primum ipsi tibi. Sed hoc
magis est gerundium nominatiui casus. Legendus nomen,
id est, legi dignus, aut qui debet legi. Legendus participiũ,
id est, qui legetur. Ita dices in reliquis.

v. Plurima datiuum adsciscunt, de quibus non datur certa
lex, quæ semper ex se, vel ex adiuncto commodum vel inco-
modum, damnum vel vtilitatem importat: vt, Gratus, ingra-
tus,

REGIMEN

tus, iucundus, iniucundus, fidelis, fidus, perfidus, infidus, dulcis, amarus, congruus, prosper, secundus, dexter, obnoxius, pestifer, exitialis, lethalis, odiosus, malus, nequam, & cetera. Sapiens. Qui sibi nequam, cui bonus? Publius. O vita, misero longa, felici breuis. Seneca. Cunctis esto benignus, nulli blandus, paucis familiaris, omnibus æquus. Plinius. Fidelissimi ante omnia homini canes & equi. Cato. Somno ne deditus esto. Absonus fidei apud Liuium, id est, infidelis. Absonus voce, cui inepta vox est. Cicero. Sunt quidam aut lingua ita hæsitantes, aut ita voce absoni. Absonus à voce, id est, discordans.

Armis fer & aptus ad arma.) Quædam pro datiuo possunt accusatiuum habere cum præpositione ad. Horat.

Infirmo capiti fons aptus, idoneus aluo.

Plautus. Tot quidem non potuisti abducere homines, magis ad hanc rem idoneos.

De partitiuis. REGULA VIII.

*Partitiua volunt genitiuum: vt signa, gradusq;,
Pronomen, numerus duplex, aduerbia quedam.*

Dictio partitiua postulat genitiuum pluralem nominis non collectiui, vel singularem collectiui: vt, Quisque hominum. Dictio partitiua est adiectiuum, vel ex eo aduerbium multitudinis partem indicans: vt, Quisque maior, maximus maximè.

Annotatiuncula.

Pro genitiuo huius regulæ licet interdum ponere casus, per quos declaratur, nempe accusatiuum cum inter, aut ablatiuum cum de, vel ex, vel in, pro inter: vt, Vnus istorum, id est, inter istos, de, vel ex, vel in istis. Suetonius. Verbum; M. Catonis est, vnum ex omnibus Cæsarem ad euertendâ rempublicam sobriuin accessisse.

Concordantia partitiui cum genitiuo.

Sit; conforme genus, partitiuo quando notatur:

G E N I T I V I.

Ni collectiuum, vel vox heteroclitica detur.

Recte etiam dices. quid agis dulcissime rerum?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo in genere: vt, Quisque virorum. Quæque feminarum. Tres sunt ab hac regula exceptiones.

I. In collectiuis: vt, Optimus plebis.

II. In heteroclitis: vt, infimum cælorum Lunam continet.

III. Vbi adiectiuum præcedens respicit. Terentius. Est genus hominum, qui se primos omnium rerum esse volūt. Horatius. Quid agis dulcissime rerum? Boethius. Confitemur Deum omnium rerum esse præstantissimum.

Ad regulam partitiuorum pertinentia.

Quintuplices dictiones regunt genitiuum per regimen partitionis.

I. Signa Vniuersalia quidem: vt, quicumque hominū peccauerit, punietur. Particularia verò: vt, Surripuit commilitonum aliquis librum meum. Interrogatiua: vt, Quis horum mecum ibit? Vter vestrum scit Latine?

II. Casum huius regulæ petunt gradus cõparationis. Positiuus quidem. Plinius. In capite paucis animalium, nisi volucris apices. Idem. Lanarum nigre nullum colorem bibūt. Comparatiuus: vt, Fortior manuum est dextera. Superlatiuus: vt, Doctissimus poëtarum. Optimus plebis.

Regula de comparatiuo, & superlatiuo.

*Res similis generis medius gradus atq; supremus
Poscunt: ille duas, hic plureis vsq; duabus.*

Comparatiuus & superlatiuus, vt tegant genitiuum per regimen partitionis, requirunt cõparationem inter res eiusdem generis, vel naturæ. Cõparatiuus inter duas, superlatiuus inter plureis duabus: vt, Dextera est fortior manuū. Pollex est fortissimus digitorum. Ideo malè dicitur. Hector est fortissimus Græcorum: quia non fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis: cùm Hector non sit Græcus, sed Troianus. Esse eiusdem generis nihil est aliud, quàm
rem

REGIMEN

rem excedentem contineri sub casu comparatiui, vel superlatiui.

Regula comparatiuo propria.

Sin minus ista aderant, medio gradui dato sextum.

Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habet ablatiuum: vt, Doctior illo, vel doctior illis. Hector fuit fortior quouis Græco. Horatius.

Vilius argentum est aurum, virtutibus aurum.

Appendix I.

Additur comparatiuo ablatiuum mensuram excessus significans: vt, Sum longior te quatuor digitis. Item hi ablatiui, opinione, fide, iusto, æquo, solito, dicto, & similes, rem excessam non significantes. Cicero. Maiorem opinione hominum cepi dolorem. Iuuenalis.

Ponamus nimios gemitus, flagrantior æquo,
Non debet esse dolor viri.

Appendix II.

Comparatiuus ac superlatiuus regunt etiam omnem casum sui positiui: vt, Plenior rimarum, plenissimus rimarum: quia plenus rimarum dicimus. Sic gratus Regi, gratior Regi, gratissimus Regi.

Annotatiuncula.

Comparatiuus in neutro genere elegantissimè ponitur: vt, Ornatus dixeris. Nihil tuo patre generosius. Nihil Virgilio suauius. Nihil matre tua castius: quàm, Nullus patre tuo generosior. Nemo Virgilio suauior. Nulla matre tua castior. Redeo ad partitiua.

III. Omne fere pronomen regit genitiuum huius regulæ: vt, Hæc volucrum, illa sororum. In Ethicis Aristotelis. Laudamus quidem iuuenem eos, qui sunt verecundi.

IIII. Duplex numerus regit casum huius regulæ, numerus cardinalis, id est principalis, quo vulgò numeramus
ramus

G E N I T I V I.

ramus, duo, tres quatuor, quinque: vt, Duo istorum, Centum virorum. Et numerus ordinalis, quo ordinem indicamus: vt, Primus hominum, Octauus sapientum. Vnus, numeri principium: & solus, pro quo vnus eleganter ponitur, hūc casum regunt. Plinius. Caluitium vni tantum animalium homini. Idem. Solus animalium. Quot, quotus, tot, vltimus, ad numeros pertinent, ideò genitiuum partitiuè regunt. Terent. Quot hominum illic litigant. Iuuenalis. Regum vltimus ille bonorum.

v. Aduerbia quædam regunt casum huius regulæ: Vbi- que locorum. Nusquam scripturarum. Omnium dulcissime cant philomela. Plinius.

Lynces clarissime omnium quadrupedum cernunt.

Annotatiuncula.

Substantiua partitiuè non regunt, nisi subanditionem adiectiui partitiuè positi. Plinius. Quadrupedū talpis visus nō est: subaudi solis. Sciendum est, etiam nomina quædam sub prædictis non comprehensa partitiuè construi: vt, Medius, & dimidius. Horatius.

Virtus est medium vitiorum.

Idem.

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

R E G V L A IX.

*Dat patrium aut sextum tibi copia, sicut egestas,
Plenus, inops, saturat, cum fratribus, implet, abundat,
Atq; egeo, carco testes: quibus adijce sanus,
Et miser, & dignus, cum pluribus, & bene multa
Verba: velut crucio cum pendeo, letor, & ango,
Desipio, abstineo, potior: sic penis aloq;
Indolco, recreo: quæ pleraq; prosa recludet.*

Adiectiua & verba quædam copix, egestatis, eum non nullis alijs regunt genitiuum, vel ablatiuum: vt, Plenus rimarum sum. Sinum lacte plenum. Inops consilij sum, inops sermo-

REGIMEN

sermone. Potior regni. Virgilius. Auro vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames? Terentius. Quasi tu huius indigeas patris. Valerius. Malo virum pecunia, quã pecuniam viro indigentem. Iam latè omnia declarabo.

Adiectiua genitiuum, vel ablatiuum regentia.

Genitiuum, vel ablatiuum indifferenter habent, Plenus, locuples, satur, diues, abundans, refertus, secundus, egenus, indigus, immunis, pauper & plura, si doctissimorum vsum diligenter rimemur. Virgilius. Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi. Quam diues pecoris, niuei quàm lactis abundans. Heic abundans nomen, est teste Prisciano: quia verbum abundo rarissimè genitiuum regit. Horatius. Diues agris, diues positus in fenore nummis. Lucanus. Fecunda virorum Paupertas fugitur. Plautus. Amor & melle, & felle est fecundissimus. Ouidius. Quis inatrè, nisi mentis inops, in funere gnati, Flere vetat? Cicero. Inops verbis

Sæpius genitiuum regunt Sterilis, vanus, expers, inartis, & alia nõ nulla. Plautinus Sofia. Ipse diues, operis & laboris expers. Quodcunque homini accidit, liberè posceretur. Aequum esse putat, non reputat laboris quid sit. Persius. O cur uæ in terras animæ, & cælestium inanes.

Ablatiuũ sæpius habet quã genitiuũ, Truncus, oneratus, orbis, orbatus, dignus, indignus, viduus, vacuus, contentus, saucius, lapsus, miser, sanus, & plura, si doctorum scripta diligenter euolueris, In Sacris. Dignus est mercenarius mercede sua. Captus oculis, auribus, pedibus, mente, membris, id est, carens horum v̄su. Captus auaritia, amore, id est, detentus. Captus amœnitate loci, id est, delectatus.

Quædam habent etiam ablatiuum mediante præpositione. Sallust. Omnes homines, qui de rebus dubijs consultant, ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet. Teren. Ne expers esset de nostris bonis.

Verba genitiuum, & ablatiuum regentia.

Licitè genitiuum, vel ablatiuum regunt egeo atque indigeo

G E N I T I V I.

digeo: at reliqua huius regulæ verba sæpius ablatiuum : vt, Impleo, compleo, saturo, abundo, potior, pendeo, lætor, &c. Id semper obseruandum est, vt oratio nostra varietate delectet citra affectationē. Quædam quoque habent ablatiuum intercessu præpositionis, aut pro eo datiuum: vt, Abstine isti hanc tu manum, id est, ab isto, apud Plaurū. Sic impleui nauē de omni genere frumenti. Et referri apothecam de varia natura vinorum. Vix ausim, inquit Valla, præpositionem heic omittere: quia non est nauis impleta omni genere frumenti sed frumento omnis generis. Neque apotheca referta est omni natura vinorum, sed vino omnis naturæ.

Sunt quæ variant constructionem: vt, Affluit, abūdat amore, vel affluit, abundat tibi amor. Publius. Negandi causa auaro nusquam deficit. Participo te auro, vel auri. Participo pœnam, id est, in pœna fio particeps. Cicero. Qui alteri exitium parat, hunc scire oportet, sibi paratam pestem, vt participet parem.

Dat patrium aut quartum fastidio: sed mage quartum. Fastidio hanc rem, nunc dicimus, olim etiam fastidio huius rei. Lucil. Tristes, difficiles sumus: fastidimus honorum, sic plures antiquorum teste Nonio.

R E G V L A X.

*Dic satago rerum, patrium aut dantem misereri,
Sed mage vult patrium. dominor dat rite datiuum,
In sacris etiam patrium: velut auxiliari.
Grammaticæ leges plerunque ecclesia spreuit.
Tu viuendo bonos, scribendo sequare peritos.*

Satago exigit genitiuum rerum. Terent. Is quoque rerum suarum satagit. Misereor vult genitiuum, vel datiuum : sed melius genitiuū. Huic synonymum miseresco eisdem petit casus. Virgilius. Miserescite Regis. Idem.

Nil nostri miserere, mori me denique cogis.

Mise-

REGIMEN

Miseror semper habet accusatiuum, & differt à misereor. Misereri passiuum affectum habet: est enim corde animum esse ex alicuius miseria. Miserari verò actiuum: est que verbis, lacrymis, aut ope dolorem, quem ex miseria vel nostra, vel aliena habemus, ostendere. Ab illo fiunt, misericors & misericordia: ab hoc miserator & miseratio: que nomina eodem modo distinguuntur. Cicero. Misericordia est egritudo ex miseria alterius. Sed ad rem.

Dominor dat ritè datiuum, &c.) Dominor & auxilior datiuum postulant: in sacris etiam cum genitiuo leguntur. Ceterùm si rectè viuere velimus, sanctos imitabimur, etiã indoctissimos: si venustè cupiamus scribere, aut loqui, linguæ Latinæ peritos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Præter dictos casus, dominor etiam habet accusatiuum, mediante præpositione, aut ablatiuum. Cicero. Felix tenectus, si vsque ad vltimū n̄ spiritum dominabitur in suos. Salustius. Fortuna in omni re dominatur.

REGVLA XI.

*Accuso, damno, monco, contraria, laudo,
Criminis, aut pœnæ, vel laudis habento secundum,
Aut sextum: sed Valla dedit tantummodo sexto,
Altero, & ambobus neutro, vel vtro, vel vtroque.*

Verba accusandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria: vt excusandi, absoluendi, vituperandi, regunt genitiuum, vel ablatiuum criminis, pœnæ, admoniti, laudis, vituperij. Omnia ferme genitiuum frequentius habent, quam ablatiuum demtis quinque ablatiuis, altero, ambobus, neutro, vtro, vtroque, per quorum genitiuos heic loqui non licet, teste Valla: vt, Vtro accusatus es furti, an homicidij? non vtrius.

Accusandi verba. Acuso, incuso, ago, postulo, arcesso, in-
stimulo

G E N I T I V I.

simulo, arguo, noto, defero, alligo, adstringo, criminor, & similia: vt, Accuso te furti, vel furto. Incuso te negligentia, vel negligentia. Plaut. Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet. Cicero. Ne quem vnquam innocentē iudicio capitis arcessas. Terentius. Si herū insimulabis auaritiæ, malè audies. Ouidius. Vtinam temeraria dicar, Criminibus falsis insimulasse virum. Terentius. Hic furti se alligat. Plautus. Furti se adstringit. Hieron. Qui alterum mendacij criminis, desine ipse mentiri.

Excusandi verba, Excuso, purgo, expurgo me parreidij, vel parricidio. Lucanus. Litusq; malignum excusat. Eodem modo dicimus: Litus malignum caussatur. Caussatur morbos, id est, in excusationem adducit.

Damnandi. Damno, condēno, multo, punio, plecto, cōuino, redarguo. Ad accusationē, vel damnationē pertinet etiā teneo, interrogo, cado, periclitor, pecco, perdo, do pœnas, satisfido, suspectum habeo: vt, Qui substulit rem sacram de profano, furti ne tenetur, an sacrilegij, an vtroque? Horat.

Damnatus longi Sisyphus laboris. Cicero. Capite damnatos, morte multauit. Idem. Si iniquus es in me iudex, condēnabo eodem te crimine. Idem.

Meipsum inertia, nequitiaq; condemno.

Absoluendi. Absoluo, libero, & cetera: vt, Absolutus est parricidij, vel parricidio.

Monendi. Moneo, admoneo, cōmoneo, commonefacio te debiti. Liuius. Aduersæ res admonuerunt religionū. Cōmemoro pro admoneo, rarum est cum genitiuo.

Laudandi. Laudo, miror, probo, commendo: vt, Cōmendo te pietatis, aut pietate. Seruius figuram Græcam heic esse putat.

Vir Troaine quibus cælo te laudibus æquem?

Iustitiæ ne prius mirer, belline laborum?

Vitupero, corripio, reprehendo, increpo, increpito te negligentia, malè gestæ rei.

D

Ap-

REGIMEN.

Appendix.

Ablatiuo huius regulæ apponitur interdum præpositio: vt, Ago te repetundarum, repetundis, aut de repetundis. Cicero. Lex vetat eum, qui de pecunijs repetundis damnatus fit, in concione orationem habere. Ponitur interdum crimē in accusatiuo. Cicero. Inertiam accusas adolescentuin. Sic quoque admonitum, laus, vituperium. Terentius. Ridiculū est, te istud me admonere Clitipho. Ouidius.

Tunc agitur censura, & sic exempla parantur,
Cū ludex, alios quod monet, ipse facit.

REGVLA XII.

*Verba volunt sexto precium. ponas sine fixo
In patrio pluris, tanti, quanti, atq; minoris:
Cum fixo in sexto. rarò quartum valeo vult.
Vilius, & melius, peius, vel carius emi,
Valla negat rectè dici per nomina posse.*

Omne verbum, cuius actus aliquo pretio constat, potest regere post se nomē pretij, vel valoris in ablatiuo: vt, Emi abs te equum decem aureis. Excipiuntur quatuor nomina, tanti, quanti, pluris, atque minoris, cum compositis tantilibet, tantidem, quantiuis, & similibus, quæ sine substantiuis in genitiuo ponuntur: at cum substantiuis in ablatiuo: vt, Quanti pransus es, aut quanto pretio? Quanticunque locabis, præstaret domum vendere.

Valeo huc pertinet: vt, Tanti res valet, quanti potest vendi. Aliquādo hoc verbum regit pretium in accusatiuo. Var. Denarij dicti, quod denos æris valebant, quinarij quod quinos.

Vilius, & melius, &c.) In quibusdam solū aduerbialiter loquendum est, teste Valla: vt, Emo vilius, & melius, id est, quod Barbari dicunt, pro meliore foro. Latini, Emo minoris. Emo peius, aut carius, id est, pluris.

Verba huius Regule.

Emo,

GENITIVI.

Emo, comparo, mercor, vendo, venundo, distraho, veno, loco, conduco, taxo, liceo, addico, metior, fenerator, pacifcor, mutuor, sto, consto, sum, redimo, edifico, impleo, calceo, doceo, ago, &c. Emi tanti, quanti voluisti: pulcrè subauditur vendere. Hectoris exanimium corpus vendebat Achilles Auro. Terent. Quid agas? nisi vt te redimas captum quàm queas minimo: & si nequeas paulò, at quanti queas. Plin. de Pamph. pictore. Docuit neminem minoris talento: quam mercedem & Appelles & Melanthius ei dedere. Quàm star, quanti constat, idem sunt. Sen. Paruo fames constat, magno fastidium. Liu. Multo sanguine, ac vulneribus ea Pœnis victoria stetit. Terentius. Quanti est sapere, id est, valet. Plaut. Pluris est oculatus testis vnus, quam auriti decem.

Annotatiuncula.

Tanti, quanti, pluris, minoris, sunt heic substantiua, teste Lanc. Prætereà huiusmodi orationes, qualis est hæc Plaut. Mortuus pluris pretij est, quàm ego: & Terentij. Meam herus operam deputat parui pretij: pertinent ad regulam quartam genitiui, & in posteriore subaudiendum est, esse.

REGVLA XIII.

De verbis æstimandi.

A *estimo, curo, puto, facio, cum consulo, duco:*
Pendo, habeo, refert, est, inter & est bene iungo,
Ante dabunt rectos patrios cum plurimi & æqui,
Et parui, nihili, nauci, flocciq; boniq;
Magni, infiniti, maioris, maximi, & asis,
Et minimi, multi. quædam bene ponito sexto.

Verba æstimandi: vt, Aestimo, existimo, curo, puto, facio consulo, duco, pendo, habeo, sum: & de quibus sequitur peculiaris regula, interest ac refert, præter genitiuos, tanti,

REGIMEN.

quanti, pluris, minoris, regunt etiã genitiuos, plurimi, equi, parui, nihili, nauici, flocci, boni, &c. quibus additur genitiuus pili, & forsan plures. Pro quibusdam possunt habere ablatiuum: vt, *A*estimo te absis, vel asse. *E*xistimo te magni, vel magno. *Val.* Max. Magno vbique pretio virtus aestimatur. *Sen.* Data magna aestimas, accepta paruo. *Cicero.* Gloriosa sapientia non magno existimãda est. *Exempla de genitiuo.* *Terentius.* Quid de me fiat, parui curas. *Plaut.* Respicio vos nihil meam gratiam facere. Nihili vel pro nihilo hunc habeo librum, id est, contemno, non autem possideo. *Plaut.* Qui homo timidus non erit in rebus dubijs, nauici nõ erit. *Ouidius.* Pluris opes nunc sunt, quàm prisca temporis annis. *Boni cõsulo,* id est, in bonam accipio partem. *Cõsulo te,* id est, consilium à te peto. *Consulo tibi,* id est, do cõsiliu. *Consulo honori, aut famæ,* id est, prouideo.

REGVLA XIII.

*Pauca recordandi patrium, quartũue requirunt.
Vt memini, memoror: sic obliuiscor habetur.*

Pauca verba recordandi: vt, *R*ecordor, memini, memoror deponens, reminiscor, recolo, & hoc verbum obliuiscor, regunt genitiuum, vel accusatiuum. *Cicero.* Proprium est stultitię, aliorum cernere vitia, obliuisci suorũ. *Virgilius.* Quisquis es, amissos hinc iam obliuiscere Graios. *Plautus.* Faciã, vt huius diei, locique, meiq; semper meminerit, qui mihi in cursu obstiterit. *Cic.* Illud semper memento: qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. *Memini,* pro mentionem facio, respuit accusatiuum, postulatque solum genitiuum, vel ablatiuum cum præpositione de. Sic dices etiam recordor, cogito de hac re. *Cic.* Obliti salutis meæ, de bonis ac de liberis vestris cogitate.

Appendix.

Huc pertinent, *V*enio in obliuionem. Venit in mentem illius diei, vel venit in mentem ille dies. Subit cogitationi, vel subit animum cogitatio. Fugit, latet me hæc res, id est, rem ignoro, aut non recordor. *Lucanus* per datiuum ait. Tu mihi caussa lates.

Re-

GENITIVI.

REGVLA XV.

Refert, inter & est, est, signans commoditatem,

Officiū me, petit quosuis patrios, nisi septem.

Refert, inter & est, nostrāq; meāq; refertō

Cum reliquis. capiet cuiā, vel cuius vtrumq;.

Est nostrum, vestrumq; , meumq; , tuumq; , suumq; .

Hæc tria verba, refert, interest, & est, ad alicuius rei commoditatem, vel vtilitatem, vel officium pertinentia, regunt quosuis genitiuos, præter septem primitiuae speciei, mei, tui, sui, nostri, vestri, nostrum, & vestrum: pro quibus refert & interest regunt ablatiuos, mea, tua, sua, nostra, vestra: quibus iungitur cuiā. Est vetō capit nominatiuos, meum, tuū, suum, nostrum, vestrum.

Exempla de genitiuis.

Vxor̄is refert, quid rerum gerat maritus nosse.

Cicero. Interest omnium recta agere. Idem. Adolescentis est, maiores natu vereri. Plautus. Est miserorum, vt malè volentes sint, atque inuideant bonis.

De ablatiuis cum interest, & refert.

Terent. Tua quod nihil refert, percunctari desinas. Suet. De Iulio Cæs. Ferunt dicere solitum non tam sua, quàm rei pub. interesse, vt saluus esset. Dices cuius, vel cuiā interest.

De nominatiuis cum est.

Cicero. Neque enim meum est, contra auctoritatem Senatus dicere. Idem. Tuum est consulere tempotibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis.

Appendix I.

Dictis ablatiuis apponuntur interdum genitiui, vnius, solius, ipsius: vt, Mea vnius refert. Item genitiui signorum quorundam: vt, Cuiusque omnium. Et numerorum cum cognatis: vt, Duorum, trium, paucorum, multorum. Præterea genitiui participiorum. Qui quidem omnes (vt hæc vtilissima sanè *παρίπρωσ* addam) illis non solum ablatiuis apponuntur, verumetiam alijs possessiuorum pronominum casibus: & genitiuis primitiuorum, mei, tui, sui, nostri, vestri, quibus etiam gerundiuorum genitiui iunguntur.

REGIMEN

Hæc per ordinem declarabo exemplis. Cicero. Ex tuo ipsius animo coniecturam ceperis. Idem. Voluntati vestræ omnium parui. Lilius. Noster duorum euentus ostendat, vtra gens bello sit melior. Brutus ad Ciceronem. Qui vestris paucorum respondeat laudibus. Cicero. Quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit. Ouidius. Copia placandæ sit modo parua tui. heic tui à tu, est feminini generis. Hæc dedisse exempla, tanquam fornias plurium fingendorum sufficiat.

Appendix II.

Interest & refert habent etiam genitiuos, non significantes res, quarum interest, videlicet tanti, quanti, magni, parui. In reliquis sapius habent vel nomina, vel aduerbia: multum, plus, plurimum, magis, minus, parum, paululum, maxime, minime, paucillum, nihil, aliquid, quid, & si qua sunt similia: vt, Magni mea interest. Cic. Per magni interest, quo tempore hæc epistola tibi reddita sit. Valerius Max. Nihil intet est an humi, an sublime putrescã. Iuuen. Plurimum enim intererit, quibus artibus, aut quibus hunc tu Moribus instituas. Minimum interest, id est, paucillum. Minime refert, id est, nihil. Terentius. Quid tua, malum, id refert? Respondet alter, magni. Malum, id est, interiectio. Notandum est, & hos genitiuos addito substantiuo in ablatiuum mutari. Iuuen. Paruo discrimine refert. Quo gestu lepores, aut quo gallina secetur.

REGVLA XVI.

*Pœnitet & tædet, miseret, pudet, & piget, optant
Accusatiuum patientem cum genitiuo.*

Hæc quinque impersonalia actiua vocis, Pœnitet, tædet, miseret, pudet, piget, regunt accusatiuum patientis rei cum genitiuo agentis: cuius loco interdum habent verbum infinitum: vt, Pœnitet me peccau: vel, Pœnitet me peccasse. Tædet te vitæ: Tædet te viuere. Miseret Christum peccatoris. Plaut.

Aliorum te miseret, tui te nec miseret, nec pudet. Sub miseret comprehenditur miserescit: sub alijs, composita: vt, pertædet, dispudet. Gellius de Euripide, Matrimonij pertæde-

G E N I T I V I.

tædebat. Cornelius Nepos in vita Attici. Nusquam suscepti operis eum pertæsum est. Pertæsus ignauie, participium est: Pertæsus ignauiam, nomen.

R E G V L A X V I I.

De tenu, ac obiter de alijs præpositionibus.
 Sæpe tenu patrium numero præeunte carentem,
 Aut res signantem geminas, vult Valla tenere.
 Vult ad cum socijs quartum, velut absq; Latinum:
 Sub, super, in, subter, casu iunguntur vtrique
 In varo sensu: facilis docet omnia prosa.

Tenus præpositio petit genitiuum pluralem, res geminas, vt Valla notauit, significantem, aut numero singulari carentem: alioqui vult ablatiuum, in plurali etiam quandoque genitiuum. Exemplum vbi res sunt geminæ. Virgilius.

-- Optima toruæ.

Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
 Et crurum tenus a mento palearia pendent.

De genitiuo singulari numero carente. Cælius. Illi rumores de comitijs Transpadanorum, Cumarū tenu caluerūt. De secundo genitiuo. Olympus attollitur nubium tenu. De ablatiuo singulari. Virg. Lateri capulo tenu abdidit enssem. Hinc hætenus, quatenus, eatenus, quæ plerunque aduerbia sunt.

Vult ad cum socijs quartum. Ad apud, &c. quæ simul ponuntur in Donato, regunt accusatiuum casum: vt, Ad patrē. Apud villam. His Valla versus addit, quod semper postponitur. Sallust. Aegyptum versus.

Velut absque Latinū. A, ab, abs, & quæ cū his ponuntur in Donato, regūt Latinū, qui ablatiuus est: vt, A domo. Ab hoie.

Sub, super, in, subter. Quatuor sunt præpositiones accusatiuum vel ablatiuū regētes, In, sub, super, & subter, sed plerunque in diuerso sensu: vt, Sum in templo. Vado in forum. Vtrique interdū casui seruiunt, Clam, & procul præpositionibus annumerandum. Curtius. Procul muro. Lilius. Procul muros. Sed hæc sine casu aduerbia sunt. Ouidius.

Sint procul à nobis iuuenes, vt femina comu.

REGIMEN

Virgilius. Clam ferro incautum superari.

*De præpositionibus accusatiuum petentibus
annotatiuncule.*

Ad & apud differunt.

Ad tam motus, quàm quietis verbum admittit: vt, Samnites ingrediuntur ad Curium, sedentem ad focum. Apud, solum quietis verbum desiderat, aut saltem non exterioris motus: vt, Sedeo apud Petrum.

Ad pro circiter ponitur. Cicero. Dormit ad horas treis. Elegantiam habent. Omnes ad vnum periere, id est, nullo excepto. Adamusim, ad vnguem, id est, exactissimè, exquisita diligètia. Ad tempus. Item, Ad habet vii similitudinis. Terent. Pulcra quidem, sed nihil ad nostram hanc.

Apud, Penes distinguuntur.

Apud, locum aut personam innuit: vt, Vidi te apud forū. Cœnauit apud Pompeium. Penes, personam, dominium ac potestatem. Ianus apud Ouidium:

Me penes est vnum vasti custodia mundi. Horatius.

Multa renascentur, quæ iam cecidère, cadentque,

Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus,

Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi.

Interdum, sed rarissimè loco seruit. Cicero. Penes scenam, id est, apud scenam.

Ante, & post.

Ante & post, vbi accusatiuus abest, aduerbia sunt pro antea, postea. Virg. Longo post tempore venit. Et dicimus, multò ante vel post, aut ante vel post multò. Item post paulo, vel paulo post: contra indoctos.

Sic omnes præpositiones absente casu aduerbia scunt. Persius. Nec te quæsiueris extra Plaut. Veniam aduersum tempori, id est, obuiam tempestiuè.

Cis, citra cum contrarijs.

Cis & citra, quibus opponuntur trans & ultra, nihil differunt: nisi quod cis antiquius est, magisque nominibus mortuum, vel fluuiorum præponitur: vt, Cis Rhenu. Cis Alpes. Nec tamen malè dixeris, Citra Rhenu. Et cis aliquando pro
ultra

G E N I T I V I.

Ultra ponitur, teste Marcello. *Citra* ponitur etiã, pro minùs quàm: *Ultra*, pro magis quàm: vt, *Citra* naturæ leges, id est, minùs quàm naturæ leges patiantur. Item *citra*, id est, sine. Seneca, Ede *citra* cruditatem, bibe *citra* ebrietatem.

Circa, circiter, erga.

Circa, ad locum & tempus refertur: vt, *Circa* forum, *Circa* horam tertiam. *Circiter* ad tempus, numerumque. *Plautus*. Redito huc *circiter* meridiem. *Curtius*. *Circiter* duo millia. Aliquando etiam locum dicit, & sepè aduerbiale fit: vt, *Lapis circiter* in medio quadratus.

Erga ad personam refertur. *Cornelius Tacitus*. *Erga* populum superbum, *erga* principem contumeliosum. Ideo nõ bene Latinè dicitur. *Martha sollicita es, & turbaris erga plurima*, dicendum fuerat, *circa*, vt monet *Laurentius Valla*. Sic loquitur *Quintilianus*. Pleraque contra frigus ex suo corpore vestiuntur, & arma ijs ingenita quædam, & ex obuiio ferè victu, *circa* quæ omnia multis hominibus labor est.

Inter, intra, & extra.

Inter, innuit medians aliquid: vt, *Multa cadunt inter calicem, supremaque labra*. *Intra* certos loci, temporis aut alterius rei fines demonstrando significat, habetque cõtrarium *extra*. *Horat*. *Iliacos intra muros pugantur, & extra*. *Intra* triiduum. *Intra* famam, id est, *citra* opinionem.

Infra, supra, super, subter.

Infra, ad dignitatem refertur: vt, *Infra* omneis infimos es homo nequissimus. Et ad locum, habetque relatiuum *supra*, cum quo res plerumque significat interiecto spatio distantes: vt, *Infra* tectum es, si foco alsideas. *Nubes supra* nos pendent. *Virgilius*.

Tum mihi cæruleus supra caput adstitit imber,

Noctem hiememque ferens, & inhorruit vnda tenebris. Eodem modo *subter* & *super* relatiua sunt, nec distantiam quemadmodum illa, sed rerum cõtactum frequenter significant: vt, *Sedeo super lapidem*. *Vrinator mirificè subter* aquam durat.

Iuxta, Prope.

R E G I M E N

Pro eodem accipiuntur iuxta & prope. Iuxta autem aduerbium apud eloquentissimos sæpè significat similiter, eodè modo, æquè. Sallustius de inertibus. Eorum ego vitam, mortemque iuxta æstimo, quoniam de vtraque siletur. Erasmus Rotèrodamus. In aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid non, iuxta videmus.

Ob, propter.

Causam innuunt ob & propter: veluti, Ob virtutem amā-
dus es. Cicero. Is denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris deferuit, & datur. Propter etiam prope significat. Virgilius.

Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam. Ob interdum significat ante.
Liuius. Fœda mors ob oculos erat.

Secundum, secus.

Caper negat rectè dici. Secus te sedeo, quia dicendum est, inquit, Secundum te sedeo. Variat autè secundū significatiō-
nem. Cic. Proximè autem & secundum Deos, homines hominibus maximè vtilis esse possunt. Heic post, & quasi secundo loco significat. Item secundū te iudico, id est, pro te. Secundū quietē tua imago mihi obseruata est, id est, in quiete. Vulgare est, secundū Solonē cecinit. Ouid. Vltima semper.

Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera debet.

Vsque.

Vsque sine alia præpositione apposita gaudet plerunque postponi: vt. Romam vsque iter habeo. Addita præpositione transit in aduerbium. Cic. Vsque ad Numantiā misit. Terent. Ex Aethiopia est vsque hæc. Vsurpatur etiam quando aduerbium est, pro assidue, diu, semper Plaut. Valuisti' vsque?

Præpositiones ablatiui casus.

A, ab, abs, idem significant. Sed à solum cōsonantibus iungitur, ab vocalibus: rarò autem alijs consonantibus quàm à consonanti, & liquidis l, & r: vt, Ab Ioue, ab lege, ab Rege.

Ouidius.

Viuitur ex raptò, nec hospes ab hospite tutus,

Non

G E N I T I V I.

Non focer à genero, fratrum quoque gratia rara est.
 Abs vix aliter vtimur, quam ante q, & t: vt, Abs Tito. Terēt.
 Abs quiuis homine beneficium accipere gaudeas.

A vel ab, pro post, ornatè ponuntur Persius.

O lane, a tergo quem nulla ciconia pinsit.

Item defensionis vim habent. Cicero. M. Cælius talis Tri-
 bunus fuit, vt nemo contra ciuium perditorum popularem,
 turbulentamq; deimentiam à Senatu, & à bonorū caussa ste-
 terit constantius: id est, pro partibus Senatus, pro partibus
 bonorum. Ab epistolis, a rationibus dicitur, qui epistolis,
 rationibus præst. A secretis, id est, secretarius, secretorum
 socius. Ab re, id est, præter rem, indecens, inutile. Liuius.
 Haud ab re duxi.

Cum.

Cum aliquando euphoniæ caussa necessariò postponitur:
 vt, Mecū, tecum, secum, nobiscū, vobiscum. Quacum, quo-
 cum, quibuscum: melius quàm, cum qua, cum quo, cum qui-
 bus. Cicero. Quid dulcius, quam habere quo cum omnia
 audeas loqui, vt tecum?

Coram, clam, ante, palam.

Coram aduersatur clam, & differt ab ante. Nam ante ocu-
 los, longè intelligi potest: Coram, proximitatem significat.
 Terentius. Quæ mihi ante oculos coram amatorem addu-
 xit tuum. Differt quoque coram a palam. Coram ad certas
 personas pertinet: Palam ad omnes, & ferè aduerbium est,
 pro manifestè. Terentius. Quæ vera audiui taceo, & cōtineo
 optimè: Sin falsum, aut vanū aut fictū est, cōtinuo palam est.

De, e, ex.

De ab à differt. De materiam significat, quemadmo-
 dum e & ex. A nunquam materiam innuit, sed efficientem
 caussam. Plin. Liber tam ineptus, vt non de puero, sed à pue-
 ro factū esse credas. Diuersa sunt igitur. Hoc de te audio, &
 hoc audio à re: heic enim est caussa efficiēs, illic materialis.

E & ex idem significant, sed è consonantibus tantum iun-
 gitur: vt, E iure. E republica, id est, ad utilitatem reipubli-
 cæ. Ex tam vocalibus quàm consonantibus: vt, Ex arbo-
 re. Ex dignitate, id est, pro dignitate, vel ad dignitatem.

E re-

R E G I M E N

E renibus laboro, id est, morbum patior in renibus. Ex sententia aliquid habere, id est, ad votum & desiderium nostrum. Ex composito, id est, dedita opera. Ex Amphitheatro venit, qui in illo fuit. Ab Amphitheatro venit, qui in loco fuit illi proximo.

Pro.

Comes facundus in via pro vehiculo est, id est, vehiculi vice. Sto pro turribus, pro Ioanne, vt turres, vt Ioannem defendam. Pro viribus, pro virili, vulgaria sunt. Pro foribus, id est, ante fores. Pro rostris, pro tribunali, id est, in rostris, in tribunali.

Præ.

Præ significat ante: vt, Præ cunctis es honorandus. Et propter vel ab. Terentius. Vt sit misera præ amore. Comparatio- nis præterea vim habet. Idem. Heic ego illum contemsi præ ine.

Præpositiones communes. In cum accusatiuo.

In accusatiuo seruit, quoties inotum ad quauis rem significamus. Motum dico, vel manifestum: vt, Redeo in gratiã. Horatius. In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Vel latentem: vt, Auaritia crescit in horas. Martialis.

Hesterno scætere mero qui credit Acerram,

Fallitur: in lucem semper Acerra bibit. Virgilius.

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

In pro contra ponitur: vt, Crudelis in priuignos nouerca.

Inuehor in æmulum. Virgilius.

Quid meus Aeneas in te committere tantum?

Quid Troës potuère: Item in pro erga. Idem.

Accipit in Teucros animum, mentem que benignam.

In, & sub cum ablatiuo.

Cùm in loco, aut alia re, quid fieri significamus, in & sub ablatiuum postulat: vt, Versor in foro, sub die, sub nocte. Cicero. Verum decus in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in républicam meritis. Virg. Aedib' in medijs nudoq; sub ætheris axe Ingens ara fuit. Ouidius. Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum.

Tempore sic duro est experiunda fides.

In pro-

GENITIVI.

In pro inter ponitur. Virgilius. cadit & Ripheus, iustissimus vnus Qui fuit in Teucris.

Sub cum accusatiuo.

Sub accusatiuum habet, vbi motus fit ad rem: vt, Eo sub tectum. Virgilius. Postesque sub ipsos Nituntur gradibus. Item sub, pro paulò antè, vel circa. Erasmi. Sub cœnam paulisper inambula, cœnatus idem facito. Sub somnũ exquisiti quippiam ac dignũ memoria legito. Et pro statim post: vt, Sub hæc verba. Cicero. Planco. Sub eas statim recitatae sunt.

Super, & subter cum accusatiuo.

Super quando aduersatur præpositioni subter, cum accusatiuo sæpius legitur: vt, Super aëra æter est. Similiter quoties vltra significat: vt, Super Garamantes, & Indos Proferet imperium. Et præter. Suetonius. Super cetera flagitia. Sic subter siue quies fuerit, siue motus, accusatiuum ferè semper habet, Poëticè interdum ablatiuum. Virg.

Subter densa testudine.

Super cum ablatiuo.

Super pro de positum, habet ablatiuum. Virgilius.

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

Præterea pro in, aut propter, Virgilius. Fronde super viridi. Non moueor super hac re, id est, propter hanc rem.

De genitiuo, & obiter de alijs casibus pro aduerbijs loci. REGULA XVIII.

Quæstio si fiat per vbi, nomenq; prioris

Sit numeri, & proprium seu primæ, siue secundæ:

In patrio dabo, quando locum designo minorem.

Militiæ, belli, atq; domi, sic ponis humiq;.

Addimus interdum dictis, terræq; togæq;.

Propria nomina pagorum, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ vel secundæ declinationis, singularis numeri, & appellatiua, Militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ, cū quæstio fieret per vbi, apponētur verbis, vel participijs in genitiuo, pro aduerbijs loci: vt si quæretur, Vbi est papa? Optimè respondebis. Est Romæ. Vbi studuisti? Studu-

dui

R E G I M E N

dui Gandavi. Vbi est segnis? Domi. Vbi agit temerarius? Militiæ. Sic poma iacent humi. Condo corpus terra, id est, in terra. Gratus Principi belli, togæq;. Hoc per ablatiuū dicere posses. Plin. Dubiū est, togæne an bello præstatius fuerit. Humi constructur, etiam cum verbo motus ad locum. Virg.

Nec prius abstitit, quàm septem ingentia victor
Corpora fundat humi. Idem. Procumbit humi bos.

Si ternæ nomen fuerit, numeriue secundi,

Cum ruri dabitur terno aut sexto: mage terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum tertia: declinationis, aut pluralis numeri, cum quæstio fit per vbi, ponuntur pro aduerbijs loci in datiuo, vel in ablatiuo: elegantius autem in datiuo, cum appellatiuo ruri: vt, Terentius natus est Carthagine, vel natus est Carthagini. Tarquinius vixit Gabijs. Studes Athenis. Ruri philospharis. Dices & rure per ablatiuum, Lilius. Scipio vitam Literui egit sine desiderio vrbis: morientem rure, eo ipso loco sepeliri se iussisse ferunt. Per datiuum locutionem esse lepidiorem, innuit Seruius, nec desunt apud Latinos scriptores testimonia. Cicero. Conuento Antonio Tiburi. Lilius. Quæ Romæ, quæque Carthagini acta.

Appendix.

Non solùm pro aduerbijs localibus quidã datiuo ponuntur, sed inueniuntur etiam pro aduerbijs temporis positi, aut verius aduerbia sunt: vt, Tempori, luci, vesperi, quibus addi potest sorti, id est, per sortem, Virgilius.

Sunt quibus ad portas cecidit custodia forti. Terentius. Nunquam tam mâne egredior, neque tam vesperi domum reuertor, quin te in fundo conspicer fodere.

Tu sextum casum, si quando per vnde rogaris,

Aut quâ, responde. si per quò, ponito quartum

In proprijs: quibus vsq; cupit rus cum domus addi.

Nomina propria oppidorum aut pagorum, vbi quæstio fieret per vnde, aut per quâ, ponuntur pro aduerbijs loci in ablatiuo sine præpositione cum duobus appellatiuis rus & domus: vt, Vnde venis? Venio Roma, Tibure, domo. Terentius.

GENITIVI.

tius. Timeo ne pater iam rure redierit. Quà ibis Romam? Colonia. Sed heic per præpositionem sapius loquuntur propter amphibologiam vitandam: vt, Per Coloniam proficiscor Romam versus.

Si per quò, ponito quartum.) Nomina propria oppidorum vel pagorum, vbi quaestio fit per quò, ponuntur sine præpositione in accusatiuo, cum appellatiuis, rus & dom^o: vt, Quò vadis? Vado Gandauum, Brugas, Parisios. Terentius. Ego cum filio rus ibo.

Virgilius.

Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.

Barbarus haud fies, apponens præpositurus.

Si quis dictis nominibus præpositionem interdum adijciat, non censetur Barbarè locutus. Quintilianus. In domo futurum factum ab eo, qui domi fuit. Liuius. Legati ab Ardea veniunt. Cic. Ad capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur. Maxime autem vti licet ad, vbi locum proximum significamus: vt, Hostes venerunt ad Gandauum, id est, in locum Gandauo vicinum.

Appendix.

Accedentibus adiectiuis, vix abesse potest præpositio. Propert. Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas. Excipiuntur meus, tuus, suus, noster, vester, & alienus. Dicimus enim. Sum domi mex, tuæ, &c. Cicero. Malo esse cum timore domi mex, quam cum periculo domi alienæ. Dicendum est igitur. Versor in domo ampla, magnifica, regia: non autem: Versor domi amplæ, magnificæ, regię. At Liuius ait. Capuam flectit iter luxuriantem longa felicitate ac indulgentia fortunæ. Sic & alij interdum. Eodem quoque modo maiorum locorum nomina, sine præpositione aduerbialiter posita inuenies: licet aliter grammatice præcipiant, vt subnotabimus.

Annotatiuncula generalis.

Diximus vbique propria oppidorum & pagorum nomina quia proprijs aliorum locorum, vt regionum, insularum, montium, fluuiorum, & præter dicta, appellatiuis omnibus adhæret præpositio, siue actio fiat in loco, de loco, per locum seu denique ad locum. Plancus Ciceroni. Ab Hisara castra moui, pontem tamen quem in Hisara feceram, castel-

R E G I M E N

castellis duobus ad capita positis reliqui.

Virgilius.

Per varios casus, per tot discrimina rerum,
Tendimus in Latium. Horatius.

Inpiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis.

De aduerbijs localibus.

Vbi, quò, quà, vnde, quorsum, & quousque, de loco quæ-
runt, si nec relatiue, nec infinite ponantur. Quæcunque au-
tem nomina ad hæc prima quatuor diximus responderi, ea-
dem ad quorsum & ad quousque in accusatiuo reddi pos-
sunt, adiecto versus, quando per illud: & vsque, quando per
hoc facta est quæstio. vt, Quorsum tenes iter Aeneæ? Cartha-
ginem versus. Quousque re fata trahunt? In Italiam vsque.
Hoc tamen sæpe intelligitur, teste Valla. Sed de nominibus
fatis. Tribuuntur etiam singulis sua aduerbia, de quibus nunc
agendum est.

Aduerbia in loco.

Ad vbi respōdentur: heic, illic, istic, ibi, alibi alinbi, ibidē,
vbique, vbilibet, vbiuis, sicubi, necubi, noncubi, passim,
vulgò, inibi, vsquam, nusquam, peregrè, alicubi, intus, foris,
superiùs, inferiùs, supra, vel infra.

Aduerbia ad locum.

Ad quò respōdētur: Huc, istuc, illuc, intrò, foras, eò eòdē,
aliò, aliquò, quoquò, quòlibet, quòuis, quodā, quopiā, si quò
nequò, vtrò, citro, vtròque, neutrò, peregre, vsquam, nus-
quam, quòcunque, supra, infra, vel superiùs, inferiùs inue-
nies interdum, hòc, istò, illò: pro huc, istuc, illuc.

Aduerbia per locum.

Ad quà respōdētur: Hæc, illac, istac, vsquã, nusquã, intus,
foris, ea, eadē, quaqua, quacūq;, quaq;, qualibet, siqua, nequa,
aliqua, alia, vtraque, & recta Terentius. Cur non recta intro-
isti? Cicero. Recta venit ad me.

Aduerbia de loco.

Ad vnde, respondentur: Hinc, illinc, istinc, intus, foris,
vtrinq;, vndiq;, cominus, eimnus, intrinsecus, extrinsecus,
vtrinsecus, forinsecus, nusquam, inde, peregre, superne,
infernè, stirpitus, humanitus, radicitus, cælitus, vndeun-
de,

D A T I V I.

de, vnde cunque, vnde liber, aliunde, alicunde, sicunde, &c.
Dehinc, non loci, sed ordinis aduerbium est, pro post hoc.
Abhinc temporis est, pro ab hoc tempore.

Aduerbia locum versus.

Ad quorsum, respondentur: Horsum, istorsum, illorsum,
fursum, deorsum, antrorsum, dextrorsum, laeorsum, sini-
strorsum, retrorsum, aliorsum, quoquoersus, vel quoquo-
uersum.

Aduerbia vsq; ad locum.

Ad quousque respondentur: Hucusq;, istucusque, illuc vs-
que, haectenus, & cetera.

Annotatiuncula generalis.

Heic, illic, istic, &c. eodem modo differunt, quo pronomi-
na, hic, iste, ille. Hic pronomen pertinet ad primam perso-
nam, & me significat, aut meū: aut quod est vbi ego sum,
vel habito, aut de quo loquor.

Iste refertur ad secundam, & significat te, aut tuum: aut
quod est vbi habitas, vel de quo loqueris.

Ille ad tertiam pertinet, & neutrum praedictorum signifi-
cat, sed tertium quiddā. Plaut. *Quis est, quem videmus venie-
ntem, pannosum ac squalidum? Illicue est noster Syrus?*

Heic aduerbium significat in loco, vbi ego sum. Istic in
loco vbi es tu. Illic in loco, vbi est de quo loquimur.
Huc, id est, ad hunc locum. Istuc, id est, ad istum locum in
quo tu es. Illuc, id est, ad illum locum, in quo nec ego sum
nec tu. Sic dices de alijs.

D A T I V I R E G I M E N.

REGVLA I.

*Fixa dabunt ternum substantiuo, mediante
Verbo: quod per habet contingit saepe resolui.*

Omne nomen substantiuum potest regere datiuum, me-
diante verbo substantiuo, quod exponitur per habeo: vt, *Mi-
hi liber est, tibi pecunia, id est, ego librum habeo, tu pecu-
niam.* Virgilius. *Sancta probis pax est.* Idem.

Ludite securi, quibus est α s semper in arca.

Dic etiam, Mihi bene est, id est, bene habeo, bene valeo.

E

Sunt

REGIMEN

Sunt qui dicunt huius regulæ datiuum à nomine regi, mediante verbo substantiuo. Alij dicunt regi ab ipso verbo, Suum cuique relinquo iudicium.

REGVLA II.

*Ternum pro quarto aut sexto cum præposituris
Ponimus: it clamor cælo, mihi filia curæ est.*

Cur tibi despicior? nunc omnibus itur ad aurum.

Datiuus ponitur sæpe pro accusatiuo vel ablatiuo cū præpositione: vt, Id clamor cælo, id est, ad vel in cælum. Inferretq; Deos Latio, id est, in Latium. Despicior tibi, id est, à te. Curritur omnibus ad aurum, id est, ab omnibus. Tu es mihi visus, Publius. Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Gemini datiuu.

Sunt quæ præter datiuum huius regulæ, alium admittunt datiuum: vt, Filia est mihi curæ. Sum tibi auxilio, præsidio, cōsilio, cōmodo. Terent. Sunt hæ tibi nuptiæ cordi? Horat. Nec timuit sibi ne vitio quis verteret olim. Sic, do tibi hæc rem doti, vel dotem. Sum tibi documento, vel documentum. Plaut. Est ager hic nobis sub vrbe: quem dabo dotem sorori.

REGVLA III.

Acquisitiuè si ponas verba, datiuum

His dato. communis ferme omnibus esto datiuus.

Omne verbum acquisitiuè positum regere potest datiuum rei acquirentis: in cuius honorem, vituperationem, utilitatem, damnum, lætitiã, iucunditatem, fauorem, petitionem, similitudinẽ, aliquid fieri significamus: vt, Doce mihi prolem Cicero. Non omnibus dormio. Virgilius.

It hasta Tago per tenipus vtrumque. Idem.

Centum cui templa Sabæo thure calent.

Pertius ad desidem. Tibi luditur, effluis amens:

Contemnere. Horatius,

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum. Ouidius.

Casus vbiq; valet, semper tibi pendeat hamus:

Quo minimè credis gurgite, piscis erit.

Cum

D A T I V I.

Cum datiuo accusatiuum regentia.

Decuplicia verba datiuum cum accusatiuo plerunque regunt.

I. Verba comparandi: Comparo, compono, confero, assimulo, acommodo, æquo, ex æquo, ad æquo, postpono, posthabeo, antepono, antefero: vt, Comparo Virgilium Homero, vel per ablatiuum cum Homero. Horatius.

Interdum vulgus rectum videt, est vbi peccat:

Si veteres ita miratur, laudatq; poëtas,

Vt nihil anteferat, nihil illis comparet, errat:

Cicero ad Lepidum. Hoc esse animo scito omneis sanos, vt mortem feruitati anteponant. Confero te Ioanni, id est, cõparo. Confero tibi, vel in te beneficium, id est, do. Confero me ad villam, id est, eo.

II. Dandi, vel reddendi: Verba dandi: Do, dono, impertio vel impertior, partior, impendo, diuido, distribuo, præbeo, lego legas, exhibeo, concedo, nutuo, commodo, fenerator, stipulor, adhibeo, adijcio, adiungo, admoueo, addo, & similia.

Reddendi: Reddo, restituo, resigno, retribuio, rependo, repono, refero, soluo, &c. vt, Par pari refero. Plautus. Do tibi operam, si quid est, quod me velis. Horatius.

Quis scit, an adijciant hodiernæ crastina vitæ,

Tempora Dij superi.

Dicimus, Dono tibi equum, & dono te equo. Dono te ciuitate, id est, efficio te ciuem. Impertio, vel impertior tibi salutem, vel impertior te salute.

III. Iubendi, & prohibendi. Verba iubendi. Iubeo, præcipio, mando, impero, iniungo, committo, edico, & cetera.

Prohibendi verò: Prohibeo, nego, denego, interdico, &c. Publius. Nil peccent oculi, si animus oculis imperet. Iubeo tibi hanc rem, & aliquando, iubeo te hanc rem, cum duobus accusatiuis. Cicero. Non quia te aliquid iuberem subaudiri videtur facere. Prohibeo, interdico tibi domum, vel prohibeo, interdico te domo. Plaut. Damna multa mu-

R E G I M E N

lierum, me vxore prohibent. Interdico sæpius inuenies cum datiuo & ablatiuo: vt, Interdico tibi domo mea. Per eosdem casus & impersonaliter, lepidè loquimur. Cicero. Malè rem gerentibus patrijs bonis interdici solet. Palsiuè dices: Interdico aqua & igni: aut, Aqua & ignis interduntur mihi. Huc pertinent tempero & moderor. Plautus. Lingux tempera. Tempero irā, & ab ira. Moderor tibi, & te.

I T T I. Verba nuntiandi, indicandi, declarandi: Indico, nuntio, declaro, annuntio, insinuo, manifesto, reuelo, recludo, refero, patefaciò, aperio, monstro, ostendo, significo, lego, interpretor, suggero, dico, prædico, exprimo, narro, enarro, memoro, recensèo, recito, repcto, refero, respondeo, fari, loqui, &c. Indico tibi veritatem: primæ coniugationis secundam syllabam corripit. Indico ventri bellum, id est, denuntio: tertiæ est, & secundã producit. Dic tibi diem, id est, tempus constituo. Refero tibi hanc rem, id est, narro. Refero ad te, id est, in consultationem fero. **Quintil.** Non retulit ad matrem, non propinquos consuluit, non amicos. De his referam ad Senatum potius: quàm, hæc referam ad Senatum. Refero tibi acceptum, id est, fateor me accepisse abs te. Cic. Vitam acceptam refert clementiæ tuæ. Respondeo quæstioni & ad quæstionem. Structuram perpendiculo, vel ad perpendiculum respondere oportet, id est, conuenire.

Virgilius.

Illa seges demum votis respondet avari.

Agricolæ, id est, satis facit.

v. Vindicandi, Vindico, adscribo, vsurpo, occupo, addico, acquirò, adipiscor, &c. non idè, sed simile quid significantia: vt, Vindico mihi hunc librum. Adscribo tibi honorem.

v i. Mittendi: mitto, transmitto tibi litteras. Sæpius mitto ad te, scribo ad te, quàm tibi dicimus. Legauit Rex ad nos decè oratores. Destino tibi litteras. Promitto rarò legitur: sed propriè significat assigno, delibero, constituo. Virg. Me destinat aræ.

v i i. Opponendi: Oppono, obijcio, offero, offundo, &c. Cicero in Sallustium. Ego meis maioribus virtute mea præluxi: tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras: quare noli mihi antiquos viros obiectare.

D A T I V I.

V I I I. Promittendi: Spondeo, despondeo, promitto rogatus, polliceor vltro, pollicitor, recipio: vt, Redde quæ coram recepisti mihi, id est, promisisti. Recipio te, notum est. Do tibi fidem, id est, sanctè promitto. Habeo fidem, id est, credo.

I X. Subiugandi: Subijcio, submitto, supero, debello: vt, Rex subiugauit tibi hosteis. Horat. Mihi res, non me rebus submittere conor.

X. Plurima verba, de quibus non est certa regula, datiuum & accusatiuum postulant: vt, Minor, interminor, debeo, inuideo. Plin. Neque ego, vt multi, inuideo alijs bonum, quo ipse careo. Debeo tibi vitam. Assuesco pro assuefacio: nam alioqui solum datiuum habet. Quintil. de puero. Non assuescat, ne dum infans quidem est sermoni, qui dediscendus sit. Suadeo, persuadeo. Plaut. Odi ego aurum, multa multis sæpè suatit perperam. Impono urbem monti. Impono tibi, id est, decipio te. Commendo te Regi, id est, amicè committo. Commendo te apud Regem, id est, laudo. Credo, fido, confido, committo. Terent. Ah sceleste, quem lupo commisisti. Dices etiam. Fido, confido hac re. Formido, metuo, timeo te, ne quid mali mihi facias. Publius. Ininicum quamuis humilem docti est metuere. Formido, metuo, timeo tibi: ne quid mali tibi contingat: vt, Metuo tibi iufortunium.

Annotatiuncula generalis.

Quemadmodum datiuus sæpè ponitur pro accusatiuo aut ablatiuo cum præpositione, ita vicissim quandoque accusatiuus aut ablatiuus mediante præpositione verbis adhærent loco datiuui. Hinc variam constructionem multa verba sortiuntur: vt, Loquor tibi vel ad te, vel loquor tecum. Misceo aquam vino, vel cum vino. Nitior hastæ, vel hasta, vel in hastam: sed peculiare est Nitior ad hanc rem. Fab. Altius ibunt, qui ad summa nituntur. Huc pluriina sanè pertinent verba, quæ diligenti lectione obseruanda ac vsu, qui vbique multum potest, discenda censeo.

REGIMEN

Verba datiuum, vt proprium casum, regentia.
 Tertius est verbis proprius natis fore, sum, fit,
 Aq; manente facit: poscunt hunc sepe per, ob, con,
 Ante, sub, inter, ad, in, tum præ coniuicta: quibus do
 Occurro, faueo, studeo, medeorq; & adolor
 Auxilior, famulor, noceo: sed dat inuo quartum,
 Pareo, præsideo, pugno, cum parcere, grator,
 Quæq; frequenter erunt impersonalia, iunge
 Contingit, restat, placet, euenit, accidit, & fit,
 Sufficit, & constat, libet & liquet, & dolet: adde
 His vacat, & conducit, & expedit, & licet atq;
 Conuenit, & præstat: sed dicitio pertinet ad me.
 Attinet & spectat, rectè coniungimus isti.
 Multa regunt ternum, quibus haud est regula certa.

**Datiuum vt proprium casum regunt verba
 vnde uigecuplicia.**

I. Composita à fore datiuum sibi proprium exigunt:
 vt, Spero hæc mihi profore. Utinam Ioannes adforet no-
 bis. Cicero Sulpicio. Maior mihi ratio adfore nulla po-
 test, quàm coniuictio consuetudinis, sermonumque no-
 strorum.

II. Composita à sum: vt, Adsum, desum, obsum, profum,
 absum, infum. Publius. Luxuriæ desunt multa, auaritiæ om-
 nia. Atinius Pollio Cic. Neque deesse, neque superesse Rei-
 publicæ volo, id est, superstes esse. Supersum labori, id
 est, vinco laborem. Quædam pro datiuo vel accusati-
 uum vel ablatiuum addita præpositione sortiuntur. Di-
 ximus enim, Adsum pugnæ, adsum in pugna, vel adsum ad
 pugnam. Proinde puer fac memineris iam datæ annota-
 tiunculæ.

III. Composita à facio & fio, vbi facio non mutat a in i:
 vt, Satisfacio tibi, satisfit tibi. Malefacio, benefacio patri.

D A T I V I.

Sallustius. Pulcrum est benefacere Reip. Brutus Cic. Cui rei gratias vix referre possum, huic verbis non patitur res fatishieri.

I I I I. Cum præpositionibus quibusdam composita. Verba plurima cum his præpositionibus, ob, con, ante, sub, inter, ad, in, præ, composita datiuum postulant.

O B. Occumbo, obluçtor, obrepo, obgannio, obmurmuro, occino, obturbo. Virgilius. In vtrunq; paratus,

Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.

Idem.

Genibusq; aduersæ obluçtor arenæ.

C O N. Condormio, consono, colludo, conuiuio. Commorior tibi, vel tecum. Cicero. Omnis oratio moribus consonet. Terentius. Ex Andro commigravit huic viciniæ. Et nomina quædam à con composita datiuum habent: vt, Concolor coruo. Cognominis Paulo.

A N T E. Antecello, antecedo, anteeo, antesto, anteuerto illi, vel illum doctrina. Cic. pro Archia. Antecellere omnibus ingenij gloria contigit. Plaut. Virtus omnibus rebus anteit. Terent. Miror vbi ego huic anteuenterim, id est, hanc præcesserim. Suet. in Aug. Magnificencia omnis antecessit.

S V B. Succedo tibi, subijcio, subiaceo, suboleo: vt, Pecunia fortunæ subiaceret. Virgilius. Nostris succede Penatibus hospes. Plautus. Subolet iam vxori, quod ego machinor.

I N T E R. Interfero, interfono, interuenio, intersum, intermisceo, intermico: vt, Lupus interuenit fabulæ, Claudianus. Rutilum squammis intermicat aurum.

A D. Arrideo, acclamo, adsto, acquiesco, asideo, adheceo, appropinquo, allabor, admolior, adigo: vt, Lucretia adigit cultrum cordi. Hor. Parcus ob heredis curam nimiumque seuerus. Asidet insano. Virgil. Antiquis Curetuna allabiniur oris.

I N. Impendo, insurgo, insulsurro, inhio, innitor, im-

R E G I M E N

moror, inhæreo, insideo saxis. Cicero. Omnibus, quorum mens abhorret a ratione, semper aliquis alijs dolor, alijs terror impendet. Virgilius. Vela cadunt, remis insurgimus. Immineo, incedo, pro inuado, immitto illi, vel in illum.

Ouidius.

Imminet exitio vir coniugis, illa mariti.

Cicero. In nostras fortunas imminet.

Virgilius.

Regibus incessit magno discordia motu.

Sed incedo, & alia non nulla ab in composita accusatiuum quoque exigunt sine præpositione, per regulam quintam constructionis accusatiui. Intendo vires, id est, ex-tendo. Intendo animum studijs, id est, do operam studijs.

Horatius.

Inuidia vel amore vigil torquebere, si non

Intendes animum studijs, & rebus honestis.

P R A E: Præponero, præniteo tibi fide. Cicero. Suis maioribus virtute præluxit. Præcurro, præeo, præcedo, præsto omnibus, vel omnes. Plautus. Vestrae fortunæ meis præcedunt. Cæsar. Heluetij reliquos Gallos virtute præcedunt. Cicero. Hoc præstat amicitia propinquitati, quod ex propinquitate beneuolentia tolli potest, ex amicitia non potest. Quintilianus. Præstat ingenio alius alium.

v. Verba occurrendi datiuum habent. Persius. Venienti occurrite morbo. Sic obuio, obsto, obfisto, occurso. Virgilius. Occursare capro, cornu ferit ille caueto. Ouidius. Principijs obsta, serò medicina paratur, Cùm mala per longas inualuere moras. Obuius nomen, & obuiam aduerbium similiter datiuum regunt: vt, Sumi tibi obuius. Venio tibi obuiam. Sic præuius. Ouidius. Præuius Auroræ Lucifer ortus erat.

v i. Verba fauendi: vt, Fauco amico. Sic annuo, arrideo, subscribo, consentio, assentio, vel assentior, hæreo, adhæreo, adstipulor, concino, suffragor, accedo, bene volo, bene cupio, bene opto, & cetera.

Virgilius.

Iupiter omnipotens audacibus annue cœptis.

Ci-

D A T I V I.

Cicero . Senatus mihi assensus est . Assentior quandoque regit accusatiuum cum datiuo . Cicero primo de Oratore . Cetera assentior Crasso . Idem . Quare tibi Antoni vtrumque assentior . Virgilius . Adspirat primo fortuna labori , id est , fauet , auxiliatur . Cicero . Ad hanc laudem adspirare non possunt , id est , de hac laude acquirenda , ne sperare quidem possunt . Accedo tuæ sententiæ , id est , assentior . Nouum plerunque infortunium nouo accedit dolori , siue ad nouum dolorem , id est , adiungitur .

v r t . Verba studendi , & diligentiam adhibendi . Studeo , incumbo , incubo , attendo , indulgeo , insisto , insto , inhio , insudo , inuigilio , innitor , vaco , inlicere , operam do , impendo , nauo , adhibeo operam : vt , Studeo Grammaticæ . Inuigilo pecuniæ . Cicero . Quantum quisque reipublicæ studuit , tantum mihi fuit aut amicus , aut aduersarius . Studeo , pro vehementer cupio , aut volo , regit accusatiuum . Idem . Vnum sentitis , vnum omnes studetis . Dicimus : Incumbo laudi , & incumbo ad , vel in laudem . Tullius . Mi Plance incumbe toto pectore ad laudem . Idem . Incumbe per Deos immortales in eam curam & cogitationem , quæ tibi summam dignitatem & gloriam afferat . Illud autem Virgilij .

Incubuitque toro , dixitque nouissima verba .

Pertinet ad composita ab in . Attendo iuri , vel ius . Insiste negotio sapienter , id est , da operam . Insiste bonorum vestigijs , id est , innitere . Habet etiam accusatiuum . Virgilius .

Nulli fas casto , sceleratum insistere limen ,
Insto operi , id est , diligenter insisto , Insto opus , id est , aggredior , facio opus . Tibi multa bona instant à me , id est , futura sunt .

Heu , quantæ miseris cædes Laurentibus instant .
Vaco , pro cesso , aut careo , capit ablatiuum cum à , vel ab : vt , Vaco à labore , à studio , id est , non laboro , non studeo : Cicero . Vacare à culpa , magnum est solatium . Quandoque præpositio omittitur . Idem . Nullum est tempus , quod iustitia vacare debeat . Huius constructionis causam

R E G I M E N

Sam require in regula nona genitiui.

VIII. Medendi: Medeor, & medicor, & si qua sunt his significatione conformia. Virgilius, Sētibus medicātur auhelis. Lactant. Circūspice conscientiam tuam, & iniquitatem medere vulneribus. Legitur etiam vtrūque cum accusatiuo.

IX. Adulandi verba: Adulor, blandior, assentior, applaudo, lenocior, palpor: vt, Adulor diuiti, blandior matri, assentior nobili. Indoctis applaudit plebecula. Cicero. Tibi seruiet, tibi lenocinabitur. Plautus. Obseruatote quā blandē mulieri palpabitur. Palpo, palpas, idem quod palpor, accusatiuum regit, aut datiuum.

X. Verba auxiliandi: Auxilior, subuenio, succurro, adminiculator, opitulor, patrocinator, commodo, subeo, prospicio, promideo, caueo, consulo, de quo dictum est latius: vt, Auxilior tibi, subuenio pauperi. Caueo tibi, id est, prospicio. Lege cautum est, id est, prouisum est. Caueo periculum, id est, fugio. Caueo te, vel à te, id est, prouideo ne mihi noceas. Plaut. Qui cauet, ne decipiatur, vix cauet, quem etiam cauet. Conducit, confert huic rei, vel ad hanc rem, id est, utile est. Iuuo accusatiuum habet, olim etiam datiuum.

XI. Verba famulandi: vt, Famulor diuiti. Sic ancillor, seruior inferuior. Erasmus. Nil magis optandum, quā vt sacerdos immunis à coniugio, liber ac totus seruiat Domino suo.

XII. Nocendi verba: Noceo, resisto, inimicor, refluor, obnitor, insidior, obloquor, detraho, succentio, indignor, irascor, derogo, obtrecto, incommodo, offencio, renitor, iniurior, aduersor, oblisto, obsto, renuntio, dissentio, refragor, inuideo, maleuolo: vt, Noceo nemini. Deus superbis resistit. Horatius. Eutrapelus cuiusque nocere volebat. Vestimenta dabat pretiosa. Terent. senex de Dauo. Quem ego credo manibus, pedibusque obnixē omnia facturum, magis id ad eō mihi vt incommodet, quā vt obsequatur gnato. Derogo & detraho tibi, vel de te. Cicero. Indignum est de lege aliquid derogari.

D A T I V I.

ri, aut legem abrogari. Idem. Ille in Achaia non cessat de nobis detrahere. Aemulor illi, id est, inuideo: Aemulor illum, id est, initor. Illudo, infulto illi, vel illum aliquando. Lædo illi per datiuum veteres dixerunt: nuuc vero, lædo illum.

XIII. Verba parendi siue obediendi: Pareo, obedio, obtempero, acquiesco, inorigeror, obsequor, genicular, supplico, audio, ausculto, cedo, concedo: vt, Pareo magistro, obedio patri.

Tibullus.

Longa dies homini docuit parere leones:

Audio tibi, vel audio te, id est, obedio. Cicero. Si me audies, vitabis inimicitias. Audio cum datiuo rarius est. Audiens dicto sapissime legitur: sed heic audiens nomen est, teste Diomede. Ausculto autem pro obedio, plerunque datiuum habet. Dauus apud Terentium. Nec quid agam certum est, Pamphilumne adiutem, an auscultem sem.

Cedo, concedo tibi, id est, locum do.

Ouidius.

Cedit amor rebus: res age, tutus eris.

Cedunt mihi hæc bona, id est, in ius meum veniunt.

Concedo fato, id est, morior.

XIIII. Verba præsidendi: vt, Præsideo, præsum, & cetera. Cicero. Debeo sperare, omnibus Deos, qui huic vrbi præsident, mihi, ac mereor, relatores esse gratiam.

XV. Pugnandi verba poëticè datiuum regunt: apud oratores & historicos ablatiuum habent, intercedente cum. elegantissimè accusatiuum etiam cum præpositione in: vt, Pugno tibi, vel tecum, vel in te: sic Certo, digladiator, concurro, congregior, & cetera. Virgilius.

Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

Cicero. Aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignavia, temeritate, cum vitijs omnibus. At rebello, repugno, & quædam alia nusquam non datiuum habent. Plinius.

Difficilius est voluptati repugnare quàm iræ. Ouidius,
Ignava

R E G I M E N

Ignavis precibus fortuna repugnat. Sunt item quæ accusatiuum habent sine præpositione: veluti, debello, & expugno.

xvi. Verba parcendi & veniam dandi: vt, Parco, ignosco. Publius. Bonis nocet, quisquis pepercit malis. Plaut. Stultitiæ, adolescentiæque eius ignoscas. Ignosco potest habere accusatiuum cum datiuo. Idem. Nunc hoc mihi ignoscas quæso. Sic parco, pro conseruo. Virgilius. Multa talenta gnavis parce tuis. Parce lacrymis, iniuriæ, vindictæ, metu, id est, abstinere à lacrymis, ab iniuria, & cet. Virgilius. Parce metu, pro metui: antiquus datiuus est. Dicimus etiam per infinitiuũ, parce lacrymari. Virgilius. Parce pias scelerare manus.

xvii. Verba gratulandi: vt, Gratulor & grator poëtis, historicisque proprium.

Ouidius.

Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis. Virg.

Inueni germana viam, gratare forori,

Dicimus gratulor tibi hanc rem, hac re, de hac re.

Cicero. Gratulor tibi victoriam. Idem. Gratulor tibi affinitate viri mediis fidius optimi. Idem. Quod mihi de Italia gratularis, agnosco humanitatem tuam. His cognata sunt gaudeo, gratificor, & gratum facio. Cicero. Tibi gratulor, inhi gaudeo.

xviii. Quædam verba cum infinitiuo impersonalia, sine eo personalia (sed raro aliter, quàm in tertia persona) regunt datiuum: vt, Contingit, restat, & reliqua versibus comprehensa, quibus cognitio non erit labor, synonymorum, contrariorum constructionem perspicere: qualia sunt, obtungit, obuenit, perplacet, displicet, superat, superest, reliquum est, collibet, sedet, patet, & cetera.

De impersonalibus exempla. Horatius.

Non cuius homini contingit adire Corinthum. Ouid.

Non vacat exiguis rebus adesse Ioui.

De Personalibus. Horatius.

Quod

ACCUSATIVI.

Quod satis est cui contingit, nihil amplius optet. Publ.

Cui plus licet quam par est, plus vult quam licet.

Stat & præstat impersonalia raro datiuum habent expref-
fum. Virgil. Stat casus renouare omneis. Sallust.

Nonne emori per virtutem præstat, quam vitam per dede-
cus amittere? Pertinet, attinet, spectat ad me dicendum est,
non autem mihi.

x r x. Multa regunt datiuum, de quibus certa non con-
stat regula, vt, Sto iudicio. Cano receptui, vt milites à pugna
redeant. Cano progressui, vt ad pugnam progrediantur. In-
tercedit mihi tecum amicitia. Datius interdum solius fe-
stiuuitatis caussa verbis appingitur: vt, Suo sibi hunc iugulo
gladio. Horatius. Quid mihi Celsus agit?

ACCUSATIVI REGIMINIS

REGVLA I.

*Antè volunt quartum verba infinita, suorum
Post casum præ nulla supina, gerundia nulla
Dant casum. dabitur verbi post casus agentis,
Ni sit in v. post nil capit hoc, vult mobile præ se.
Post etiam sequitur sua participans bene verba.
Nam regimen fit idem, si significatio par sit.*

Omne infinitum verbi personalis potest ante se regere
accusatiuum, post se autem casum verbi, à quo descendit: vt,
Hominem parère Deo, æquin est. Terentius. Meum gna-
tum rumor est amare. Idem. Qui postquam audierit filio
suo non datum iri vxorem. Cicero. Hanc sibi rem præsidio
sperant futurum. Heic non repeto, nominatiuum verbi fi-
niti, reiectis particulis, quòd, vt, aut simili, in accusatiuum
ante infinitum mutari, proinde refer animum ad Syntaxia
nominatiui, vbi & alia de infinitiuo dicta inuenies.

Gerundiorum, & supinorum constructio.

Præ nulla supina, gerundia nulla, &c.) Nec supinum nec
gerun-

REGIMEN

gerundium regit ante se vllum casum: sed post se regit casum verbi actiuæ significationis: vt sicut dicimus, Lego historiã: ita venio caussa legendi historiã, vado lectũ historiã.

Annotatiuncula.

Casum dico verbi actiuæ significationis: quia vbi gerundium & supinum passiuè capiuntur, non admittunt ablatiuum verborum passiuè significantium, sed ponuntur absolute, teste Valla: vt male dicitur, Liber est difficilis ad intelligendum à nobis. Non venio vapulatum à te. Omitti enim debet ablatiuus iuxta probatorum consuetudinem. Virgil. Alitur vitium, crescitq; tegeudo. Idem. Vritq; videndo femina. Quintil. Memoria excolendo, sicut omnia alia, augetur, id est, dum tegitur, videtur, excolitur. Refragantur Vallæ Sulpicius & Calepinus: verùm ipsi exempla fingunt, nulla è doctis afferunt.

Gerundiorum casus.

Quatuor sunt gerundiorum casus: nominatiuus in um: vt, petendum: genitiuus in di: vt, petendi: accusatiuus in dũ: vt, petendum: ablatiuus in, do: vt, petendo. Soluendo non sum. Dubitari potest, inquit Valla, datiuus ne sit, an ablatiuus: vt cunq; sit, gerundia datiuũ casus rarissimè inuenies apud probatos scriptores. Iungimus soluẽdo datiuũ. Quintil. Pauperi soluendo non sumus.

De gerundio nominatiui casus.

Gerundium nominatiui casus verbo substantiuo adheret, cum quo necessitatem quandam indicat. Iuuenalis. Viuendum est rectè. Horatius. Si vis me flere, dolendum est Primum ipsi tibi. Ouidius.

Vtendum est atate: cito pede labitur atas. Cicero. Iterandum eadem ista mihi, subauditur, est.

De gerundio genitiui casus.

Gerundia in di rarissimè capiuntur actiuè: vt, Caussa dicendi istuc venio, id est, vt dicam. Passiuè raro: vt, Mihi filiũ Coloniam erudiendi caussa, id est, vt erudiatur. Iustinus. Athenas erudiendi gratia missus, quanto doctior maioribus suis, tanto & gratior populo fuit.

Iunguntur nominibus substantiuis: amor, caussa, occasio, tẽ-
pus

ACCUSATIVI.

pus, locus, ratio, gratia, opportunitas & similibus: vt, *Amor habendi, Causa pereundi, Tempus tacendi.* Ouidius, *Carpe cibos digitis, est quidam gestus edendi:*

Ora nec immunda tota perunge manu.

Iunguntur etiam in di adiectiuis: vt, *Certus eundi, Peritus nauigandi.* Notandum heic est infinitiuum pro gerundio capi, huiusmodi nominibus appositum. *Virgilius.*

Sed si tantus amor, casus cognoscere nostros,
Et breuiter Troiæ supremum audire laborem
Incipiam.

Amor cognoscere, & audire, id est, cognoscendi & audiendi, siue vt cognoscas & audias. Ouidius de iuuentute & senectute.

Hæc dare consilium: pugnare paratior illa est.

Hæc ætas bellum suadet: at illa gerit.

Paratior dare consilium, id est, ad dandum consilium.

Sic pugnare, pro ad pugnandum.

Habent interim in di gerundia genitiuum pro accusatio-
no, præsertim in plurali, licet Valla neget vitio carere: vt,
Composui hunc librum instituendi puerorum gratia. Plinius. *Cum illorum videndi gratia me in forum cõtulissẽm.*
Illorum, pro illos dixit.

De gerundio accusatiui casus.

Gerundia in dum sæpissimè significant actiue: vt, *Inter legendum hoc notauit, id est, dum legerem.* Passiuam significationem raro tenent: vt, *Perisij carmen ad inrelligendum est difficile.* Ponuntur cum ad, ob, propter, ante, & inter. *Virgil. ante domandum Ingenteis tollent animos. Bias. Ne præceps sis ad loquendum.*

De gerundijs ablatiui casus.

Gerundia in do aliquando actiue significant: vt, *Hos occidendo, illos accusando totam ciuitatem labefactasti.* Aliquando capiuntur passiuè: vt, *Memoria excolendo augetur.* Apponuntur dictionibus quæ ablatiuum requirunt: vt, *Ex defendèdo, quæ ex accusando vberior gloria cõparatur.*

Quin-

REGIMEN

Quintil. Ratio rectè scribendi, iuncta cum loquendo est.
Scribendo discès scribere.

Gerundia nomina.

Ornatius per gerundia loquimur, quàm per gerundia. Conueniunt autem gerundia cum dictionibus per gerundia rectis, in genere, numero, & casu: vt, Causa habendæ pecuniæ tibi famulor: per gerundium diceres, Causa habendi pecuniam. Sic per gerundium dicimus, Petendum est pacè: Per gerundium, Petenda est pax.

Gerundiouorum nominum casus.

Gerundia in vocatiuo vix vnquam reperiuntur. In nominatiuo rara sunt absente verbo substantiuo, quale est hoc Virgilij. Voluenda dies en attulit vltro, id est, quæ voluitur. Gerundiouorum obliquis sæpe vtimur. Ouid.

Nunc fecundus ager, pecoris nunc hora creandi,
Nunc auis in ramo tecta Laremq; parat. Virgilius.

Tantus armor florum, & generandi gloria mellis.
De datiuo: Vaco agro colendo, Vineæ pastinandæ, Nemori succidèdo. De accusatiuo. Cic in Catilinã, Viuis, & vinis nõ ad deponèdã, sed ad cõfirmandã audaciã. De ablatiuo. Labo rari in colendo agro, in cõficienda epistola. Cic. Orationem autè Latinã profectò legendis nostris efficies pleniorẽ.

Appendix de supinis.

Supina in um apponuntur verbis aut participijs motum significantibus: vt, Eo venatum. Vel clam indicantibus motum: vt, Do filiam nuptum. Plautus. Heu senex pro vapulando hercle ego abs te mercedem petam.

Coctum ego, non vopulatum dudum conductus fui.

Horat. Spectatum admisi risum teneatis amici.

Supina in u elegantissimè cõstruuntur cū adiectiuis sine vllò regimine. Plinius. Accipenser piscis rarus inuentu. Cicero. Non facile est dictu, quantopere conciliet amicos comitas, affabilitasq; sermonis. Ouidius.

Turpe quidem dictu, sed si modò vera fatemur,

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Constructio participiorum.

Post etiam sequitur sua participans, & cetera.) Omne par-

ACCUSATIVI.

participiū regit post se casum verbi sui: vt sicut dicim⁹, Amo Deū, ita amās Deū, & amatur⁹ Deū: vt, Amor à Deo, ita amatus, & amāduſ à Deo: sic seruiēs Deo, vapulās à magistro.

Verborū cōmuniū in ns & in rus participia regunt accusatiuum patientem. In dus ablatiuum agentem mediante præpositione. In tus vtrunque admittunt casum, accusatiuū in significatione actiua, ablatiuum in passiua.

Quando participium nomen fiat.

Participium transit in nomen quinque modis.

Constructione, cūm aliud quām verbum regit casum: vt, Situs vadorum, Acceptus tibi.

Comparatione: vt amans nomen est, cūm facit comparatiuum amantior.

Cōpositione, quoties aliter cōponitur quā verbū: vt, illæsus, innocēs, nomina sunt, quia nō dicim⁹ illædo, innoceo. Amissione tēporis: vt, Palleat omnis amās, Beat⁹, pro diuite.

Amissione significationis: vt, Indictus, pro non dictus, quia indico minimè significat non dico: sic ingenuus, pro non genitus, Amandus, pro amari dignus.

Nam regimen fit idem, &c.) Cur gerundia, supina, & participia regant casus verborum suorum, ratio hæc est. Vbi significatio est eadem, idem erit & regimen.

Appendix.

Per eandem rationem nomina quædam pro participijs posita verborum casus regunt: vt, Præsciūs futura populabundus agros, Iustin. Gratulabundus patriæ exspirauit.

Item & verba neutra pro actiuis, habent actiuorū casus: vt, Amo regit accusatiuum, ergo etiam ardeo, pro vehemēteter amo. Virgilius. Formosum pastor Corydon ardebat ALEXIN. Sic pereo, depereo puellam. Huc pertinent accusatiuum proprii actus regentia: Veluti, Curro longum cursum. Viuo vitam. Gaudeo gaudium. Seruio miseram seruitutem. Cicero. Rideamus *ἰλιωτα καρδάνιον*, id est, risum Sardonium. Iuuen. Qui Curios simulant, & Bacchanalia viuunt. Præterea verba ad sensus pertinentia sæpè pro actiuis sumuntur, vt Vox hominem sonat, id est, sono exhibet. Olet vnguenta. Oratio Demosthenis olet lucernam. Sapit vas, Sapit adustionem.

REGIMEN.

Dicimus etiã pluit sanguinẽ, & sanguine, vel, sanguis pluit.

REGVLA II.

Omne dat actiuum, tolle interdicere, quartum.

Hoc verbum sextum pro quarto sepius optat.

Omne verbũ actiuum regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratiõẽ passiuã fit nominatiuus: vt, Amo Deũ: Deus amatur à me. Aras terram: Terra aratur à te. Puer osculatur matrem: Mater osculatur à puero.

A regula excipitur interdicere: quia pro accusatiuo sæpius ablatiuũ habet, vt diximus. Potes etiã excipere iubeo & inuideo: vt, Iubeo & inuideo tibi. Tu iuberis & inuideris à me. At à multis passiuus abstinendũ est, teste Diomede: quia venustus per impersonale dices: Iubetur, & inuidetur mihi.

Annotatiuncula.

Actiuum verbum heic voco, quod ab alijs transitiuũ dicitur: & differt à verbo actiui generis. Verbum actiui generis est, quod in o desinens accepta r facit ex se passiuum, præter facio, cuius passiuum est fio.

Verbũ actiuũ est, quod agere significat, siue in o, siue in or desinat, ante se regens nominatiuum agentem, post se verò accusatiuum patientem: vt, Diligo, oro, opperior, criminor. Horatius. Sedulitas autem stultẽ quem diligit vrget. Idẽ. Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto. Pertinent igitur ad hanc regulam nõ solũ verba actiui generis, verumetiam neutra, deponentia, & communia.

Heic notabis obiter, quòd quęcũq; neutra accusatiuũ patientẽ regũt, terciã habent passiuĩ generis personã, & quatuor participia: duo in significatione actiua: vt, seminans seminaturus: duo in passiuã: vt, seminatus, & seminandus.

REGVLA III.

Cælo, rogo, doceo, geminant, vt vestio, quartus

Diuersos, dices, veniam quoque poscimus abs te.

Induo veste Petrum, dic: aut vestem induo Petro.

Rem tibi, vel de re te cælo, dicimus apte.

Te doceo de grammatica, tu dicito parçẽ.

ACCUSATIVI:

Cælo cū verbis rogādi, docendi, vestiendi, regit duos accusatiuos pro diuersis acceptos: vt, Cælo te arcana mea. Doceo discipulos poesim. Rogo magistrū veniā. Induo te tunicam. Sed rogandi, id est, precandi, & interrogandi verba admittūt quandoq; ablatiuū pro altero accusatiuorū: vt, A nemine percunctaberis ea, quæ tua non intersunt. Virg. Ipsum obtestemur, veniamq; oremus ab ipso. Cic. Legē sibi indicunt innocentia, continentia, virtutum omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt. Supplicio semper datiuum habet. Terent. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo.

Verba vestiēdi mutāt interdū accusatiuū personę in datiuum: vt, Induo tibi tunicā. Rei verò in ablatiuū: vt, Induo te tunica. Ouid. Fluminaq; obliquis cinxit decliua ripis. Personā heic voco, quidquid patitur: rē quod neq; agit, neq; patitur. Eodē planè modo variat cælo: vt, Cælo tibi consilium meum. Sed hoc ablatiuo rei dat præpositionē. Cic. Bassus noster de hoc me libro cælamit. Cælo pro sculpo huc nō pertinet. Quamuis inuenitur, Doceo te de hac re. Sallust. De itinere hostium Senatū doceo: Non tamen libenter dicerē: Doceo te de hac arte. Instituo, imbuo, & instruo exigunt ablatiuum sine præpositione: vt, Intererit multū, quibus moribus puerum instituas. Horat. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu. Cato. Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos Instrue. Sed hoc pro doceo, simpliciter rarum est.

Annotatiuncula.

Dixi duos accusatiuos pro diuersis acceptos: quia duos accusatiuos ad eandem rem pertinentes, aut qui significantur ad eandem rem pertinere, bene regunt alia verba: vt, Voco te hominem. Circe fecit homines lupos, & leones.

Appendix.

Passiua verborum huc pertinentium, priore accusatiuo in nominatiuum imutato, posteriorem admittunt, qui serè est rei inanimæ: vt, Rogo te veniam: Tu rogaris à me veniam. Virg. Arma diu senior desueta tremantibus xuo Circundat nequidquam humeris, & inutile ferrum Cingitur.

REGVLA IIIII.

F 1

De-

REGIMEN.

Delectat, decet, atq; iuuat, da quarto Oportet.

Hæc quatuor verba, Delectat, decet, iuuat, oportet accusatiuum post se cupiunt, & cum infinitiuo impersonalia dicuntur, cū nominatiuo ante se, personalia: vt, Delectat me studere: aut, Delectat me studiū. Decet sacerdotē castè viuere: aut, Decet sacerdotem casta vita. Iuuat nos adspicere arua: aut, Iuuat nos adspectus aruorū. Dubiū videri potest an Oportet accusatiuum habeat. Si enim dicas: Oportet te ire, te non regitur ab oportet: sane vbicunq; hoc verbum personaliter inuenitur, post se nusquam habet accusatiuum cū quo alia tria passim occurrunt. Horat. Quem res plus nimio delectauere secundæ, Mutatæ quatiens. Idem. Paruum parua deent. Ouidius. Scilicet interdum miscentur tristitia lætis. Nec opulum toto pectore festa iuuant. Dedecet, offendit, lædit, & alia non nulla cū infinitiuo impersonalium quoque natuam accipiunt: vt, indulgere Baccho offendit cerebrum. An qui decet ponebant cum datiuo.

REGVLA V.

Compositum quandoq; dabit sibi præposituræ

Casum. quocirca quartum, sextumq; dat exit.

Sæpe quidem docti repetunt bene præposituram.

Verbum compositæ figuræ regit aliquando casum præpositionis cum qua componitur: vt, Adeo Petrum. Circumsistimus magistrum. Plautus. Me miseram ad hunc modum, decies die vno sæpe extrudit quibus. Horat. Deus immortalis haberi Dum cupit Empedocles, ardentem feruidus Actenam Insiluit. Idem. Heres.

Heredem alterius, velut vnda superuenit vndam.

Dicimus Exeo, & egredior domo, vel domum: quia è, ex, & extra in compositione idem valent. Sæpe præpositio repetitur: vt, Egredior è templo. Cicero. Extra cancellos egredi conabor. Terentius. In amore hæc omnia insunt vitia, iniuriæ, suspiciones, ininicitia, indutia, Bellum, pax rursus. Verùm nequis in repetitione præpositionis Pleonasinum committi putet, sequens notanda est regula.

Aequivalens geminis harum si iungitur vni

ACCUSATIVI.

Diſtio, pro reliqua tantummodo debet haberi.

Quoties diſtio æquiualeat duabus diſtionibus in ſignifi-
cando, ſi ipſi altera illarum iūgatur, capitur ſolū pro reli-
qua: vt, In ſum in lectione, id eſt, ſum in lectione. Opusculū
ſignificat paruum opus, ac ſi paruū apponatur: habetur pro
primitiuo. Cic. in Parad. Accipies igitur hoc paruum opu-
ſculū. Sed hoc modo diminutiuis utimur ob vehementiorē
rei depreſſionem. Huc non reſpexerunt Lancilot. Perot. &
Bergomates, qui negāt, nemo idē ſignificare quod nullus
homo, quia Liui⁹ ſuperfluē dixiſſet. Nemo hominū: & Te-
rent. Hominē callidiorē vidi neminem, quā Phormio-
nē. Sed certē in his, & ſimilibus, nemo ſolū pro nullus poni-
tur. Quod verò idem Liuius ait: Nemo Deorū: & Virg.

Turne quod optanti Diuum promittere nemo

Auderet, voluenda dies en attulit vltro, tolerabili
ἀκυρολογία eſt teſte Scruio. Ipſa autem etymologia indica
nemo ad homines peculiariter pertinere: conſtat enim à n
& homo, vt cum Seruio Pompeius Feſtus teſtatur.

REGVLA VI.

*Quām poſcendo diu quartum vel ponito ſextum,
Cum quouis verbo: ſecus ablatiuus adeſto.*

Omne verbū regere poteſt accuſatiuū, vel ablatiuū tem-
poris ſine præpoſitione, aut accuſatiuū cum præpoſitione,
vbi quæſtio fieret per quā diu, & quām dudū, aut per quā prideū
de longiori tempore quærens: vt, Quām diu habitavi Lu-
tetix? Treis annos, vel tribus annis, vel per treis annos. Quā
dudum obiit pater tuus? Ab hinc treis dies, vel tribus die-
bus. Cicero ad Att. Quod quæris, quamdiu heic? paucos
dies: ſed certum non habeo. Virg. Noctes, atque dies pa-
tet atri ianua Ditis. Cicero. Tenuiſti prouinciam per de-
cem annos. Suet. de Caligula. Vixit annis xxviii. Imperauit
triennio, & decem menſibus, diebusq; octo. Venuſtius ta-
men tempus continuum per accuſatiuum effertur. Plaut.
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Secus ablatiuus adeſto.) At quaſtione facta per quando, aut
quāto tempore, pro intra quātū tempus, ſolus ablatiuus da-
tur: vt, Quando veniſti? Hora tertia. Ouid. Menſe malas Ma-

REGIMEN

io nubere vulgus ait. Quanto tempore hæc scripsisti? Tribus horis. Ouid. Si quoties peccant homines sua fulmina mittat Iupiter, exiguo tempore inermis erit, id est, intra exiguum tempus.

REGVLA VII.

Quantum sit spatium, quarto vel dicitur sexto.

Ast ubi quid factum, sexto tantummodo prome.

Verbum eundi, & distandi regit accusatiuum, vel ablatiuum distantie aut spatij: vt, Ambulaui septem millia, vel millibus. Colonia abest hinc iter, vel itinere quatuor dierum. Plautinus Eucio. Si hercle tu ex istoc loco digitum transuersum, aut vnguem latum excesseris, continuo hercle ego te dedam discipulam cruci.

Annotatiuncula.

Distantie casus aliquando subauditur. Cic. Nos properamus in castra, quæ aberant bidui. Cû dicimus, iui duo millia, subauditur genitiuus passuû: quia miliare continet, proprie mille passus. Continet autem passus quinq; pedes. Mart.

Te tamen vt videam, duo millia non piger ire,

Vt te non videam quatuor ire piger.

Ast ubi quid factum, sexto, &c) Vbi quid factum sit, eloquemur solum per ablatiuum: vt, Captus est latro sexto ab vrbe lapide: non sextum lapidem. Sed quous est vt nomen distantie sit, alioqui præpositio adderetur: vt, Ioannes Baptista decollatus est in carcere.

REGIMINIS ABLATIVI,

REGVLA I.

Natura faciens regitur sine præpositura

In sexto à verbis permultis, mobilibusq;.

Sic dabis efficiens quodcunq;, modo bene possit

Hoc per, præ, propter, reserare: pudore tacemus,

Te virtute colo, tardus senio, grauis ære,

Rex dono Christi, diuino numine præsul.

Omnia ferè verba, & plurima adiectiua regere possunt ablatiuum causæ efficientis, præcipuè naturalis & internæ: qui ablatiuus declariatur per præpositionem per, vel præ,

vel

A B L A T I V I.

vel propter. Exempla de verbis. Taceo pudore. Rubesco ignorantia, Hic stupet vitio. Pinguescit glis somno, Feci amore tui, id est, propter pudorem, ignorantiam, &c. aut præ pudore, &c. Cice. ad Petum. Mirificè, capior facetijs maximè nostratibus, Ambr. Peccator quamuis foris abundet & delictijs fluat, odoribus fragret, in amaritudine animæ suæ vitam exigit. Horat. Hic murus æneus esto,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa. Idem.

Imberbis iuuenis, tandem custode remoto,

Gaudet equis, canibusq;, & aprici gramine campi.

Exempla de adiectiuis. Pallidus morte, Albus frigore, Tardus senio, Grauis ære, Superbus honore, id est, propter mortem, frigus, &c. Plinius. Utica Catonis morte nobilis. Quintilianus Aristotelem dubito scientia rerum, an scriptorum copia, an eloquendi suauitate, an inuentionum acutissime, an varietate operum clariorem putem.

Quædam substantiua, vt dignitatum nomina, regunt ablatiuū efficientis: vt, Dei gratia Rex, Diuino auxilio Papa.

REGVLA II.

Materies ex qua raro sine præpositura.

Ponitur: vt, fuluo nummos cudit faber auro.

Materia ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur sæpius cum præpositione de, è, vel ex: vt, Faber facit ex auro calicem. Homo factus est de limo terra. Aliquando præpositio subauditur, sed ferè apud poëtas: vt Apud Virg. Aere cauo clypeus. Sæcraq; intexunt abiete costas. Viminibus, molliq; paras detexere iunco.

REGVLA III.

Materiam, circa quam propriet. us habet esse,

Mobile cum verbo sexto capit: auctus honore,

Lacte q; distentus. sic adiectiua dabuntur

Plurima, cum verbis fungor, vescor, fruor, vtor,

Victito, fraudo, beo, dono, afficio, colo, sterno,

Cum multis iunges, quæ prosa recludet abundè.

Plurima adiectiua & verba regunt in ablatiuo materiam,

R E G I M E N

circa quam proprietates versatur. De adiectiuis: vt, Auctus muneribus, Vber distentum lacte, Duplex auro, Vir duplex animo, Præditus virtute. Cicero in Verrem. Homo singulari cupiditate, audacia, scelere præditus. Lentus gradu, Dulcis eloquio, Benignus natura, Promptus lingua. Tardus manu. Licet heic sit materia, cui quid inhæret, tamen dici quoque potest materia, circa quam fit aliquid.

Exempla de verbis. Fungor, defungor magistratu, Vescor carne, Fruor amici conspectu. Vtor, abutor nummo. Victito lacte, Fraudo te iure, Beo te diuitijs, Dono te equo, Afficio te honore, Colo te modico munere, Sterno lectum tapetis, Prosequor te laude, id est, laudo te. Sic prosequor te odio, amore, beneuolentia, &c. Pascor herbis, passiuus generis est: Pascor herbas, deponens est. Dignor te laude, id est, dignum iudico. Virg. Haud equidem tali me dignor honore. Mutat aurea aris. Horat. Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Tēpero me vino, vel à vino. Conficior mœrere, senectute, tristitia. Frustror, aut frustror te spe, id est, decipio. Frustror expensas, id est, frustra ago. Multa tam nomina, quam verba huc referri possent: quibus ex ordine instituto nona in cōstructione genitiui data est regula. Fungor, vescor, fruor, vtor, inueniuntur etiam cum accusatiuo. De impertior & dono, latius in datiuo dictum est.

R E G V L A I I I I.

Forma, modusue datur per casum rite Latinum.

Nomen formæ vel modi regitur in ablatiuo à verbo & adiectiuo nomine, aliquando etiam à substantiuo, quotiescunque apta fieret interrogatio per quomodo: vt si quis querat, Quomodo cantabimus: aptè respondebis, Submissa voce, graui accentu. Sic, Adspicio te toruis oculis, Facies miris modis pallida. Ouid. Tres sumus imbelles numero. Nominè Petrus. Cognominè Paulus. Nominè Grammaticus. Re Barbarus. Præceptor consilijs. Rex titulo. Troianus origine. Cæsar. Non iniuria id feci. More meo doceo. Iure meo hoc mihi vindico. Recito dulci prolatione.

R E G V L A V.

*Mobile vel verbum mensuram dat sibi quarto,
Vel sexto: longus treis vlnas, vel tribus vlnis.*

Adie-

A B L A T I V I.

Adiectiuū nomen vel verbū regit mensurę nomen in accusatiuo vel ablatiuo : vt, Hic pannus est longus treis vlnas, vel tribus vlnis. Plin. de Babylone. Muris ducentos pedes altis, quinquagenos latis. Plaut. Comesse panem treis pedes latū potes: In sacris. Frat autem Niniue ciuitas magna itinere trium dierū. Perf. Nugaris cum tibi calue Piuguis aquiliculus propenso sesquipede exter.

R E G V L A VI.

Mensuran excessus verbum, vel mobile sexto Optat: vt, excedo digito, pede longior vno.

Dictio significans excessum regit ablatiuum, qui significat excessus quantitatem certam vel incertam: vt, Sum te longior capite. Hoc lignum excedit illud digito. Sum te medico doctior, multo fortior. Iuuenalis de Pygmęis. Tota cohors pede non est altior vno.

R E G V L A VII.

Passiuis sextum dabimus cum præpositura.

A, vel ab: accipiens sic do, distans, remouensq;.

Sic alius ponas, & quę conformia noris.

Omne verbū passiuū potest regere post se ablatiuū: mediante præpositione à, vel ab: vt, Amor à Petro, Liber legitur à magistro, Vapulas à præceptore, Infans osculatur à matre. Horar. Laudatur ab his, culpatur ab illis. Quintil. Fabricius se respondit à ciue spoliari malle, quàm ab hoste venire.

Annotatiuncula de cōstructione impersonaliū in tur. Passiuū verbū heic voco non solum quod est passiuū generis, sed quodcunque pati significat, siue in o, siue in or desinat. Et addūtur passiuę vocis impersonalia, licet actiuę significant, quę præter ablatiuū post se regūt casum verborū suorū: vt, Tibi re claimatur ab omnibus. Cic. Nihil est à me inferuitū temporis. Sed cauendū, ne eis quę veniunt ab actiuis, & à neutris accusatiuum regentibus accusatiuum apponas: non enim sic loquerer, A' me legitur Matthæū, A' te aratur terram: sed personaliter, A' me legitur Matthæus: vel Lego Matthæum. A te aratur terra: vel Tu aras terram.

Accipiēs sic do, distās, remouēsq;.) Verba accipiēdi, distādi,

F 5

& re-

REGIMEN ABLATIVI.

& remouendi regunt ablatiuū cum præpositione à, vel ab.

Accipiendi: vt, Accipio, recipio, audio, disco, quero, habeo, intelligo, conduco, spero, exspecto, nascor, &c. Binas à te recepi litteras. Terent. Disce ab his, qui vere sciūt. Publ. Ab alio exspectes, alteri quod feceris. Tacit. Nasci à principibus fortuitū est. Fenero, vel feneror tibi, id est, pecuniam ad vsuram do. Fenero, vel feneror abs te, id est, ad vsuram accipio. Contra Vallam, teste Mancinello.

Distandi & remouendi: vt, Disto, differo, absum, abeo, recedo, abhorreo, alieno, amolior, diuido, segrego, arceo, auerto, aufero, &c. vt, Longè distat à nobis India. Absum ab Italia. Suet. Nec abhorret à veritate. Howeo, abhorreo hanc rem, id est, abominor, execror, aut formido. Aufer à nobis Domine iniquitates. Auerte iram tuam à nobis Superfedeo sæpius legitur cum ablatiuo, quàm accusatiuo. Cicero. Superfedeas hoc labore itineris.

Annotatiuncula generalis.

Verbis huius regulæ aliquando datur ablatiuus ommissa præpositione. Suet. in Domitiano. Philosophos omnes vrbe, Italiaq; submouit. Horat. Aliorum opprobria sæpe absterrent vitijs. Idem. Viuere si rectè nescis, discede peritis.

Sic alius ponas.) Quædam adiectiua regunt ablatiuū cum à, vel ab: vt, Alius ab illo: sic alter diuersus, &c. Primus à Rege. Secundus à Principe. Integer à vitijs. Castus à Venereis. Romulus oriundus est Troia, vel à Troia. De vacuus & alijs quibusdam dictum est in constructione genitiui.

REGVLA VIII.

Instrumenta dabis sextis sine præpositura.

Quoduis verbum potest regere instrumentum in ablatiuo, cui nullo modo addi potest præpositio: vt, Scindo panem cultro. Cædo fetula. Impuli te pugno. Peto te stricto gladio. Concordia res parua crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Horat. Reges dicuntur magnis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant. Virgilius. Nullus vbiq; potest felici ludere dextra.

Annotatiuncula.

Vbi non instrumentum significamus, sed comitem, quem

mo-

ORDO DECLAR. GRAMMAT.

modum actionis vocant, licet præpositionem addere teste
Valla: vt, *Acceptus est à nobis cū honore.* Magna cū bene-
uolentia scripsit. Cum mira affabilitate me allocutus est.

REGVLA IX.

Absq; regente duos sextos bene pone sequela.

Discunt discipuli me præceptore docente.

Quoties duæ orationes nominatiui & verbi sic se habêt,
vt alteri opponatur talis particula, dum, quando, postquam,
aut similis, lepidè priorem mutamus in duos ablatiuos, qui
non reguntur, sed ponuntur absolute: vt pro *Dum magister*
legit, pueri scribunt, elegãter dicitur: *Magistro legente pue-*
ri scribunt. Sic, *Magi apertis thesauris obtulerunt munera.*
Augusto regnante natus est Christus. *Tiberio imperante*
crucifixus. *Terent. Me impulsore nō fecit.* *Horat. de Sene.*
Laudator temporis acri se puero, id est, cū ipse esset puer.

Annotatiuncula.

Dicitur ablatiuus sequelæ siue consequentiæ, quia aliquid
ex alio denotatur sequi: vt, *Sole lucente euanescent tenebrę.*
Dicitur absolutus, quia non regitur.

F I N I S.

GRAMMATICAE DESPAVTE
RIANAE DE ORDINE DECLA-
rationis Grammaticę & de Syntaxi re-
ciprocorum, LIB. IX.

Ordo Grammaticæ declarationis.

Optandi debent aduerbia siue vocandi

Sumere principium: velut interiectio saepe

Ecce, age, et heus. post hæc, casū decet addere quintū.

Hinc rectum sequitur verbum. tibi sit generalis

Regula, quæ à tergo regitur vult distinctio cuncta

Postponi. si quid declarat iuris idem sit.

Si

ORDO DECLAR. GRAMMA 1.

Si quid sit tacite positum, supplere iubebo.

Regulæ in ordine grammaticæ declarationis obseruandæ sunt septem.

I. Excitandi particulæ: vt aduerbia optandi, vocandi, demonstrandi, hortandi, & respondendi, & interiectiones ple-rûq; sumunt principiû in ordine grāmaticæ declarationis.

II. Post hæc sequitur vocatiuus.

III. Post vocatiuum sequitur nominatiuus à fronte verbi rectus.

IIII. Post nominatiuum sequitur verbum personale finiti modi. Semper intelligo si sit in oratione: nam si hæc abfuerint, ab impersonali inciperemus: vt, Tædet animam meã vitæ meæ.

V. Dictio recta à tergo sequitur dictionem regentem. Itaque post verbum personale aliquando sequitur nominatiuus: vt, Sum homo: aut genitiuus: vt, Miserere mei: aut datiuus: vt, Seruio Deo: aut accusatiuus: vt, Amo Deum: vel ablatiuus: vt, Caret nummis.

VI. Declarans declarato postponitur, vt adiectiuum substantiuo, aduerbium verbo, infinitiuus finito. Item infinitiuus, & supinum, & gerundium postponitur adiectiuo: vt, Certus mori, aut moriendi. Turpe dictu. Præpositio cum suo casu postponitur: verbo per hanc regulam: quia ipsa cum casu declarat significationem verbi: vt, Vado ad forum.

VII. In declaratione orationis diligenter videndum est, an aliquid subaudiatur: quia hoc suppleri debet: vt, Miseram me vereor. subauditur ô, vel heu. Vnde mihi lapidem? Hebraei sunt & ego.

Sex à dictis regulis exceptiones.

Quod rogat, atq; refert, et habet quod vim referētis, Vt quod verba petit semper duo, dum, quia, donec.

Atq; negans præit, ob logicam mutabitur ordo.

Præcedens semper præponitur & referenti.

I. Interrogatiuum semper præcedit: ideo ab obliquo, vel aduerbio sæpe inchoamus ordinem: vt, Quem queritis? Vbi vidistis hominem? Quem tædet vitæ?

SYNTAXIS RECIPROCORVM.

I I. Nomen relatiuum & hinc aduerbiū præcedit dictiōnem à qua regitur: vt, Hic est, quē videre cupiui. Vidi cāpū, vbi Adam habitauit. Virgil. O terq; , quaterq; beati, *Quis* ante ora patrū Troiæ sub mœnibus altis contigit oppetere.

I I I. Dictiones vim relatiuam habētes, vt quæ ad sensus perfectionem plura verba petunt, debent in declaratione grāmatica præcedere. Tales dictiones sunt nomina, vel aduerbia infinita, Cū, deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti, dū, quādo, quia, quoniam, licet, postquàm, quā, quāuis, & similia, his quàm plurima.

I I I I. Dictio negatiua debet præcedere: vt, Neutiquam faciā. Neminem video. Aduerbium prohibendi, etiā negādi vim habet, ergo præcedit: vt, Ne feceris.

V. Propter dialecticorū præcepta oportet interdum contra dictas regulas partis orationis ordinare: vt, Cuique homini anima est. Aliquo homini ditior sum. Hominem cognosco. Et similia, quæ tamen à doctis interim spernuntur. Sonorum alius vox, alius non vox.

VI. Relatiuum necessariò postponitur antecedenti: ideo obliquus contradictas regulas aliquando præponitur nominatiuo, aut verbo: vt, Ciceronis indiget suus filius. Patrem sequitur sua proles.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum, est relatiuum reflexiuum, quod ad id, vnde prodijt, reuertitur, vt primitiuum sui, & deriuatiuum suus: velut, Iste amat se. Ecce hic amor reflectitur ad amantē. Sic, Iste diligit filium suum. Heic dilectio tendit in rem diligentis. Vt autem facile pateat ad reciprocorū notitiam iter ante omnia, diligenter considerandum est principale suppositum, ad quod fieri debet reciprocatio: vt, Superbus est sui iudator. Publ. Auarus ipse miserix causa est suæ. Expectat Ioannes vt se iuues: principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de vt, & ne, principale suppositum est suppositum prioris orationis: veluti, Magister præcepit, vt ad se venirem. Ioannes timet, ne sibi noceam. Ioannes diligit Petrum & fratrem suum: de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum & fratrem eius: de fratre Petri, intelligitur: quia heic ad obliquum, illic ad principale
sup.

SYNTAXIS RECIPROCORVM.

Suppositum fit relatio. Ideo in Euangelio bene dicitur. Surgens accepit puerum & matrem eius noctè. Et vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluū faciet populū suum à peccatis eorum. Eorū dixit, nō suis, ne de peccatis Iesū, quæ nulla fuere loqui videatur. Verit autē interpret eorum pro eius. Matthæus enim Græcus pluralem genitiuum ἀντὶς ἑαυτοῦ habet.

Annotatiuncula.

In reciprocis multi errarūt, aut ipsis ex industria abusi sunt: vt Laur. Valla ostendit: sed cautè vidēdū est ad quid fiat relatio, ne nō illi, sed nostra erret censura: vt apud Horatiū, Aut famā sequere, aut sibi conuenientia finge. Georg. Valla vult sibi, pro ei, poni: quod verū nō est, quia sibi ad famā nō refertur. Sed sensus est, finge conuenientia sibi, id est, ea, quæ sibiipsis non aduersentur, verū inter se aptè cohæreant, ne monstrum nascatur tale, vt nec pes, nec caput vni reddatur formæ.

FINIS.

VTILISSIMVS DE SIGNIS, DE GRADU
 comparisonis proprietate, ac de numeris libellus,
 ex Despauteriana Syntaxi, per Sebastianum
 Duisburgensem collectus.

Sebastianus Duisburgensis Lectori S. D.

Breuitè & dulcidè in hæc tria capita contuli, quæ post partiuorū constructionē diffusius quàm par erat, tum obscurius quàm conueniebat pueris tractata fuerāt. Ne autem eis illum in nostra methodo darē locum, inter alias, quas longum foret exequi causas, hæc non parum mouit, quod licet omnia & digna sint, & necessaria scitu, maxima tamen eorum pars nihil ad Syntaxim pertineat. Quid aio? Vt hæc illinc eximerem voluisse videtur ipse Despauterius. Cū enim in his se longius à proposito digressurum animaduerteteret, præmonuit lectorem, vt ad nonam constructionis genitiui, quæ proxima est, se conferret regulam: hæc deinde, si commodius appareret, perceptaiam Syntaxi edisceret. Quamobrem præcipuè mihi placuit, postremo discenda, rudiorisq; captum excedentia, in postemas referuare chartas. Quod vt in percipiendis præceptis maximè iuuat, ita in tradendis eis à probatis scriptoribus vbiq; videmus obseruatum. Vale.

DE

DE SIGNIS CAP. I.

Quod heic signum voco, à Græcis syntategorema dicitur: est enim dictio per se nullius rei significatiua, quæ alteri adiecta significationē eius dirigit: vt cū dico, Omnis homo mortalis est: omnis est signum.

Signorum alia sunt vniuersalia, alia particularia. Itē. quædam modò ponuntur interrogatiuè: veluti, *Quis vbiq; sapit?* modo infinitè: vt, *Nescio, quis sibi non faueat.*

Signum vniuersale seu distributiuum est, quod singulis quidquam distribuit, vel aufert: vt, *Omnis, nullus.*

Signum particulare est, quod alicui quidquam dat, vel aufert: vt, *Aliquis, aliquis non.* Heic nota nullum esse simplex signum particulare negatiuum, sed fieri quandoq; ex negatione & sequente signo vniuersali. Virg. *Non omnia possumus omnes, id est, alicui aliqua non possumus.*

Quis & vter differunt. Quis quærit de pluribus quàm de duobus, & aliquando de duobus. *Vter* solum de duobus interrogat: vt, *Quis digitorum est longissimus? Vtra manu est fortior?* Exemplum vbi quis de duobus quærit. *Perf. de Ioue, & Staiο. Quis potior Iudex, puerisue quis aptior orbis? Nollem nisi rarissimè imitari.*

Eandem differentiam habent omnia à *quis & vter* cōposita. *Vterq;* pro duobus distribuit. *Quisque*, vt *omnis*, pro pluribus. *Neuter* pro duobus. *Nullus* pro multis. *Vterlibet, vteruis* duorum sunt. *Quilibet, quiuis* plurium. *Quicumque*, id est, *omnis qui*. *Vtercunq;*, id est, *sine hic, siue ille.*

Quisq; & *quisquis* in eo cōueniunt, quòd *vtrunq;* est vniuersale: sed in hoc differunt, quod *quisq;* vnico verbo contentum est: vt, *Ditissimus quisque est superbus, id est, omnis diues. Quisquis duo verba petit: quia per relatiuum seu quicumque declaratur: vt, Saluabitur quisquis mandata Dei fideliter seruauerit. Quisquis, id est, omnis qui, aut quicumq;.* In obliquis tamen vnico interdum verbo orationem perficit: veluti, *Hominem quoquo modo absoluas, pro quouis modo.* Auctor Erasmus. Sed propter præcedentia bonam heic notabis regulam.

Inter,

DE SIGNIS

Interrogatiuū, cum quæ cōiunctione cōpositum: sit vniuersale vnico verbo contentum: compositum verò cum seipso exponitur per cunque: vt, Quisquis, quicunq;, qualisqualis, qualiscunque. Terent. Vbi vbi erit, diu latere non poterit, id est, vbicunque. Plaut. Vt vt es facturus, hoc quidem Hercle haud reticebo, id est, vtcunque.

Ambō & vterq; differunt. Vtrūque fecisse dicimus, si & hic & ille fecerit diuisim: vt, Vterq; fecit domum, ergo duæ domus factæ sunt. Ambos fecisse dicimus, si duo cōiunctim aliquid fecerint: vt, Ambō sibi monumentum constituerūt, hoc est, vnum monumentum commune.

Vterq; nominatiuus singularis, & vtrique nominatiuus pluralis hoc discrimen habent. Vterq; solum duo significat: vt, Vterq; exercitus: Vtrique duo quidem significat, sed sic, vt in singulis plura intelligas: vt cū dico, Vtrique exercitus, significo vtriusque Ducis compluscūlos exercitus. Hæc ex arte dicuntur, quam sæpe confundit auctōritas.

Quilibet, quiuis, vterlibet, vteruis, differunt ab vterq; & quisq;. Quisq; & vterq; sunt distributiua vel vniuersalia.

Quilibet, quiuis, vterlibet, vteruis, sunt particularia, & significant vnum sub optione ad cetera: ideo hæc enunciatio particularis est, Quilibet librorū meorum erit tuus, id est, vnus erit tuus, quicunque ex omnibus eligitur. Horat. Illa & Egeria est, do nomen quodlibet illi, id est, quodcunque placeat, nō tamen do omne nomen. Ex his patet errare Neotericos dialecticos, sumentes quilibet pro quisque, vteruis pro vterque. Causa erroris est, quòd hæc cum verbis presentis temporis indicatiui modi parum differunt: vt, Quilibet homo est avarus, vera non est, nisi omnis homo sit avarus. Ouid. Pollicitis diues quilibet esse potest. Rectè heic dixisset, quisque. similiter differunt & aduerbia, vbiq;, vbiuis, quoque, quolibet, &c. Alter & alius hoc discriminis habent. Alter nam duarum rerum, vel partium significat: vt, Hannibal in transitu Alpium alterum oculum amisit. Exemplum de partibus. Cic. Duplices similitudines esse debent, vnæ rerum, alteræ verborum. Virg. Aurea mala decem misi, cras altera mittam. Alius de pluribus dicitur: vt, alij virtutem præponunt, alij voluptatem, alij indolentiam.

Inter

D E S I G N I S .

Interdū tamen alius de duobus dicitur, vbi diuersa esse cōcedūtur: vt, Alia est facies mea, alia tua. Dubitatur vter excellat, aliū præponit. Heic aliter loqui nō liceret, teste Valla. Item alter aliquando capitur pro alius. Alteruter, quius ē duobus, siue vterlibet, vel alter ex duobus.

Quis & qui nominatiui singulares differunt. Quis interrogatiuè aut infinitè ponitur, nunquā relatiuè. Interrogatiuè. vt, Quis fecit? Infinitè. Plin. Tum mihi nescio quis in aurem insurrexit.

Qui ponitur interrogatiuè & relatiuè. Interrogatiuè. Liuius. Qui finis erit discordiarum? Relatiuè: vt, Diligo discipulum, qui litteris diligenter operam nauat.

Quæ & qua nominatiui singulares feminini generis differunt, vt quæ & qua nominatiui accusatiuiq; plurales neutri generis. Quæ vtitur in compositione, vt Quædam: & extra compositionem, vt Quæ hæc impudentia? Qua solū in compositione vtitur: vt, aliqua, siqua.

Inter quod & quid hæc intersunt. Quod cum suis cōpositis est adiectiuū: vt, Quod pomū, Quodcūq; donū. Quid cū suis est substantiuū: vt, Quid negotij, Quicquid causæ. Quod querit, & refert. Quid querit tantū, aut infinitè ponitur.

Differt quidā ab aliquis, quisquā, quispiā. Quidā dicit personam certā, & singulare potius signū est, quā particulare. Aliquis, quisquā, quispiā, dicunt personā incertā: vt, Quodā tēpore natus sum, aliquo moriar. Erasmus ait, quidam non nunquā incertā personā significare: veluti quādo aut contentū, aut translationem habet: vt, Isidorum mihi quendā citabat: perinde ac si dicas, Isidorū nescio quē. Laerymas emittit, quendā animi sanguinē. Seditio morbus est quidam ciuitatis. In his translatio est. Idem testatur, Quispiam tam certam, quā incertam significare personam.

Et si Vllus significat aliquis, nunquam tamen affirmatiuè ponitur, sed aut negatiuè: vt, Non est vllus qui curat. Aut interrogatiuè: vt, Me vocat vllus? Aut subiunctiuè: vt, Si me vllus vocauerit, illico adero. Hinc fit nullus, quod comicè pro non capitur: vt, Nullus faciam.

Differunt nullus & nemo. Nullus generaliter ad omnia pertinet. Nemo propriè tantum ad homines: quia interpretatur, nec homo. Ita dicit Seruius, & plures. Vide regulam quintam de constructione accusatiui.

De Vi graduum comparationis, CAP. II.

Quinq̄ue modis fit cōparatio. Primò, Ab vno ad plures sui generis, & tunc superlatiuo est vtendum, si illi plures sunt impares: vt, Medius digitorum est fortissimus. Si verò pares fuerint, comparatiuo est vtendum: vt, Hoc vas est ceteris capacius, si quatuor sint vasa: tria quidem æquè capacia, quartum capacius,

Secundò, fit comparatio ab vno ad plures diuersi generis, & comparatiuo vtimur: vt, Leo est fortior equis.

Tertiò, fit cōparatio ab vno ad vnū, per casum significantem vtrūq̄: & sic cōparatiuus partitiuè habet genitiuum: vt, Dextera est fortior manuum. Fit cōparatio à dextera ad læuam, per genitiuum manum, significantem & dextram & sinistram. Vel fit comparatio ab vno ad vnum sine casu vtrunque significante: vt, Dextera est fortior sinistra.

Quartò, fit comparatio à pluribus ad vnum: vt, Socij mei sunt doctiores me.

Quintò, fit comparatio à pluribus ad plures: vt, Sumus fortiores vobis.

Duplex est comparatio: propria, & impropria, vel abusua.

Abusio in superlatiuis rarior est: in cōparatiuis fit tribus modis.

Primò cōstructione, vbi cōparatiuus proprium non regit casum. Sallustius in historijs. Nulla arte cuiquā inferior, pro quoquani. Plinius de Pado. Nulli annium celeritate inferior, pro nullo.

Secundò, fit abusio formatiōe, vbi fit à substātiuis: vt, Nerionior. Ipsissimus, superlatiuus est formatione abusiuus. Sic apud Aristophanē ab ἀντὸς, id est, ipse iuuenitur ἀντότατος, id est, ipsissimus.

Tertio, significatione, vbi pro positiuo capitur: vt, Senior pro senex. Aut minus significat: vt, tristior, id est, parum tristis. Aut ferè contrariuni: vt dulcius, id est, minus amarum. Melius est amittere rem, quàm famam, id est, minus malū. Curtius. Mare Caspium dulcius ceteris, ingentis magnitudinis serpentes alit. Aut vbi cōparatiuus pro superlatiuo nitur, quod nimis fit sæpe in sacris, nec debes imitari: vt, Minor discipulorum, pro minimus discipulorum. Fides, spes, caritas, tria hæc, sed maior horum est caritas: pro maximū horum, vel maxima horum, vel, vt Erasmus vertit, in his

DE VI GRAD. COMPARAT.

in his caritas. Est etiam impropria comparatio, quando accidens excedenti tantum conuenit: vt, Deus est melior Dæmone.

Quod dixi cōparatiuum aliquādo minus significare, quā posituum in eo subscribo Prisciano, Seruio, Plinio, Quintiliano, deniq; & Varroni, contra Vallā. Virg. de Charonte.

Iam senior, sed cruda Deo, viridisq; senectus.

Senior dixit, pro ex parte senex: quia subdit, cruda Deo, viridisq; senectus.

Interdum vrbanius & modestior est per cōparatiuum sermo: vt, Es in dicēdo loquacior, liberior, superbior. Vbi subaudi videtur paulò quā decet, aut quā æquū est. Persius. Ocyus adit huc aliquis.

Ad propriam cōparationem necessaria sunt quinque. Primò, res comparata. Secundò, res cui comparatur. Tertio, aliquid in quo fit comparatio. Quarto, vt vterque terminus accidentis sit particeps. Quintò, vt alter terminorum magis participet, vel participare intelligatur: vt, Rex est ditior comite. Rex est res cōparata: Comes res, cui cōparatur: Accidens, siue id in quo comparatio fit, diuitiæ sunt, de quibus participant Rex & Comes, magis autem Rex.

Inter comparatiuum & superlatiuum hæc est differentia. Superlatiuus facit comparationē inter plura duobus eiusdem generis vel naturæ, vbi res excessē sunt impares: vt, Virgilius fuit doctissimus pœtarum. Comparatiuus partitiuè regens genitiuum, facit cōparationem inter duo eiusdem generis: vt, Dextera est manuum fortior. Vbiq; hæc absunt comparatiuus locum habet, cum ablatiuo: vt, Petrus est doctior suis cōdiscipulis. Paulus est lōgior Petro, Andrea & Ioanne æqualem staturam habentibus. Dicitur est in Syntaxi, comparationem inter res eiusdem generis tunc fieri, quando casus comparatiui, vel superlatiuui tam excedens, quā excessum continet.

Hæc breuiter repetij, vt intelligas quā ineptè Mancius, Sulpicius, Lancilotus, Aldus, & plures Vallæ dictam ponenti differentiam repugnent. Quorum omnium tela duobus modis excuties.

Primò respōdebis Vallam fateri, se de gradibus comparationis annotasse ea, non quæ scriptorum vulgus, sed duo

Iumina loquentiæ Latinæ M. Cic. Marcusq; Fabius Quintilianus obseruauerūt, Proinde notatur ab eo Macrobius, superlatiuo ad plura diuersi generis abusus, cū ait. Age Serui nō adolefcentū, qui tibi æquæui sunt, sed senum quoque omniū doctissim⁹. Rectius dixisset. Non solū adolefcentum doctissimus, sed senibus quoq; onibus doctior. Nec probatur **Q** Curtius dicens per comparatiuum. Duo maiora omnium nauigia, pro duo maxima omnium nauigia.

Secundō Vallā defendes, ostendens non fieri cōparationem inter res eiusdem generis. At si eam fieri primo ad spectu apparet, responderē excedentem à casu comparatiui per ablatiuum relatiui substantiæ diuersitatis tacitè subauditū excludi, quod fit in hoc Martialis loco. Hic totus volo rideat libellus, Et sit nequior omnibus libellis. Sabaudi, alijs, vel reliquis, vel ceteris : & sic non fit comparatio inter res eiusdem generis, vt Laurentius id accipit : diuersum enim hunc libellum reddidisti ab alijs. Ouid. Virginibus præstantior omnibus Herse: subintellige, reliquis. Hoc pacto multa alia, quæ Vallæ obijciuntur, examinabis. Notandum est præterea, huiusmodi ablatiuum subaudiri posse, quando in diuisionibus genitiuus abruptè & pene absolutè ponitur, vbi videri posset cōparatiuum inter plura duobus, per regimen partitionis cōparationem faciens, Plinius. Animalium fortiora, quibus sanguis crassior: sapiētiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Nunc dicemus quæ dictiones, quibus gradibus eleganter apponantur, vbi non nihil de prior & primus præmiserimus.

Vbi prior partitiuè capitur, semper inter duo tantū cōparationem facit. Primus inter plura duobus, & aliquādo inter duo tantum: vt, Vter fuit prior. Numa, an Pythagoras? **Quis** fuit poëtarum primus? Exemplum vbi primus de duobus tantū dicitur. Cic. Duo quidem te non inuicem rogo: primū vt si quid satisfidendū erit, amplius eo nomine, nō peti cures, vt satisfidem fide mea, &c. Sic inuenies & apud alios. Istud igitur bene notauit contra Vallam Lancilotus : sed quod idem de Prior addit contra eundem, nihil facit.

Quintilianus & Cicero vter semper comparatiuo, quis superlatiuo dedere, vbi fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis: vbi non fit, quis etiam comparatiuo ap-

GRADVVM COMPARAT.

posuerunt. *Quintilianus*. Ita non tantum, utrum sit melius, sed quid sit optimum quaeritur. *Cicero*. Quis omnium doctior, quis acutior, quis in rebus inueniendis, vel iudicandis acrior *Aristotele* fuit?

Quisq; superlatiuo eleganter datur, & numero ordinali.

Omnis & cunctus positiuo & comparatiuo: vt, Pauperri-
mus quisque contemnitur. Tertio quoque verbo loqueris
Barbare, non omni tertio verbo. Omnis diues honoratur.
Cunctus doctus irridetur. *Petrus* asportauit cuncta utilio-
ra. Inuenitur etiam quisque cum positiuo & comparatiuo,
sed minus eleganter, teste *Valla*. At si comparatiuus habeat
quo vel quanto, quisque ei venuste iungitur. *Quintil.* Erit
ergo etiam obscurior, quo quisq; deterior. *Lancilotus* contra
Vallam notauit, omnis etiam superlatiuo adhaerere. *Cice-
ro*. Qui fuisti cum in omni gradu amplissimo dignissimus,
tum facile ordinis tui certe princeps.

Vnusquisque non facile patitur superlatiuum: quia vnus vim
quandam ac naturam superlatiuum obtinet. Potius ergo dicinius,
Vnusquisq; bonus, quam vnusquisq; optimus: *Auctor Valla*.

Vt & ita, eundemq; sensum facientia tam & quam, simili-
bus semper dantur gradibus, & potissimum superlatiuus.
Cic. Vt enim quisque optimè dixit, ita maximè dicendi dif-
ficultatem, variosque euentus orationis, expectationemque
hominum pertimescit. *Varro* de canibus, Quam paucissi-
mos relinques, tam optimi in alendo fient. *Sallust.* Quam
quisque pessimè fecit, tam maximè tutus est. *Cic.* Vt quis-
que animi magnitudine excellit, ita & maximè vult prin-
ceps omnium, vel potius solus esse. Sed in habentibus vim
superlatiuam omittimus quandoque superlatiuum. *Cic.* Vt
quisque aetate antecedit, ita sententiae principatum obtinet.
Hic antecedo & principatus superlatiuum habent.

Quò, eò vel hoc, quanto, tantò, multò, paulò, aliquantò, lon-
gè, facile, comparatiuo dantur. *Quintil.* Quò quisque in-
genio minus valet, hoc se magis attollere ac dilatare conat-
ur. *Cic.* Quanto maior es, tantò te geras submissius. *Vale-
rius Max.* Multò seipsum, quam hostem superare opero-
sius est. *Virgilius*. At pedibus longè melior *Lycus*.

Multa ex dictis dantur etiam superlatiuo, aut vim super-
latiuam, diuersitatè inuentibus. *Quintilianus*. De-

clamandi ratio vt est omnibus nouissimè inuenta, ita multò est utilissima. Catullus ad Ciceronem.

Gratias tibi maximas Catullus

Agit, pessimus omnium Poëta,

Tantò pessimus omnium Poëta,

Quanto tu optimus omnium patronus.

Quinctilianus. Longè omnium, quos quidem mihi audire contigit, præstantissimus Domitius Afer. Cic. Totius Græcix facile doctissimum Platonem.

Viin superlatiuam, aut diuersitatem habent: Alius, aliter, secus, ante, post, præsto, malo, antecedo, excello, princeps & similia. Cic. Multò secus euenit. Sallust. Multo præstat beneficij, quàm maleficij memorem esse. Quinctil. Nouem Lyricorù facile Pindarus princeps. Cũ his etiam locum habent in uin aduerbia, maximè cũ verbis: vt Paulò vel paulùm posthabui mea negotia tuis. Cic. Longè multũq; præstat mens, atque ratio. Hinc fit quandoq; vt uenuste in eadem oratione in o & uni aduerbia connectamus. Quinctil. in laude Musices. Quid autem in nostris legionibus cornua & tubæ faciunt, Quorum concentus quantò est uehementior, tantùm Romana in bellis gloria ceteris præstat. Ouid. Quantò dux milite maior, Tantùm ego te supero.

De aduerbijs in uin, hoc præterea notandum est, quòd positiuo gaudent: vt, Multùm doctus. Et quibuslibet uerbis: vt, Quantum potes, tantùm elabora. Aliquando comparatiuo dantur, sed minus eleganter. Terent. Eius frater aliquantum est ad rem audior. Quinctilianus. Negotia paulùm ad dicendum tenuiora. Poteris hos parcè imitari.

Valde, per, & perquàm, oppidò quàm, sanè, sanequàm, nimisquàm, in primis, cum primis, inter primos, præter ceteros, cũ paucis, inter paucos, ante alios, apprime, admodum admodumquàm, mirum in modum, plerunque positiuo gaudent: vt, Valde suauis, Perdoctus, Perquàm litteratus, Oppidò elegans. Vir in primis doctus, &c. Virgilius.

O felix vna ante alias Priamèia, virgo.

Dixi plerunque quia aliter interdũ reperies, quàm ^{vt} ^{illius} ^{legat} ^{verba} ^{neque} ^{si} ^{quid} ^{aliter} ^{penes} ^{auctores} ^{reperia-} ^{tur} ^{mibi} ^{obesse} ^{debet}, qui non legem scribo, quasi nunquam

GRADVVM COMPARAT.

quam aliter factū sit, sed quod frequentissimè factitatū est, præsertim à M. Tullio, Marcoque Fabio. Hæc Valla.

Quædā igitur etsi positiuo frequentius iungantur, (habent enim superlationis vim) patiuntur tamen non nunquam comparatiuum aut superlatiuum. Virg. Pygmalion scelerare ante alios immanior omneis. Idem. Perit ante alios pulcherrimus omneis Turnus auis, atausq; potens. Cicero. Homini in primis gloriosissimo respondet.

Quàm ex variatione significationis omnibus datur gradibus. Quando significat quantum, iungitur positiuo. Cicero. Quàm morosi sint qui amant, vel ex hoc intelligi potest. Iungitur etiam superlatiuo in eadem significatione, si ponatur cum verbis, Possum, queo, valeo, aut conforini, quale est licet: veluti, Scribas quàm bene potes, vel quàm optimè potes. Cicero. Reliquum vitæ cursum, quàm quidem possum breuiter perstringam, & vt potui breuiter perstringi. Hæc etiam vt, pro quantum ponitur. Sallust. Iugurtha quàm maximas potest copias amat. Notabis indifferenter dici. Dicam quàm breuissimè potero: vel, Dicam quàm maxima breuitate potero. Cicero. Tanta est inter eos, quanta maxima potest, morum studiorumq; distantia.

Quàm pro quāto datur cōparatiuo, quod raro vsu venit. Virg. Tā magis illa fremens, & tristib⁹ effera flāmis, Quàm magis effuso crudescit sanguine pugnae. Tam, id est, tantò.

Quàm pro valde elegāntissimè datur superlatiuo: vt, Litteræ tuæ suere mihi quàm gratissimæ, id est, valde gratæ. Iungitur etiam positiuo, vt probant Mancinellus, & Lancilotus. Cicero ad Luceium. Me ita cepit vel incendit, vt cuperem quàm celerrimè rumores nostros monumentis commendari tuis. Idem. Quàm multa enim, quæ nostra caussa nunquam faceremus, facimus caussa amicorum. Plinius. Quàm multum interest, quid à quoque fiat.

Valla putat malè dici, quàmplures, pro complures, per sepe tamen aliter inuenitur apud probatissimos scriptores. Cæsar. Hæ permanserunt aquæ dies quàmplures. Cicero. eras quàmplures tabulas pinxit.

Ex dictis obseruandum est, non bene comparari perdoct⁹, perdoctior, perdoctissimus: sed perdoctus, lōgè vel multò doctior, quàm doctissimus. Ita iudicabis de similibus.

DE NUMERIS.

CAP. III.

Numerus est unitatum collectio: vt, Duo, tria. Vnitas numerus non est, sed numeri principium. Ordinis numerorū duæ sunt regulæ.

Prima. Vt maximus quisque numerus habetur, ita primū sibi locum vindicat, vbi coniunctio abest, nisi infra viginti: vt, Viginti vnus, &c. Septendecim, &c. Quia manifesta compositio est. Columel. Nec versus plures, quā viginti vnus. Sic triginta vnus equites desiderati sunt.

Secunda regula. Vt minimus quisq; numerus est, ita primum locum sibi vindicat infra centum, & supra viginti, intercedente copula: at supra centum, & infra viginti maior numerus præponitur: vt, Vnus & viginti, duo & quinquaginta. Sed decem & septem. Centū & viginti. Cicero. Plato vno & octogesimo anno scribens est inortuus. Idem. Gorgias centum & septem compleuit annos.

Numeri species sunt quatuor. Numer^o cardinalis, ordinalis, pōderalis, siue multiplicatiuus, & numerus distributiuus.

Cardinalis numerus, est principalis numerus, è quo ceteri oriuntur: vt, Vnus, vna, vnum: duo, duæ, duo: tres, tria: quatuor, quinq; , sex septem, octo, nouem, decem, vndecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sexdecim, septendecim, octodecim, nouendecim, viginti, viginti vnus, &c. Triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, septuaginta, octoginta, nunquam dices octuaginta, nonaginta, Centum, centum & vnum, &c. bis centum, ter centum, &c. Vel declinabiliter per compositionem ducenti; tā, ta, trecenti, quadringenti, quingenti, sexcenti, septingenti, octingenti, nōgenti, vel noningenti. Mille, mille & vnus, &c. Bis mille, ter mille, &c. Non autem duo centum, duo mille: quia duo adiectiua ineptè connectuntur. At benè dicimus duo millia. Quia mille idem significans quod apud Græcos chilias. Teutonice, een duyseut, substantiuum est, declinaturq; in ablatiuo singulari, ac toto plurali numero. Vide Macro- bium plureisque alios.

In compositis à centum in omni specie numeri, post n, c mutatur in g: vt, quadringenti, vbi etiam t in d mutatur, quadringentesimus, quadringenteni, & cetera.

Or-

DE SPECIEB. NUMERI.

Ordinalis numerus est, quo ordinem seriemque rerum indicamus: vt, Primus, secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, octauus, nonus, decimus, vndecimus, duodecimus, tertius decimus, quartus decimus, &c. Vel decimus tertius, decimus quartus, &c. Viceſimus vel vigesimus, vigesimus primus, &c. Trigessimus, quadragesimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octogessimus, nonagesimus, centesimus, ducentessimus, trecentessimus, quadringentesimus, quingentesimus, sexcentessimus, septingentesimus, octingentesimus, nongentesimus, vel noningentesimus, millesimus. Hæc nomina propriè significant è numero quopiam vltimum: vt, Decimus, id est, è decem vltimus. Primus tamen excipitur, quia numeri principium est. Ouid. *Laodamia* Proteſilao. Inter mille rates, tua ſit millesima puppis, iamque fatigatas vltima verſet aquas. Millesima, id est, è mille vltima. Perſius. Hoc ſatis? an deccat pulmonem rum pere ventis, Stemmate quòd Tuſco ramum millesime ducis, id est, vltime è mille. Aliquando significant vnumquemuis è tali numero. Suct. in *Calig.* Ducentessimam actionem Italiae remisit. Sic, Centesimam partem honorum patris aſſecutus ſum, id est, vnam è centum. Tertio capitur pro cardinali hic numerus. Sene. in lib. de *Ira.* Iacebat conuina centesimus, id est, iacebant centum conuinae teste *Lancil.* Quarta, ſignificat bis tantum, ter tantum, &c. vt, Ager hic centesimum fructum attulit, id est, centies tantum, quantum ſementis acceperat. *Georgius Valla* notauit, in hoc numero aliquando ſyneopam fieri: vt, Ducesimus, trecesimus, quadringesimus, quingessimus, &c. pro ducentessimus, trecentessimus, &c. *Liuius* xxix. Anno quingessimio.

Multiplicatiuus numerus est, qui duplicationem, aut multiplicationem rerum denotat: vt, Duplum, bis tantum. Duplex, cui duæ ſunt partes. Centenarius lapis, id est, centum ponderum. Ergo multiplicatiuus numerus est triplex. In plus, in plex, & in arius.

In plus, pla, plum, ſunt ſimplus, duplus, triplus, quadruplus, quintuplus, ſextuplus, ſeptuplus, octuplus, noncuplus, decuplus, vndecuplus, duodecuplus, decuplus triplus, &c. Vigecuplus, trigecuplus, quadragecuplus, quinquagecupl⁹,

DE SPECIEBUS

sexagecuplus, septuagecuplus, octogecuplus, nonagecuplus, Centuplus, ducentuplus, trecentuplus, quadringentuplus, quingentuplus, sexcentuplus, septingentuplus, octingentuplus, nongentuplus. Millecuplus. Rarò vtimur his in masculino aut feminino genere: sæpissimè verò in neutro. Interrogatiuum horum grammatici dicunt esse quotuplũ, & significant semel tantũ, bis tantũ, &c.

In plex: vt simplex, duplex, triplex, &c. eodem modo vt præcedentia eũt, ponendo plex pro plus, & significat multiplicationem materiæ vel generum: vt, Vestis est duplex.

Dictiones sunt octuplices. Aliquando capiuntur pro cardinali. Suet. Testamentũ duplex ante bienniũ fecerat, alterũ sua, alterũ liberti manu, id est, duo testamenta. Virg. Duplices tendens ad sidera palmas, id est, duas, vel ambas potiũs. Sic iunguntur carentibus plurali, veluti Duplex aurum.

In arius sic eunt. Vnarius, binarius, ternarius, quaternarius, quinquarius, senarius, septenarius, octonarius, nonarius, denarius, vndenarius, duodenarius, &c. vicenarius, tricenarius vel trigenarius, quadragenarius, quinquagenarius, sexagenarius, septuagenarius. Hæc significant numerum aliarum rerum, quæ non nominantur: veluti, Lapis centenarius, id est, centum librarum. Sic in alijs mensuratis. Homo quadragenarius, id est, quadraginta annorum. Sic in reliquis vbi ætatem inquirimus. Grex centenarius, id est, centum capitum, Sic in similibus. Centenarius numerus rectè dicitur, quia numerus omnia complectitur. Non autem rectè dices millenarium annum, sed millenarius numerus annorum.

Distributus vel diuiduus numerus est, qui pluribus aliquid diuidit, & per signum vniuersale declaratur, si proprie sumas: vt, Dedi discipulis bina poma, id est, cuiq; discipulorum duo. Dedi ad Petrum & Paulũ binas Epistolas, id est, ad vtrũq; duas. Hi numeri sic eũt. Singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septeni, octoni, noueni, deni, vndeni, duodeni, ternideni, aut deniterni, &c. Viceni, viceni singuli, &c. Triceni, quadragenari, quinquagenari, sexagenari, septuagenari, octogenari, nonagenari, centeni, ducenteni, trecenteni, quadringenteni, quingenteni, sexcenteni, septingenteni, octingenteni,

N U M E R I.

noningenteni vel nongenteni, milleni. A viginti viceni dicimus, a triginta triceni, g in c versa. Composita à centum in hac specie possunt syncopari: vt, Deceni, trecceni, quadringeni, quingeni, sexcenti, septingeni, octingeni, nongeni pro ducenteni, &c. Rarò vtimur his ueneralibus singulariter. Quandoq, pro primitiuis vtimur, etiam in singulari. Virg. Gurgite septeno rabidus mare submonet annis, id est, septē gurgitibus. Idem. Per duodena regit mundum Sol aureus astra, id est, per duodecim astra. Numerus distributius necessario pro cardinali, singulari numero carentibus apponitur: vt, Binæ litteræ, id est, duæ epistolæ. Terna arma, &c. In his pluraliter vni, vnæ, vna, dicimus potius quam singuli: vt, Vnæ litteræ, vnæ nuptiæ. Sallust. Hi postquam in vna mœnia conuenère. Idem. Vbi vnæ & alteræ scalæ comminutæ sunt. Valla tamen ait rectè dici. Duos liberos & treis liberos, quorū vnus, &c. quia intelligi solet filius. Non autem. Ternas accepi litteras, quarum vnain, &c. sed quarum vnas, &c. Littera pro epistola singulariter poëticum est. Ouid. Quam legis, a rapta Bryseide littera venit.

Aduerbialis numerus, est aduerbium nūmeri. Nec est distincta species, quia aliquādo est numerus cardinalis: vt, Semel, bis, ter, Non nūquā ordinis: vt, Primò, secūdo, tertio. Interim multiplicationem dicit: vt, Dupliciter, tripliciter.

Aduerbia numeri sic eunt, Semel, bis, ter, quater, quinques, sexies, septies, octies, nouies, decies, vndecies, duodecies, tredecies, quatuordecies, quindecies, sexdecies, septendecies, duodeuicies, Vndeuicies, Vicies, yicies semel, &c. Tricies, quadragies, quinquagies, sexagies, septuagies, octogies, nonagies. Centies, ducenties, trecenties, quadringenties, quingenties, sexcenties, septingenties, octingenties, noningenties, vel nongenties, Millies. In his nec ante vicies nec post centies fit syncopa, in reliquis fit sæpissimè: vicies pro viginties, tricies pro triginties.

At Barbara sicut vigesies, centesies, millesies, &c. Interrogatiuum huius speciei est quoties sine n, teste Capro.

Duode, id est, duobus dentis, Vnde, id est, vno dento, in cōpositione solum vtimur, duntaxat supra decem, vbicunque octonarius & nouenarius numerus est, idque fit in omni

ERAS. ROTEROD.

specie numeri: vt Duodeuicies, id est, decies & octies : vnde-
deuicies, id est, decies & nouies. Sic duodeuiginti, vndeui-
ginti, Duodeuicesimus, vndeuicesimus, &c. Vndetriginta,
duodequadriginta.

F I N I S.

DES. ERASMI ROTERODAMI
de ratione studij ad Christianam Lube-
censem Epistola parænetica.

CVM te incredibili quodā ardore litterarū flagrare mi-
nimè dubitarem, Christiane nō vulgaris amice, horta-
tore nihil opus esse putavi, sed eius, quam ingressus esses,
viæ duce modò, ac tanquā iudice. Id quod mei officij esse
iudicavi, videlicet vt tibi homini non modò multis modis
copularissimo, verumetiam iucundissimo, vestigia, quibus
ipse à puero essem ingressus, cōmonstrarem. Quæ si tu pa-
tri cura accipies, arque ego dicturus sum, futurum confido,
vt neque me monuisse, neque te paruiffe pœnituerit. Pri-
ma igitur cura sit, vt præceptorem tibi deligas quàm eru-
ditissimū. Neque enim fieri potest, vt is rectè quemquam
erudiat, qui sit ipse ineruditus. Quem simulatque nactus
eris, fac modis omnibus efficias, vt ille patris in te, tu filij
vicissim in illum induas affectum. Ad quod quidem cum
ipsa honesti ratio nos debet adhortari, quod non minus
debeamus ijs, à quibus recti viuendi rationem, quàm à
quibus viuendi initia sumimus: tum mutua ista beneuo-
lencia tantum ad discendum habet momenti, vt frustra sis
litterarum præceptorem habiturus, nisi habueris & ami-
cum. Deinde vt te illi & attentum, & assiduum præbeas.
Contentione enim immodica non nunquam obruuntur
ingenia discantium. Assiduitas verò, & mediocritate sua
perdurat, & quotidianis incrementis maiorem opinione
aceruum accumulatur. Satieta cum omnibus in rebus, tum
in litteris nihil perniciosius. Laxanda est igitur aliquoties
illa litterarum contentio: intermiscendi lusus, sed liberales
sed litteris digni, & ab his nō minus abhorrètes: immo me-
dijs ipsis studijs perpetua quædam voluptas est intermis-
cen-

R A T I O S T V D I I.

cenda, vt Iudum potiùs discendi, quàm laborem existime-
 mus. Nihil enim perquam diuiseri potest, quod non agentē
 aliqua voluptate remoretur. Optima quæque statim, ac pri-
 mum discere. Extremæ est dementiæ, discere dediscenda.
 Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem
 tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio aut im-
 modico cibo ingenium obruas, vtroque enim iuxta offen-
 ditur. Ebrardum, Catholicon, Brachilogum, ceterosq; id ge-
 nus, quos percensere neque possum, neque operæpretium
 est: ijs relinquito quos Barbaricem immenso labore discere
 iuuat. Initio non quàm multa, sed quàm bona percipias re-
 fert. Sed iam rationem accipe, qua possis nõ solum rectiùs,
 sed etiam faciliùs discere. Hoc enim in homine artifice præ-
 stare solet artis ratio, vt tantundem operis, cum rectiùs ex-
 peditiusque, tum leuiùs etiam efficiat. Diem tibi in operas
 partire, id quod & à Plinio Secundo, & à Pio Pontifice Ma-
 ximo viris præstantissimis factitatum legimus. Principio
 quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus
 modò, sed & auidus auscultato. Non contentus impigrè se-
 qui differentem: aliquoties præuolare contende. Omnia il-
 lius dicta memoriæ, præcipua etiam litteris mandabis, fi-
 delissimis vocum custodibus. Quibus rursus ita confidas
 caue, vt diues ille ridiculus apud Senecã, qui sic animum in-
 duxerat, vt se tenere crederet, quidquid seruorum quisquam
 meminisset. Noli committere, vt codices habeas eruditos,
 ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs
 retracta. Nec his contentus, aliquã temporis partem tacitæ
 cogitationi tribuere memento, quã vnã D. Aurelius, tũ inge-
 nio, tum memoriæ in primis cõducere scripsit. Conflictatio
 quoq;, & tanquã palastra ingeniorũ, neruos animi præcipuè
 tum ostendit, tum excitat, tum adauget. Nec sciscitari, si
 quid dubitabis, nec castigari, si quid errabis, sit pudor.
 Nocturnas lucubrationes, atque intempestiua studia fugi-
 to: nã & ingenium extinguunt, & valetudinem vehemèter
 offendunt. Aurora Musis amica est, apta studijs. Pransus, aut
 iude, aut deambula, aut hilariis confabulare.
 Quid quod inter ista quoque studijs locus esse potest? Ci-
 bi non quantùm libidini, sed quantùm valetudini satis sit
fumi-

sumito. Sub cœnam paulisper inambula: cœnatus idem factito. Sub somnum exquisiti quippiã, ac dignum memoria legito. De eo cogitantem sopor opprimat, id expeirectus, a teipso reposcas. Plinianum illud semper animo infideat tuo. Omne perire tempus, quod studijs non impertias Cogita iuuetã nihil esse fugacius: quę ubi auolarit semel, redit nunquam. Sed iam hortator esse incipio, indicẽ pollicitus. Tu suauissime Christiane hanc formam, aut si quã poteris meliorem, sequete, ac bene vale.

Quis sit modus repetendę lectionis.

Quibusdam prima, ac vnica ferẽ cura est, statim ad verbũ ediscere: quod equidem non probo. Est enim tum magni laboris, tum fructus propẽ nullius. Quorsum enim attinet, psittaci more verba nõ intellectã reddere? Commodiorem igitur viam accipe. Lectionem quidem auditam continuõ relege: ita, vt vniuersã sententiam paulõ altiũs etiam animo infigas: deinde a calce rursus ad caput redibis, & singula verba excutete incipies, ea duntaxat inquirens, quę ad Grammaticam curã attinet: Videlicet, si quod verbum obscurum, aut ancipitis deriuationis, si heteroclitę conjugationis, quod supinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam constructionem, quid significet, & huiusmodi non nulla. Hoc ubi egeris, rursus de integro percurrito, ea iam potissimũ inquirens, quę ad artificium rhetoricum spectant. Si quid venustiũs, si quid elegantius, si quid cõcinnius dictum videbitur, annotabis indice, aut asterisco appposito. Verborum compositionem inspicias, orationis decora scrutabere, auctoris consilium indagabis, qua quidque ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit vehementius, caue præter casam, quod aiunt, fugias, fuge pedem, ac abs te ipso rationem exige, quare tantopere sis ea ratione delectatus, cut non ex ceteris quoque parem ceperis voluptatem. Inuenies te acumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut compositionis hermonia, aut, ne omnia persequat, simili quapiã causa cõmotũ fuisse. Quod si aliquod adagiũ, si qua sentẽtia, si quod prouerbiũ vetũ, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo nõ inepta, si quid breuiter, acutẽ, aut alioqui ingeniosẽ dictum esse videbitur,

id

RATIO STVDII.

id tanquàm thesaurum quendā animo diligenter reponendum ducito ad vsum, & ad imitationem. His diligenter curatis ne pigeat quartò iterare. Nam hoc habent eruditorum virorum summo ingenio, summis vigilijs elucubrata scripta, vt millies relecta, magis magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouum miraculum ostendant. Id quod tibi in tabula tua sæpenumero, nec sine caussa laudata, euenire solet, quod antea nō animaduertisses. Idem tibi multò ampliùs in bonis auctoribus eueniet. Releges igitur quartò, ac quæ ad philosophiam, maximè verò ethicen referri possent videantur, circumspicies, si quod exemplum, quod moribus accommodari possit. Quid autem est ex quo non vel exemplum viuendi, vel imago quædam, vel occasio sumi queat? Nā in aliorum pulchrè ac turpiter factis, quid deceat, quid nō iuxta videmus. Hæc si facies, iam vel edidiceris, quanquam aliud egisti. Tum demum si libet, ad ediscendi laborem accedito, qui tum aut nullus erit, aut certe perquam exiguus. Quid deinde? Restat, vt cum studiosis congregiaris, tuas annotationes in medium proferas, vicissimq; illorum audias, alia laudabis, alia reprehendes, tua partim defendes, partim castigari perimittes. Postremò quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis. Secreta studia à doctis laudantur: at ita, vt postea è latebris in arenam prodeamus, viriumque nostrarum periculum faciamus. Id quod sapientissimè à Socrate est dictum. Experiamur vtrum partus ingeniorum vitales sint, nimirū obstetricum industriam imitati. Quare alternatim vtrisque utetur, qui non vulgariter volet euadere doctus. Vale.

F I N I S.

[The following text is extremely faint and largely illegible due to the quality of the scan. It appears to be a multi-paragraph document, possibly a review or a report, with several lines of text per paragraph. The text is oriented vertically on the page.]

1813